

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 36.

Fredagen den 20 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 13 och den 18 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 216, till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckt motion.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av rörelsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av lån åt allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar dels om anslag till byggnader och reparationer, dels ock om anvisande av medel till förstärkning av nämnda anslag; samt

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för inredande till tjänstelokaler av vinden i gamla riksdagshuset.

Anmäldes och godkändes sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ströängars indragande till kronan m. m., dels ock angående

anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande till kronan; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om höjning av den särskilda avgiften för brännvin, tillverkat av majs m. fl. utländska råämnena;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 59, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i propositionen nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdiktningsslånefonden m. m.; och

nr 61, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag dels för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna, dels ock till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 29 och 30 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 19 och 20.

Herr a n d r e v i c e t a l m a n n e n erhöll ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta,

att på morgondagens föredragningslista bland tvenne gånger bordlagda ärendena första lagutskottets utlåtande nr 38 sättes först;

att andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 16 sättes efter samma utskotts utlåtande nr 17; samt

att andra lagutskottets utlåtande nr 29 sättes efter samma utskotts utlåtande nr 30.

Denna hemställan bifölles.

Herr *Hansson* väckte en motion, nr 239, angående ratificering av ett vid internationell konferens i Washington beslutat förslag till konvention angående begränsning av arbetstiden i industriella företag.

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Herr *Lindhagen* erhöll ordet och yttrade: Jag ber att få till protokollet anteckna, att jag genom mitt eget förbiseende och på grund av en senare oriktig befunnen, från kansliet per telefon lämnad uppgift trodde, att tiden för avgivande av motion med anledning av propositionen om arbetstiden utgick först i dag middag. Jag har nu för ändamålet fyra motioner. Nu finner jag, att tiden redan gått till ända. Sekretären meddelade, att de skulle ha lämnats senast i förrgår. Emellertid ber jag att få till protokollet anteckna dessa frågor, som jag ansett mig vara skyldig att framföra nu liksom vid föregående tillfällen. I första motionen har jag begärt en skrivelse med påminnelse om riksdagens skrivelser angående dels söndagsvila och dels nattarbete för män, som för länge sedan avlåtits, men som det aldrig kommit något svar från Kungl. Maj: t om. Vidare en motion, att bestämmelsen om, att lagen ej skall vara tillämplig på rörelse med högst fyra arbetare, måtte utgå. Vidare, att riksdagen måtte skriva i enlighet med sin framställning 1907 och efterlysa lagstiftningen om lantarbetarnes arbetstid. Och slutligen på samma gång också, i en särskild skrivelse, efterlysa överbägandet av arbetstiden vid det så kallade hemarbetet.

Ang. ifrågasatta motioner.

Ordet gavs ånyo till herr *Lindhagen*, som nu anförde: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få framställa ett par interpellationer.

Den 27 april 1920 beviljade första kammaren en interpellation om bland annat regeringens avsikt att — liksom skedde i fråga om erkännandet av Finlands självständighet — tillika nitälska för att Sverige bleve bland de första att erkänna även Estland, Lettland och Litauen, de tre gamla svenska syskonfolken, såsom självständiga medlemmar i samtliga nationers brödrakrets.

Begäran att få interpellera om Litauens erkännande som självständig stat m. m.

På denna fråga svarade utrikesministern den 5 maj 1920, att regeringen skulle med glädje se det läge inträda, att den kunde taga steget fullt ut och skänka de nya staterna på andra sidan Östersjön även det formella erkännandet. Förhållandena i Östeuropa voro emellertid då ännu alltför litet stadgade. Särskilt gällde detta förhållande mellan de nya randstaterna och Rådssryssland, som ännu befann sig uti krigstillstånd med flertalet av dem. Från Paris och London ingångna underrättelser gävo ock vid handen, att härutinnan från de allierades sida ingen för-

Begäran att ändring skett och svenska regeringen hade lika litet som andra stater få interpellera om Litauens erkännande som självständig stat m. m.
(Forts.)

kunnat underlåta att taga hänsyn till de faktiska förhållandena.
Vid delegerademötet med folkens förbund hösten 1920 intogo svenska regeringens ombud samma ståndpunkt. Tiden ansågs icke mogen för bifall till de tre baltiska randstaternas upptagande i folkens förbund. Det var andra stater än de skandinaviska, som gent emot ententens stormakter fingo föra de baltiska ländernas talan.

För någon tid sedan kom så oväntat ett meddelande att ententen såsom det uttrycktes ändrat politik och erkänt de jure Estlands och Lettlands självständighet. Genast blev Sverige och de båda andra skandinaviska länderna färdiga även med sitt erkännande. Därav framgår således tydligt, att de faktiska förhållandena, som hindrade oss att öva rättvisa i själva verket bestodo i vårt beroende av ententen. Vi voro i utrikespolitiskt avseende ett lydland eller rättare sagt vår regering försatte oss i en sådan belägenhet.

Detta är så mycket mer påfallande, som erkännandet av Litauens självständighet fortfarande uteblev från vår sida. De faktiska förhållandena kunde svårligen föranleda en sådan åtskillnad. Litauen hade då mera definitivt fred med Sovjetryssland, vilket förra året av utrikesministern åberopades såsom den väsentliga fordran från svensk sida. Visserligen förmenas nu, att gränserna mot Polen ännu äro svävande. Detta har dock icke hindrat svenska regeringen att erkänna Polens självständighet och varför skall då samma sak vara ett hinder för erkännandet av Litauens självständighet. Det är allenast det av svenska folket icke påkallade beroendet av ententen i en ren rättsfråga, som går igen.

Flertalet av det svenska fredsfolket tror jag är enigt med mig, att vi icke kunna stå till svars med att stillatigande finna oss uti en dylik svensk utrikespolitik. För oss står det klart, att det svenska folket måste i sin utrikespolitik föra rättens talan och att det endast på den vägen kan även för egen del betyda något och vinna något. Vi måste i vad på oss ankommer bygga upp ett värn av rättstankar kring det som är svagast och mest övergivet. Ett sådant med orätt hotat folk är litauerne. Vårt samvete bör ålägga oss och vår historiska plikt uppfordra oss att över havet räcka dem åtminstone vår hand. Vi bliva för övrigt ingalunda de första, om detta skrämmer. Tyskland, Sovjetryssland, Lettland, Estland, Argentina och Mexiko ha redan föregått med exempel.

Även såsom medlem i Nationernas förbund uppfordrar dagshändelserna vår utrikespolitik till erinringar om förbundets plikt att hävda rätten om det skall ha utsikt att kunna bestå. Sålunda lär Polen i en lång omfamning mot norr avskurit Litauen från möjligheterna till förbindelse med Ryssland samt låtit detta av vapen genomförda besittningstagande stadfästas i den polska freden med Ryssland. Litauerne anse detta uppenbarligen innefatta en politisk manöver, som innebär ett hot mot Litauens självständighet eller åtminstone stor fara för dess lemlästande. Under sådana förhållanden, och då ententen lär för närvarande ganska litet bekymra sig om Litauen, kanske i följd av sina

många egna bekymmer, böra vi rycka upp på vår post och säga ifrån till hela världen, att vi erkänna det litauiska folkets rätt att leva sitt eget fria liv.

Slutligen bör väl Sverige såsom medlem av Nationernas förbund på de olika vägar, som stå till buds, tillkännagiva sitt avståndstagande från de grundsatser för nationalitetsfrågans ordnande från förbundets sida, som kommit till uttryck på åtskilliga ställen i ålandsrapportörernas inlägga till förbundet. Ett svar, som redan nu kan och bör givas från Sveriges sida, är det oförbehållsamma erkännandet av Litauens självbestämmningsrätt utan avvaktan av något liknande för Litauen äventyrligt utlåtande från förbundets experter.

Såsom från olika håll förnummits spelar ock samgåendet med Norge och Danmark en viss roll. Det förmäles att Norge och Danmark eller åtminstone det senare i sin sekreta utrikespolitik även principiellt varit ogynnsamt stämnda mot de baltiska ländernas självständighetsförklaring. Det läres till och med förmenats, att de skulle sakna existensberättigande. Men när ententen kom till ett annat resultat ifråga om Estland och Lettland, vände sig ögonblickligen denna opinion. Ett beroende för övrigt av en dylik skandinavisk politik synes mig från svensk sida ställa sig alldeles oantaglig.

På grund härav hemställer jag vördsamt om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spörsmål:

1) Anser regeringen det önskvärt och gagneligt, att den svenska utrikespolitiken framför allt framträder självständig som bärare av rättstankar?

2) Om så är förhållandet, finner regeringen tiden ej vara inne för Sverige att omsider erkänna Litauens självständighet lika väl som övriga baltiska länders, nämligen Finlands, Estlands, Lettlands och Polens och vilka högviktiga, för mänsklighetens framfärd betydelsefulla hinder kunna uppresa sig mot en dylik suverän rättshandling från svensk sida?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Härefter lämnades ordet ännu en gång åt herr Lindhagen, som yttrade: Regeringen har vid denna riksdag kanske mindre än någonsin meddelat sig med folkrepresentationen om den utrikespolitiska situationen. Utrikesnämnden har uppenbarligen väsentligen blivit, vad mången väntat, nämligen en ny mur mellan regeringen och folket. Den föreskrivna "varsamheten" i medlemmarnes uttalanden har, såsom ock befarats, blivit effektiv.

Den 12 sistlidne mars beviljade första kammaren framställandet av en interpellation till utrikesministern med följande två frågor:

1:o) Ämnar svenska regeringen i någon form påkalla folkförbun-

Begäran att få interpellera om Litauens erkännande som självständig stat m. m. (Forts.)

Om interpellationsinstitutets respekterande m. m.

Om interpellationsinstitutets respektterande m. m. (Forts.)

dets medling i anledning av den nya världskatastrof, som hotar genom konflikten mellan ententen och Tyskland? eller

2:o) Har svenska regeringen för avsikt att i stället av eget initiativ och efter samråd till äventyrs med riksdagen rikta en vädjan till världens stater att samråda om en utrikespolitik, som förekommer dylika nya hotelser mot mänskligheten och inleder en ny tid, där även människornas samveten få någon talan i fråga om gestaltningen av folkens och individernas öden?

Denna interpellation har ännu icke besvarats och vid efterfrågan mer än en gång hos utrikesministern och även hos statsministern har yppats en synnerlig obenägenhet från vederbörandes sida att låta den komma till besvarande. Man har sagt, att besked ej kunde givas om interpellationen komme att besvaras och att det helst såges att något svar ej behövde avgivas.

Det antyddes även varsamt vid ett tillfälle, att regeringen ju numera hade att hålla sig till utrikesnämnden. På fråga därefter hos medlemmar i utrikesnämnden, om ärendet till äventyrs underställts densamma, ha två vägrat svara, en givit undvikande svar, en förklarat sig personligen ej blivit rådfrågad och en sagt sig ha hört sägas att en eller annan medlem i nämnden blivit enskilt tillfrågat om interpellationen. Dessa senare konferenser synas således knappast utfallit till interpellationens förmån. Det visar sig således som sagt redan nu, att utrikesnämnden äventyrar att bli mindre en representation för riksdagen inför regeringen utan mera ett bålverk för regeringens sekretess emot riksdagen och svenska folkets konstitutionella rättigheter.

Som bekant har på senare tider, oavsett ministärens politiska färg, blivit allt vanligare att ministrar underlåta att besvara beviljade interpellationer utan att till interpellanten eller kammaren ens framföres något meddelande därom.

På grund härav anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att få till statsministern framställa följande spörsmål:

1:o) Anser regeringen det genom konstitutionell praxis inom riksdagen stiftade interpellationsinstitutet böra respekteras även av regeringen och dess medlemmar?

Eller bör det tilläventyrs enligt regeringens förmenande lämpligen vara överlämnat åt de enskilda ministrarnes eller regeringens gottfinnande att underlåta fästa avseende vid en beviljad interpellation, och anser regeringen i sådan händelse icke ens något meddelande därom böra lämnas till interpellanten eller kammaren?

2:o) Håller regeringen före att en särskild grund för en dylik underlåtenhet är de utrikespolitiska ärendenas sekreta beskaffenhet enligt regeringens uppfattning, och att de personer, som genom politiska konjunkture för någon tid upphöjts till ministrar eller medlemmar i utrikesnämnden jämte regeringens

förtrogna ensamma äro skickade att bevara, bedöma och bruka sådana förmenta hemligheter? *Om interpellationsinstitutionens respekt*

Eller anser regeringen måhända i anslutning till det vanliga förståndet och de demokratiska löftena, att utrikespolitiska angelägenheter lika litet som inre politiska främjas genom politisk sekretess, och att således uti en utrikespolitik, som skall skapa en internationell ordning byggd på rätten, i regel ingenting bör kunna eller få förekomma, som ej tål och förtjänar att diskuteras öppet inför hela världen.

terande m. m.
(Forts.)

Även denna anhållan blev på begäran bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr förste vice talmannen yttrade: Jag får för kammaren anmäla, att morgondagens förmiddagsplenum kommer att fortgå till framåt sjutiden, och att i händelse av behov ett plenum kommer att äga rum på måndagen kl. 8 e. m.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,30 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m., och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 362, angående ytterligare anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd.

Propositionen föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Anhållan att få interpellera om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m. Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framställa spörsmål om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m.

Herr förste vice talmannen hemställde, huruvida kammaren medgäve, att ifrågavarande spörsmål finge framställas, samt förklarade sig finna denna fråga vara med öfvervägande nej besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som icke medgiver, att nu ifrågavarande spörsmål må framställas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, lämnas medgivande härtill.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 27.

Herr *Lindhagen*: Jag skall tillåta mig att begagna mig av den praxis, som råder i denna kammare i överensstämmelse med regeringsformens och riksdagsordningens uttryckliga bud, och yttra mig något över de ämnen, som förekomma i kammaren. Tyvärr kan denna konversation icke försiggå med herr utrikesministern, men i alla fall kan det ju hända, att de kammarens ledamöter, som icke voro närvarande här i går och hörde interpellationens motivering, kunna få någon föreställning om det beslut, som kammaren nu fattat.

Interpellationsinstitutet har ju, utom att det är en konstitutionell garanti, också ansetts vara så att säga en garanti för minoriteterna. Man har ansett, att vad de hava på hjärtat och de tankar de representera och hava rättighet att representera lika väl som herrar majoritetsmän sina, de tankarna skulle icke fullständigt få undertryckas, och därför brukar i regel en interpellation bifallas. I detta fall hörde man ju redan i går, att ett motstånd dock skulle organiseras, och då talmannen nu också, vilket stämmer med resultatet, hörde, att det var öfvervägande ja för att icke tillåta interpellationen, så var därom ingenting att säga, men det inverkar i alla fall hypnotiskt på kammaren till att tro, att här är något som icke bör ifrågakomma.

Vad som nu emellertid — och det ber jag särskilt få betona — i första hand har av kammaren sagts ifrån är, att frågan, huruvida den svenska utrikespolitiken framför allt skall framträda självständigt som bärare av rättstankar, har ansetts vara en så farlig eller också en så

oriktig princip, att därom får i det stolta svenska parlamentet icke diskuterat. De hetsiga organiserade ropen på votering tydde också, vilket vi äro vana vid för resten i denna materialistiska tid, på att rättstankar anses vara ett sådant bosch, som i denna kammare över huvud taget icke får komma under diskussion och ännu mindre naturligtvis läggas till grund för den heliga, sekreta, intriganta utrikespolitik, som vi hava vant oss att se skött bakom några kulisser, av ett fåtal privilegierade händer.

Anhållan att få interpellera om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m.
(Forts.)

Det är den ena saken.

Den andra saken är, att vi minoritetsfolk åtminstone hava tagit som en uppgift, som kan vara lika värdig som andra eller åtminstone ha ett existensberättigande, att vi skola räcka vår hand här i landet också till att stödja de svaga som icke hava de stora majoritetstalen för sig, dem som verkligen i bekymmersamma stunder behöva en broderlig hand, till och med om det är över haven, och som också enligt alla både godmilda och mänskliga lagar hava rätt att få ett sådant handtag.

Här har man nu erkänt självständighet de jure åt alla stater på andra sidan havet, nämligen Finland, Estland, Lettland och Polen, men den svenska utrikespolitiken och således nu även första kammarens majoritet anse, att den felande länken, Litauen, som kämpar den mest förtvivalade kamp mot det organiserade våld, som hotar denna stat, kunna vi fortfarande icke lämna vårt erkännande, ehuru den så väl förtjänar det och så väl behöver det.

Förra året tilläts emellertid av kammaren en interpellation just om denna sak, och varför man i år slår om och icke tillåter en sådan interpellation, må de stora i landet själva avgöra med sina samveten. Jag känner icke bevekelsegrunderna. Det gällde då både Estland, Lettland och Litauen, och vid det tillfället svarade dåvarande utrikesministern friherre Palmstierna, att svenska regeringen med glädje skulle se ett tillfälle att giva dem ett erkännande de jure, när de faktiska förhållandena tillåte det. Såsom den svåraste stötestenen i det avseendet anförde excellensen — nej, förlåt, jag använder aldrig ordet excellens, herr talman, ty det är en usurperad titel, som inte står i grundlagarna, och vid detta tillfälle kan jag ännu mindre göra det, ty excellens betyder "det utmärktaste som finns", men jag tycker inte, att våra utrikesministrar äro utmärktare än vi andra — således, helt enkelt: utrikesminister Palmstierna svarade förra året, att den största stötestenen vore, att dessa randstaters existensförhållanden voro så oklara, i det så gott som allesamman lågo i krig med Sovjetryssland. Nu är ju i alla fall detta bekymmer, det väsentligaste bekymret, då det var fråga om att en svensk utrikespolitik skulle erkänna dessa stater, undanröjt. Sovjetryssland har slutit fred, och gränserna mellan Sovjetryssland och randstaterna äro definitivt och avgjort bestämda.

Nu tillade emellertid utrikesminister Palmstierna, att det kort förut kommit meddelande från London och Paris, att förhållandena där icke ansågos tillåta något erkännande, och, tillade vår utrikesminister, Sve-

Anhållan att få interpellera om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m. (Forts.)

rige kan naturligtvis icke heller undgå att rätta sig efter de faktiska förhållandena. Redan i detta låg således i själva verket en antydning om att opinionen i London och Paris hade en ganska utslagsgivande betydelse för oss i detta avseende.

Emellertid kom sedan som bekant nationernas förbunds delegerade-möte. Vi äro, som herrarna veta, medlemmar i detta förbund, och då riksdagen uttalade sig för att vi skulle gå in däri, erkändes, att förbundets författning befann sig i det första utvecklingsstadiet; det felades mycket, men vi skulle gå in i detta förbund för att förbättra detsamma och framför allt för att göra det till ett förbund för alla stater i världen. Nåväl, då gällde det bland annat vid detta möte att få de tre baltiska randstaterna upptagna i förbundet. Det var ju också gamla svenska syskonland, som en gång lytt under Sveriges spira och som för närvarande alltjämt i hög grad bevara sympati för Sverige, ehuru jag undrar, huru länge den skall hålla sig. De svenska ombuden ansågo sig emellertid förhindrade att då bifalla deras ansökan, och det var andra stater, som finga föra våra gamla länders talan även vid det tillfället.

Men så kom det plötsligt meddelande, att ententen hade ändrat sin politik beträffande Estland och Lettland och erkänt dessa stater. Bums på ögonblicket, jag tror det var bara åtta dagar efteråt, var den svenska regeringen färdig med att finna, att alla dessa faktiska förhållanden, som stodo i vägen, nu hade upphört i och med att ententen ändrat sin politik. Vad betyder då detta? Jo, det betyder, att även när det gäller rena rättstankar, är Sverige under nuvarande förhållanden icke någonting annat än ett lydland eller, rättare sagt, Sveriges regering försätter oss i ett lydlands situation.

Nu återstår Litauen. Varför lät icke Sverige då också Litauens självständighet följa med de två andra randstaternas? Ja, det finns ingen förklaring övrig annat än att det var därför, att vi vänta på ententens tillåtelse att lämna ett sådant medgivande.

Nu för jag ju här talan endast för en liten minoritet inom riksdagen. Hur utbredd vår mening är ute i landet känner jag icke, men tror att den är mycket omfattad. Få eller många ha vi emellertid klart för oss, att den utrikespolitik, som Sverige nu för, icke är den som vi böra föra. Det står nämligen klart för oss, att det svenska folket måste föra rättens talan, om det vill betyda något och skall kunna vinna något även för egen räkning. Vi måste i vad på oss ankommer bygga upp ett värn av rättstankar för dem som äro svagast och mest övergivna, och ett sådant med orätt hotat folk är just det litauiska folket. Vi behöva icke vara rädda, att vi skola gå först, vilket vore en ära för oss. Tyskland, Sovjetryssland, Lettland, Estland, Argentina och Mexiko hava redan de jure godkänt detta folks självbestämmningsrätt.

Härtill kommer ock en annan sak. Jag kommer så väl ihåg en dag, då vi fredsaktivister här i landet ordnade ett stort möte på Auditorium för det polska folkets krav att bliva fritt och odelat, men vi tänkte, att det var bäst att också på samma gång tillgodose det gamla polska för-

bundslandet Litauens självständighet, och ehuru polackarna icke gärna sågo det, hängde vi upp i Auditorium två fanor, en polsk fana och en litauisk fana, och hade möte för bägge dessa folk. Nu har det gått på det sättet, att polackarna ju hava besatt en stor del av Litauen, och ännu mera, de hava kört upp en kil långt i norr, som för närvarande fullkomligt skiljer de litauiska områdena från de ryska, och denna gräns hava polackarna tack vare sin övermakt i kriget fått stadfäst i freden med Sovjetryssland. Detta betrakta litauerne såsom ett politiskt hot emot deras självständighet eller en fara för landets lemlästning, och de behöva även därför ett erkännande av att de hava rätt att vara ett självständigt folk. Jag beklagar, att våra varma känslor för Polens frihet och odelbarhet den gången icke kunna fullt motsvaras av liknande känslor i detta ögonblick.

Anhållan att få interpellera om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m. (Forts.)

Men så kommer här också ytterligare en omständighet, och det är Ålandsfrågan. Sverige är ju medlem av nationernas förbund. Vi måste således se till även för vår egen del, att rättens tankar bliva de vägledande. Nu hava vi ju sett, huru de av vår egen utrikespolitiska överstyrelse utsedda rapportörernas rapport på åtskilliga punkter i motiven bär konjunkturpolitikens prägel i den allra högsta grad och på ett sätt, som gjort oss här i Sverige, på de flesta håll åtminstone, mycket bekymrade. Någoting måste väl från svensk sida göras för att förfäktas en motsatt mening, och denna motsatta mening kan icke göra sig hörd med någon effekt, om den icke bygger på den universella rättens ståndpunkt. Det kan mycket väl hända, om Litauen nu lämnas åt sitt öde, att det kommer nya rapportörer, utsedda av folkförbundet, som i fråga om Litauen anlägga samma synpunkter som dem, vilka anlagts i fråga om Åland, och detta är så mycket äventyrligare, som det i det fallet gäller ett helt folks existens och icke endast en mindre landsända. Därför tror jag också, att ett av de svar, som Sverige bör giva på Ålandsrapportörernas förslag, är att erkänna Litauens självständighet.

Ja, jag har hört från mer än ett sakkunnigt håll, att det också har stött på svårigheter från Norge och Danmark, särskilt Danmark — icke från deras folk men från deras sekreta utrikesledningar. Dessa hava nämligen haft den uppfattningen, säges det med bestämdhet, att dessa randstater icke hade något existensberättigande. Men när sedan ententen kom och tillerkände Estland och Lettland existensberättigande, förändrade sig denna skandinaviska opinion ögonblickligen, men från Sveriges sida, föreställer jag mig, hava vi icke någon anledning att skatta åt en så beskaffad politik.

Det är sålunda, herr talman, nu fastslaget av majoriteten i denna kammare, att de rättstankar, som skola styra folkens öden, icke böra få diskuteras här — ja, ni se, att det dock inte går att förhindra det alldeles, tack vare en brist i konstitutionen, en brist enligt er uppfattning förmodligen — och vidare är det fastslaget, att man icke får diskutera i denna kammare frågan om att räcka en broderlig hand åt ett folk

Anhållan att få interpellera om Sveriges erkännande av Litauens självständighet m. m. (Forts.) som behöver hjälp och vars gamla förbindelser med oss vi känna från den svenska historien.

Nu vet jag mycket väl, att dessa meningar, som majoriteten här gjort sig till tolk för, komma att grusas under tidernas lopp. De komma att gå under, och vad som kommer att stå kvar är den outrotliga förnimmelsen hos folksjälen, i våra samveten, att det inte blir någon rätsida på världen, förrän det icke blott blir tillåtet att även i folkrepresentationerna diskutera rättstankar, utan vi också, vad än mera är, lägga dem till grund för våra handlingar.

Herr O l s s o n, O l o f: Jag vill inte inlåta mig i någon diskussion, men jag vill ha till protokollet antecknat, att jag i den votering, som nu ägt rum, röstade nej, och att jag beklagar den utgång, som voteringen fick.

Anhållan att få framställa spörsmål om interpellationsinstitutionens respektande m. m. Föredrogs herr *Lindhagens* anhållan att få till hans excellens herr statsministern framställa spörsmål om interpellationsinstitutionens respektande av regeringen och dess medlemmar m. m.

Herr förste vice talmannen hemställde, huruvida kammaren medgäve, att nu ifrågavarande spörsmål finge framställas; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som medgiver, att ifrågavarande spörsmål må framställas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, medgives ej detta.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 68.

Herr *L i n d h a g e n*: Ja, herr talman, även utgången av den senaste voteringen kommer att sporra oss att ytterligare fortsätta kampen emot den utrikespolitiska sekretessen och den enväldesdiktatur, som allt mer och mer försöker förvandla oss till rena nummer utan någon tillåtelse att diskutera vårt folks verkliga livsfrågor i denna kammare.

I denna andra interpellation har jag upptagit dels ett formellt konstitutionellt spörsmål, dels en realfråga, som tränger sig fram till allvarligt övervägande på grund av den nya författningen, som vi fått, rörande den s. k. parlamentariska kontrollen.

Den formellt konstitutionella frågan avser, om och i vad mån en regering eller dess medlemmar äro, icke i lag förpliktade, men av konstitutionell praxis förbundna att svara på avgivna interpellationer. Det kan ha sin ganska stora betydelse, och varför jag kommit in på denna fråga är därför att, då första kammaren omedelbart medgivit en interpellations framställande om den utrikespolitiska situationen vid denna riksdag, så har jag, vid förfrågan när svaret kunde väntas, fått det svaret, att man ytterligt ogärna vill besvara den interpellationen, och att inget svar kunde givas, om man skulle göra det.

Detta kan väl icke vara meningen i alla fall med interpellationsinstitutionen? Och vad gäller det även här? Jo, det gäller, att vi såsom folkets representanter och som representanter för olika meningar skola kunna få bryta dessa meningar emot varandra och framföra de åskådningar, som våra valmän i stor utsträckning hava. Och den rätten vilja ni här i kammaren sätta under censur och förbjuda det fria ordet från landets förnämsta talarstol. Jo, det är just en vacker talarstol, som omgives med munkorgslagar på olika sätt under den senare tiden, och det blir, såvitt jag förstår, allt värre och värre. Men så blir den svenska politiken också därefter, den blir en småskuren dvärgpolitik, som icke avsätter några spår i världsutvecklingen, och som icke heller på ett tillbörligt sätt tillgodoser våra möjligheter och sanna intressen, en småpolitik om gårdesgårdar och allt, som är inom vars och ens egen hank, utan att vi på något sätt vilja eller förmå skåda ut över den stora världen.

Nå, när man får ett sådant överraskande svar från regeringens medlemmar, så frågar man sig: förstår då denna regerings utrikesminister, som händelsevis blivit tillsatt, lika som vi händelsevis blivit valda till representanter här, har han därigenom fått en sådan gudomlig inblick i dessa saker, att han ensam begriper och förstår och kan bedöma detta till skillnad ifrån hela svenska folkets representation? Och vad blir det över av denna demokratiska reform, som kallats parlamentarisk kontroll på utrikespolitiken?

Jag läste — jag tror det var i det betänkande, som avgavs av det socialdemokratiska partiets programkommission — en hänförd eloge över ordets frihet och sekretessens avskaffande, och även de demokratiska motioner, som framburits under tidernas lopp, hava alla stått på denna grund. Men jag har knappast funnit något styrelsesätt, som lägger en sådan kapson på det fria ordet som just detta demokratiska styrelsesätt, vilket bevisar, att vi äro människor allihop och kanske, när allting kommer omkring, grundkonservativa allesamman. Det gäller främst att vinna makt, men hava vi fått makten i vår hand, så slå vi alla möjliga skrankor omkring densamma, så att någon annan icke kan få tillträde

Anhållan att få framställa spörsmål om interpellationsinstitutionens respektande m. m.
(Forts.)

Anhållan att och röra sig ett tuppfjät därinne. Jag kan icke förklara saken på något annat sätt.
 få framställa
 spörsmål om
 interpellationsinstituti-
 onens respekterande m. m.

Nu har också statsministern varsamt antytt — och det tror jag särskilt slår an på denna kammarens majoritet; det kanske också är en av anledningarna till majoritetssiffrorna vid dessa omröstningar — att regeringen ju har utrikesnämnden, till vilken den skall vända sig.

(Forts.)

Detta blir således utrikesnämndens uppgift hädanefter! Icke ens dessa fromma enskilda sammankomster med riksdagen, där man i hemlighet fick veta mycket alldagliga saker, icke ens dessa få vi höra talas om nu, ty nu ha vi ju utrikesnämnden.

Nå, detta besked föranledde mig naturligtvis att gå till några av utrikesnämndens ledamöter — det har blivit en oerhörd demokratisk reform genom att den gamla hemlighetsfullheten utbyts emot "varsamhet i avseende å meddelanden", som det står i grundlagen — och jag sade till dem: var snäll och giv mig ett varsamt uttalande, om denna interpellationsfråga verkligen har varit förelagd utrikesnämnden. Två av utrikesnämndens medlemmar tolkade "varsamt" på det sättet, att de absolut vägrade att svara. En var så svävande, att man icke kunde få riktigt klart för sig, huru det förhöll sig. En ledamot förklarade: "uppriktigt sagt, jag känner icke till den saken, jag personligen har åtminstone aldrig varit tillfrågad". En annan ledamot sade: "Jag har icke blivit tillfrågad, men jag har hört sägas att andra ledamöter hava blivit tillfrågade om interpellationen." Således, man frågar riksdagens representanter, om en interpellation, som är bifallen av en kammare, behöver av regeringen effektueras. Det är väl ändå verkligen en riktigt humoristisk demokrati. Utrikesnämnden är icke en riksdagens och vår representation, utan en ny mur emellan regeringen och folket. Men därhän går det, så att man nu kan fastslå, såvitt jag förstår, helt enkelt att *utrikesnämnden äventyrar att bli mindre en representation för riksdagen inför regeringen än ett bälverk för regeringens sekretess emot riksdagen och svenska folkets konstitutionella rättigheter*, och jag vet, att jag icke är ensam om den åsikten. Jag har hört personer, som stå långt till höger, uttala för mig precis samma farhåga.

Det är nu för märkvärdigt med oss människor i alla fall. När vi få en sådan där befogenhet och komma in exempelvis i en sådan där utrikesnämnd, borde vi känna oss ha till uppgift att just där försvara svenska folkets yttrandefrihet och rättighet att intressera sig för och diskutera och besluta i utrikespolitiska angelägenheter. Vi skulle reagera emot en annan uppfattning, vi skulle stå i kontakt med våra kommittenter, vi skulle vara beredvilliga att låta dem få veta vad som försiggår. Men nej! Så snart människan fått en maktbefogenhet, är hon nöjd och sluter sig inom sitt skal och blir i själva verket icke vidare representant för någon annan än för sig själv.

Detta exempel har jag velat framdraga för kammaren för att visa, huru den s. k. demokratiska formen om kontroll å utrikespolitiken i själva verket ser ut i tillämpningen och vad man kan vänta av den i

fortsättningen. Och då får man ju icke heller förundra sig över att vi, som kanske äro ganska många, i alla fall vilja begagna våra möjligheter såsom representanter för våra valmän i riksdagen att göra gällande en motsatt uppfattning, att hävda rättens suveränitet även i det parlamentariska livet, att hävda yttrandefrihetens gamla princip även i det parlamentariska livet, att hävda sekretessens undertryckande nu, som vi alltid kämpat för i gamla tider. Därför har denna interpellation sönderfallit i två delar. Den första frågan rör sig om regeringens befohgenhet att vägra svar på interpellationer, och den andra rör den reala fråga, som här föreligger, nämligen som jag formulerat den i min interpellation, och som jag tillåter mig såsom slutord upprepa:

"Håller regeringen före att en särskild grund för en dylik underlåtenhet är de utrikespolitiska ärendenas sekreta beskaffenhet enligt regeringens uppfattning och att de personer, som genom politiska konjunkturer för någon tid upphöjts till ministrar eller medlemmar i utrikesnämnden jämte regeringens förtrogna ensamma äro skickade att bevara, bedöma och bruka sådana förmenta hemligheter?"

Eller anser" — och det är huvudsaken i interpellationen — "regeringen måhända i anslutning till det vanliga förståndet och de demokratiska löften, att utrikespolitiska angelägenheter lika litet som inre politiska främjas genom politisk sekretess och att således uti en utrikespolitik, som skall skapa en internationell ordning byggd på rätten, i regel ingenting bör kunna eller få förekomma, som ej tål och förtjänar att diskuteras öppet inför hela världen?"

Det är dessa tankar, som kammarrens majoritet nu har brutit staven över. Huruvida ni därmed komma att grundlägga någon storhetsperiod för det svenska väldet åtminstone på det andliga området, lämnar jag därhän, men den uppfattning, för vilken ni gjort eder nu till tolk, är i alla fall dömd till undergång, ty den är icke byggd ett spår på våra grundlagars anda och ännu mindre på det nya testamentet, som vi bekänna allenast med våra läppar om söndagarna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 38 samt jordbruksutskottets utlåtan den nr 59 och 60.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 61, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående anslag dels för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna dels ock till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21.

Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen.

Genom en den 11 februari 1921 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 71, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen.

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda grunder hemställt, att ifrågakarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Westman* och *Rogberg*, greve *Spens* samt herrar *Hedersstierna* och *Thore*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse reservationen utvisade, slutande med en hemställan, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte för sin del antaga en i reservationen införd lag om ändring i vissa delar av 14 kap. strafflagen.

I fråga om sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr *Åkerman*: I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 38 får jag hemställa,

att ifrågakarande lagförslag föredrages paragrafvis, med ingress och rubrik sist;

att sedan förslaget blivit genomgånet utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

samt att för den händelse lagförslaget kommer att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta lagförslag.
22 §.

Denna paragraf lydde:

Har kvinna, som av olovlig beblandelse blivit havande, vid födseln eller därefter uppsåtligen dödat sitt foster, vare sig genom handavverkan eller underlåtenhet av det, som till fostrets bibehållande vid liv nödigt var; dömes, för barnamord, till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Äro omständigheterna synnerligen försvårande; må tiden för straffarbetet till sex år höjas: äro de synnerligen mildrande; må till fängelse, dock ej under sex månader, dömas.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Vid första ögonkastet kan det ju förefalla, som om skillnaden mellan utskottsmajoritetens ståndpunkt och reservanternas icke vore så stor utan inskränkte sig till vissa straffrättsliga detaljer. Emellertid har det visat sig vid diskussionen rörande detta ärende i lagutskottet, att de skiljaktigheter, som framträda, äro beroende på en klyfta mellan två principiellt olika åskådningar.

Olikheten mellan dessa åskådningar kommer icke fram — det ber jag få framhålla — i fråga om straff lindringarna med avseende å barnamord. Enighet råder också därom, att man i fråga om fosterfördrivning kan vidtaga ganska långt gående straffnedsättningar. Men reservanternas hava för sin del velat säga bestämt ifrån att dessa straff lindringar, på vilka de hava gått in, icke få uppfattas såsom ett steg i den riktningen, på den vägen, som leder därhän, att fosterfördrivning i större omfattning göres *straffri*.

Vilken ståndpunkt, frågar man sig då, intar utskottet i detta avseende? Svaret härpå är framför allt att finna i de direktiv, som utskottet har ansett sig böra giva de män, vilka sysselsätta sig med den stora strafflagsrevisionen, som nu pågår i vårt land, de direktiv, som herrarne återfinna på sid. 16 och 17 i utskottsutlåtandet. Behöves det då, att sådana direktiv meddelas? Vad är anledningen till att de givas? Ja, anledningen kan icke vara den, att de sakkunniga, som avgivit det utlåtande, som ligger till grund för nu föreliggande förslag, skulle underlåtit att uttala sina avsikter. Tvärtom, de sakkunniga hava ju lämnat upplysning härom, och dessa upplysningar återfinnas, som herrarna se, avtryckta i utskottsbetänkandet. På sid. 14, mitt på sidan, säga de sakkunniga: "Uppenbart är, att hela frågan om lagens förhållande till fosterfördrivningen bör, så snart ske kan, från grunden underkastas en sorgfällig omprövning." Därefter yttra de sakkunniga, som herrarne se, att avbrytande av havandeskap ur viss medicinsk synpunkt redan nu är straffritt, och sedan fortsätta de sakkunniga och säga, att vid den kommande allmänna utredningen, varom de hava talat, synes närmast vara påkallat att undersöka vissa problem, som de angiva.

Jämför man nu det program, som de sakkunniga framlägga på det

Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

ställe i sitt utlåtande, vartill jag nu hänvisat, och utskottsmajoritetens program, som meddelas i dess direktiv, så skall man finna flera högst betydelsefulla skiljaktigheter. Dessa framträda först vid uppräknandet av de ömmande fall, för vilka straffrihet ifrågasättes. När de sakkunniga i sin uppräknning hava använt uttrycket "andra fall av svåra intressekollisioner", har utskottet funnit detta vara för allmänt och ersatt det med framhållande av de fall, att kvinna verkställt fosterfördrivning på sig själv under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge. När förslaget till detta uttalande framlades i utskottet, frågade jag genast: Vad menas med ett *socialt nödläge* i motsats till ett ekonomiskt nödläge? Jag fick då från det mest auktoritativa håll det svaret, att en kvinna skall anses befinna sig i ett socialt nödläge, då hon tillhör en samhällsklass eller en krets, där man med alldeles särskild ovilja ser en kvinna föda barn utom äktenskapet och hon alltså riskerar att förlora sin ställning i den sociala krets hon tillhör, eventuellt till och med att uteslutas från densamma. Alltså, menar man, i detta fall kan man tänka sig, att en kvinna bör få företaga fosterfördrivning straffritt. Vad är då innebörden av detta? Jo, innebörden är den, att i sådana kretsar, inom sådana familjer, där man av religiösa eller etiska skäl strängt håller på sedligheten, där skall fosterfördrivning få ske, om en kvinna vill vidtaga en sådan åtgärd för att dölja ett felsteg, men i kretsar, där man icke är så noga i detta avseende, utan där en flicka kan påräkna mera överseende, där blir hon straffad, om hon företar samma handling. Jag ber att få hemställa till er, mina herrar, huruvida inte denna idé ändå förefaller en smula grotesk och om det inte är ett raffinerat sätt att neutralisera föräldrars strävan att hålla sina barn på dygdens stig?

Jag kan heller icke undertrycka den tanken, att det ändå är märkvärdigt vad tiderna förändrats. På 80-talet skulle en idé sådan som denna stått i strid med tidens ledande tankeriktning. Då lydte fältropet: "Ingen hänsyn för den konventionella moralen! Inga offer åt hyckleriet!" Efter den tidens åskådning var det en plikt för ungdomen att bryta den gamla sedeläran och skapa en ny — som man naturligtvis på grund av oerfarenhet om världen i många fall konstruerade skäligen naivt. Men i alla fall, jag måste säga, att 80-talets ungdomliga trots ändå var friskare än den kvalmiga luft, i vilken vi nu leva, och jag kan icke annat än erkänna, att det nog många gånger händer, att jag längtar tillbaka till 80-talet.

Ja, så mycket om det sociala nödläget.

Efter det sociala nödläget nämner utskottet det *ekonomiska nödläget* såsom värt att tagas i övervägande såsom grund för straffrihet. Jag medger i fråga härom, att härunder rymmas många högst ömkansvärda fall, men jag vill å andra sidan framhålla, att det uttryck utskottet använt är ett uttryck av synnerligen vidsträckt omfattning. Däri inrymmas nämligen också fattiga äktenskap, och jag frågar då om det icke är farligt att säga till äkta makar så, som utskottet eventuellt vill säga: "kan man anse, att ni befinna er i ekonomiskt nödläge, så få ni verk-

ställa fosterfördrivning straffritt!" Hur går det, om man säger så, med ansvarskänslan? Och för övrigt, var går gränsen mellan en fattigdom, som kan rubriceras såsom ett ekonomiskt nödläge, och en fattigdom, som icke kan betecknas så? Det blir ju så, att kvinnan och hennes man få i första rummet göra prövningen angående graden av sin fattigdom. Nu veta vi ju, att det alltid är förenat med uppföringar, isynnerhet för den fattige, att uppföda barn, och frestelsen kan naturligtvis, när man ställer makarna inför ett sådant avgörande, lätt bli för stor för dem. Jag vill framhålla, att man genom att anordna en situation som denna lätt kan åstadkomma, att vårt land tillskyndas stora förluster. Vi veta ju alla, att många av våra mest utmärkta medborgare kommit från fattiga hem, ha fötts i hem, där läget ofta synts vara ur ekonomisk synpunkt förtvivat och där det kanhända från deras synpunkt, som icke äro så villiga att underkasta sig uppföringar, kunnat anses rent av oförsvarligt, att barnen kommit till.

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmeiser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Vidare kan jag icke underlåta, när jag gör denna jämförelse mellan utskottets program och de sakkunnigas, att framhålla ännu en skillnad. Som herrarna se på sid. 14, tala de sakkunniga om *garantier* och *kontroll* med avseende på handlingens utförande i de fall, där den skulle vara tillåten, det talas exempelvis om, att den skulle företagas av läkare enligt särskilt meddelade föreskrifter. Herrarna finna allt detta nederst på sid. 14. Utskottet har däremot icke ett ord om några dylika försiktighetsbestämmelser!

Slutsatsen av den jämförelse jag verkställt är alltså den: utskottets direktiv måste tolkas på det sättet, att utskottet vill driva den blivande lagstiftningen i detta ärende — den lagstiftning, som skall ske i samband med den stora straffrättsreformen — längre i den riktning, att fosterfördrivning skall bli tillåten, än de sakkunniga tänkt.

Jag vågar uttala den förhoppningen, att kammaren icke skall följa utskottet härutinnan. Jag hoppas i stället, att kammaren skall ansluta sig till den ståndpunkt, som reservanterna intagit.

Reservanterna ha, som herrarna finna i utskottsbetänkandet på sid. 19, strukit utskottets direktiv och sagt, att anledning icke föreligger att söka binda det pågående lagstiftningsarbetet genom att för detsamma meddela några särskilda direktiv. Och jag ber att få fråga er, mina herrar: när nu de sakkunnige ha omtalat, att de ämna upptaga dessa problem på sätt de angivit, vad finns det då för anledning för riksdagen att nu binda sig och taga ståndpunkt i dessa så ytterligt vanskliga frågor? Är det icke klokare, att riksdagen undviker att göra detta, så att den kan gå att med fria händer behandla detta ärende, när det återkommer i större sammanhang och bättre belyst?

Jag har hittills talat om den principiella skillnad, som i de olika *förslagen till motivering* kommer till uttryck mellan å ena sidan utskottet och å andra sidan reservanterna med avseende å riktlinjerna för det kommande lagstiftningsarbetet. Med dessa skiljaktigheter sammanhänga vissa olika meningar rörande den *lagtext*, varom vi nu i dag skola fatta

Ändrade strafflagsbestämmelser rörande fosterfördrivning m. m. beslut. Som herrarna finna, lättast genom att se på reservationen, äro skiljaktigheterna icke så många.

Den första rör 26 §, vilken handlar om kvinna, som i uppsåt att döda eller fördriva sitt foster, nyttjar invärtes eller utvärtes medel, som sådan verkan hava kan. För ett dylikt fullbordat brott är nu strafflåtituden 1—6 års straffarbete. Utskottet vill, som herrarna se, stryka straffarbetet helt och hållet och endast stadga fängelsestraff. Reservanternas däremot vilja göra det forna minimum för straffarbetet, nämligen 1 år, till maximum. Det är således ett mycket stort steg reservanternas vilja taga, när de gå ner från ett maximum av 6 års straffarbete till ett maximum av 1 års straffarbete.

Jag vill till stöd för vårt yrkande om utsättande av ett maximum av 1 års straffarbete framhålla, att det inom den brottstyp, varom nu är fråga, kan föreligga högst olika fall. Det kan föreligga fall, som äro synnerligen värda medlidande, men det kan också föreligga fall, som icke förtjäna så stort undseende, och det kan väl icke skada, att man för dessa sistnämnda fall bibehåller ett så högt maximum, att det motsvarar det i gällande lag stadgade straffminimum. Vidare vill jag göra den invändningen mot utskottsförslaget om att stryka straffarbetet och endast bibehålla enkelt fängelsestraff att brottet därigenom av lagstiftaren betecknas som en förbrytelse av mindre betydelse, som en förbrytelse av mindre samhällsfarlighet än sådana, för vilka straffarbete stadgas. Jag kan icke förstå, att en riktig jämförelse mellan samhällsfarligheten i detta fall och i andra fall, för vilka straffarbete föreskrives, ägt rum, när — för att taga ett exempel ur högen — lönnbränning anses vara så samhällsfarlig, att straffarbete därpå kan följa — så är det ju enligt gällande lag och enligt den proposition, som nu ligger på vårt bord — medan man däremot vill borttaga straffarbetet för fosterfördrivningsbrottet.

Ur liknande synpunkter som de, vilka jag här antytt, ha reservanternas också föreslagit, att för försök enligt 26 § straffpåföljden böter, som alternativt stadgas i utskottsförslaget, skall utgå, då det ju inte kan anses lämpligt att klassificera brottet genom en bestämmelse om så ringa straffpåföljd.

När jag nu talar för straffskärpningar i viss grad i förhållande till utskottsförslaget, ber jag emellertid att få mycket starkt betona, att trots de straffskärpningar reservanternas föreslagit kan enligt deras förslag dock allttjämt *villkorlig dom* användas. Jag understryker detta särskilt kraftigt därför att, när jag motsätter mig tanken på att i större omfattning göra fosterfördrivning strafffri, jag anser den utvägen böra stå öppen att i ömmande fall tillgripa villkorlig dom. Samhället uttalar då i alla fall ett omdöme om handlingens samhällsfarlighet, men visar likväl icke en alltför stor hårdhet mot den enskilde, ifråga om vilken det föreligger särskilt ömmande omständigheter.

Jag vill till sist framhålla ytterligare en olikhet mellan reservanternas förslag och utskottets. Det är ifråga om 27 § andra stycket, d. v.

s. rörande person, som å andra vanemässigt eller för att därmed bereda sig vinning företager fosterfördrivning. Här har utskottet föreslagit, att straffminimum skall sänkas från det nuvarande, som är 2 år, till 1 år. För vår del ha vi reservanter icke funnit det föreligga det minsta skäl att ifråga om en dylik person, som vanemässigt eller för att därmed bereda sig vinning verkställer fosterfördrivning, visa någon som helst hjärtnupenhet, och vi ha därför ansett, att det icke finns någon anledning att ändra nu gällande rätt i detta avseende.

*Andrade
strafflagsbe-
stämnelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Som herrarna hört av mitt anförande ha reservanterna velat uttala en varning mot att man glider för långt på den väg, som kännetecknas av eftergift för vissa sjukliga företeelser, som framträda i vårt land, särskilt i de större städerna. Det är ju så, att på grund av de socialt osunda förhållanden, som råda för vida kretsar i dessa större samhällen, en del individer förlorat de naturliga instinkterna och på grund av den miljö, i vilken de leva, kommit fram till den åsikten, att fosterfördrivningen bör göras strafffri. Jag hemställer, huruvida det icke i alla fall är bättre för riksdagen att hålla på den åskådning, som omfattas av de sundare delarna av vårt folk, och huruvida det icke är bättre att behandla dessa sjukdomsföreteelser på det sättet, att man söker genom socialsanitära åtgärder undanröja de missförhållanden, under vilka stora kretsar av vårt folk, särskilt i de större samhällena, nu leva, för att på det sättet få bort själva sjukdomshärden. Jag undrar, om det icke är lyckligare att gå till väga på det sättet än att låta de åskådningar, som uppstå i dylika sjukdomshärdar, få påverka lagstiftningsarbetet och därmed få vidgad utbredning och ökad betydelse.

Lagstiftningen rör, när den behandlar det område, varom nu är fråga, vid vårt folks livskällor, och även om man icke får allt för mycket överskatta lagstiftningens moralbildande förmåga, måste man i alla fall erkänna, att icke minst i våra dagar, då betydande delar av vårt folk icke längre hämta sina moralföreställningar från kristendomen, det är av synnerligen stor betydelse, att lagstiftningen lämnar en vägledning vid bildandet av moralbegreppen. Man kastar ju icke heller på andra lagstiftningsområden yxan i sjön, man ställer sig icke, då frågan är t. ex. om nykterhetslagstiftning, på en rent anarkistisk ståndpunkt och säger, att det tjänar ingenting till att försöka uppfostra vårt folk till sedlighet. Nej, mina herrar, *då* tror man på lagstiftningen, och det förefaller mig, som om det icke skulle vara obefogat, att man visar åtminstone lika mycken optimism i den sak det här är fråga om och alltså icke ställer sig på den ståndpunkten, att de sjukliga företeelser, jag här berört, redan äro så svårartade, att det är hopplöst att försöka råda bot för dem och att det enda lagstiftaren kan göra är att kapitulera.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Å k e r m a n: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka bifall till lagutskottets förslag. Jag har en helt annan uppfattning av både överläggningarna i lagutskottet och lagutskottets mo-

*Ärade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

tivering än den, som den föregående ärade talaren velat göra gällande. Jag erinrar mig särskilt vad mig själv beträffar, att jag upprepade gånger inom utskottet vådjade till samtliga utskottets ledamöter sålunda: Låt oss, mina herrar, låt oss för all del icke fördjupa oss i några spekulativa undersökningar, som denna fråga lätt kan leda in på! Låt oss hålla oss till den enkla fråga, som här föreligger, nämligen om humanisering av straffen för ifrågavarande brott, en mildring av de nu oproportionerligt höga straffen! Det är ingenting annat, som det här gäller. Utskottet har i sin motivering velat visa tillbaka de tankar, som framträtt, att redan nu, i detta sammanhang, ge på hand några slags bindande uttalanden för framtidens lagstiftning. Det finns intet program i motiveringen, som herr Westman velat göra gällande, och icke heller har det varit utskottets mening att på något sätt polemisera mot de sakkunniga, vilkas tankar ligga till grund härvidlag. Alls inte! Jag får säga, att jag med rätt stor förvåning åhört den föregående talarens anförande; och jag tycker — jag vågar säga det och hoppas jag icke sårar — att han skjutit över målet högst betydligt, gjort saken mycket större än den är och velat se frågan mot en bakgrund, som han själv — naturligtvis i god tro — konstruerat fram. Det är icke så, som han förmenat, vi ha tvärtom velat skjuta undan den stora och ytterst komplicerade frågan huruvida och i vad mån — precis som det står i utlåtandet — straffrihet i vissa ömmande fall skall kunna förekomma. Det blir framtidens sak att avgöra det.

Det förvånade mig också, att den ärade talaren visade sig ha den uppfattningen och kunde föreställa sig, att en sådan omständighet som den, huruvida man rycker in straffarbete i straffskalan eller ej, kan vara av så eminent betydelse. Hur kan man säga, att detta brott på något sätt gjorts bagatellartat genom den straffskala, som här är föreslagen? Märk väl, mina herrar, att om denna straffsats råder full enighet, icke allenast bland de sakkunniga med professor Thyrén i spetsen, utan även inom hela lagrådet, regeringen och en överväldigande majoritet inom lagutskottet. Kan någon då tänka sig, att det kan vara så, som den föregående ärade talaren sade? Men ingalunda är det betydelselöst, om straffarbete sättes in i straffskalan eller icke. Det har stora praktiska konsekvenser och det är dessa jag ansett att man bör undvika. Kommer straffarbete in i straffskalan, kan häktning äga rum av dessa kvinnor, som råkat i olycka, och det vet man väl, vad det betyder för en sådan person att plötsligt bliva häktad och kanske få sitta länge, innan hon äntligen får sin dom. Det är för övrigt onödigt mot den sortens förbrytare. Vidare vågar jag påstå, att kvinnor i allmänhet äro så pass lättågade, att det räcker för dem med fängelse för en sådan sak, varom här är fråga, ty det värsta av allt är naturligtvis den offentliga vanäran och den undgå de ju icke i någotdera fallet.

Jag vill också nämna — och den omständigheten anser jag för min del vara av synnerligen stor vikt — att, såvitt jag kan bedöma saken, komma dessa brott, vilken ställning än den blivande lagstiftningen må

intaga till själva brottet, aldrig någonsin i den svåra klass, för vilken straffarbetet stadgas, ty som herrarna naturligtvis allesamman ha sig beaktat, blir det en ledande princip i den nya strafflagens allmänna del, som nu föreligger till behandling av strafflagskommissionen, att straffarbete skall kunna ådömas endast på jämförelsevis mycket lång tid. Man kommer alltså att klassificera brotten på helt annat sätt än nu, så att endast vissa verkligt grova brott bliva belagda med straffarbete, och detta alltid minst så pass lång tid, att det absolut icke kan ifrågakomma att belägga fosterfördrivning med så lång tids straffarbete. Så kommer det med all säkerhet att gå, och därför menar jag, att det är alldeles onödigt att nu göra sig några bekymmer för den saken, att straffarbetsfläcken, om jag så får uttrycka mig, redan nu tages bort från dessa brott, ty när den nya strafflagen föreligger färdig, komma desamma helt säkert att icke beläggas med svårare straff än fängelse. Vilken ställning strafflagskommissionen först och riksdagen och Kungl. Maj:t sedan komma att intaga till själva den fråga, som den föregående ärade talaren gjorde så mycket, jag vågar säga, buller för, få vi se då, det kan ingen säga nu. Vi ha velat skjuta den frågan undan — detta är meningen och ingenting annat är meningen med lagutskottets utlåtande i den delen.

*Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Men utom det att kvinnan efter reservanternas förslag kan bli häktad för fosterfördrivningsbrott, finns det även en annan praktisk konsekvens, och det är, att preskriptionstiden enligt deras förslag blir förlängd till 5 år i stället för 2 år efter vårt, och vad detta betyder kunna ju herrarna lätt tänka sig. Att en kvinna, som kanske i förtvivlan eller överrilyning begått en sådan handling, skall gå i hela 5 år i fruktan för efterräkningar, är ju orimligt; det bör vara nog med, att hon går 2 år i ångest.

Den ärade talaren och reservanterna ha också vänt sig emot, att det är insatt böter i straffskalan för försök. Ja, även om den saken ha de förut av mig uppräknade auktoriteterna varit ense och det kan väl icke vara något märkvärdigt, ty redan på 1700-talet, då man var så sträng i övrigt, fanns böter för försök till fosterfördrivning. Det kan finnas många fall, då det är ytterst lämpligt, att vederbörande slipper undan med detta jämförelsevis ringa straff. Det får bero på domstols prövning att avgöra detta i varje särskilt fall.

Slutligen ett par ord om det sista, den som vanemässigt hjälper kvinnor att bli av med sina foster. Jag vill gärna säga, att den som gör detta, är en mycket osympatisk figur, och jag kan mycket väl förstå, att reservanterna i den punkten velat bibehålla lagen vid det gamla. Men även här möter man rent praktiska synpunkter. Det kan finnas sådana fall, då en person av rent missriktat filantropiskt nit vanemässigt tillhandagått i en sådan sak. Det kan finnas och det finns sådana underliga människor, som leva i den föreställningen, att de göra en god gärning genom att på det sättet tillhandagå kvinnor, och då kan det väl i ett eller annat av dessa fall vara lämpligt att gå ner till ett års straffarbete. Även här spelar häkttningsfrågan in. Det bleve obligatoriskt att

*Ärade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

häkta efter reservanternas förslag, medan efter utskottets förslag på denna punkt häktning kunde, men ej ovillkorligen måste äga rum. Därför anser jag det praktiskt och fullt försvarbart att det må få räcka med vad utskottet föreslagit. Även härvidlag äro också alla dessa av mig två gånger omnämnda auktoriteter ense.

Jag kan alltså icke finna, att kammaren inlåter sig på några som helst äventyrligheter genom att bifalla detta lagutskottets utlåtande, var till jag vågar hemställa om bifall.

Greve S p e n s: Herr vice talman! Den ärade föregående talaren började sitt anförande med att tillkännagiva, att han hade en olika uppfattning om utskottets mening med den motivering, för vilken den förste talaren närmare redogjorde. Den siste ärade talaren sade, att man inom utskottet velat visa tillbaka tanken på straffrihet för vissa fall av fosterfördrivning. Jag ber emellertid att särskilt få framhålla, huru svårt det synes mig vara att göra en sådan tolkning av utskottets motivering, som den siste ärade talaren gjorde. Utskottet uttalar uttryckligen såsom ett önskemål, att vid den fortsatta revisionen av 14 kapitlet strafflagen frågan om fosterfördrivnings straffbarhet i hela dess vidd upptages till prövning. Strax därförut säger utskottet, att det bör utredas, huruvida och i vad mån lagen bör uttryckligen stadga straffrihet för den, som fördriver sitt foster under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge. Jag vill fastslå, att utskottet väckt fråga om att straffrihet skall äga rum för den, som under trycket av ett svårt socialt eller ekonomiskt nödläge fördriver sitt foster. Om nu utskottets förslag antages, kommer den av utskottet föreslagna motiveringen att ingå i riksdagens skrivelse i ämnet, och var och en, som röstar för utskottets förslag, kommer därför att uttala sig för att en sådan straffrihet kan tänkas böra ifrågakomma. Det är väl ändå att gå för långt. Man bör betänka, att vid fosterfördrivning har kvinnan åtminstone i regel mera tillfälle till lugn överläggning än vid barnamord, och straffrihet för barnamord har ingen velat ifrågasätta.

Den siste ärade talaren framhöll vidare, att han ansåg, att reservanterna velat stadga för strängt straff för fosterfördrivning. Nu är det emellertid så, att storleken av ett straffs bestämmande beror på den olika uppfattning, som man har av brottets mer eller mindre svåra beskaffenhet. Vi reservanter anse, att fosterfördrivningsbrottet är av en mera allvarlig och svår karaktär, än de sakkunniga och utskottsmajoriteten synas mena, och detta jämväl om man ställer fosterfördrivning i jämförelse med barnamordsbrott. Jag tror för min del också, att reservanternas mening i detta avseende delas av en mycket stor del, kanske den större delen av vår befolkning. Och enligt min mening är det ett verkligt statsintresse, att lagstiftningen fortfarande betraktar fosterfördrivning såsom ett svårare brott. Om uppfattningen slappas i detta avseende, kan detta lätt leda till sedligt förfall särskilt hos ungdomen, och detta kan i sin ordning verka därhän, att släktet försämras och försvagas så-

väl i psykiskt som i fysiskt hänseende. Det är därför enligt min mening av stor vikt, att straffen för fosterfördrivning icke sänkas för häftigt, om man vill undvika, att sederna taga en farlig inverkan därav. Nu är det så, att de gällande straffbestämmelserna för fosterfördrivning tillkommo så sent som 1890. Reservanterna hava gått med på en så stor nedsättning, att straffminimum i gällande lag är gjort till straffmaximum. Man har i reservationen sänkt straffmaximum från sex till ett års straffarbete, men inte ens med en sådan nedsättning är utskottets majoritet nöjd utan vill sätta straffmaximum till fängelse. Jag tycker icke, att man kan säga, att reservanterna varit stränga i detta fall.

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Vidare talade den siste ärade talaren om att om straffarbete bibehålles, häktning *kan* äga rum. Häktning kan nog äga rum, men häktning *måste* icke äga rum, så fort straffminimum icke är två års straffarbete. Här *kan* man således häkta men i regel *behöver* man inte häkta oftare, om straffminimum är ett års straffarbete, än om det är fängelse. Jag tror man kan säga, att detta i praktiken icke kommer att ske. Och i vilket fall som helst förhåller det sig så, att även om straffmaximum endast är fängelse, kan häktning i vissa fall ändå äga rum. Men är en människa bofast, kommer hon nog icke att häktas i det fallet, att straffmaximum sättes till ett års straffarbete.

Sedan anfördes av den siste talaren såsom ett ytterligare skäl för de lägre straffsatser, som utskottet föreslagit för fosterfördrivningsbrott, begångna av kvinnan själv, att preskriptionstiden för brottet skulle bli två i stället för fem år. I praktiken kommer nog detta icke att spela någon vidare roll. Det torde bli ytterst få fall, då åtal kommer att anställas så sent som två till fem år efter brottets begående.

Sedermera talade den siste talaren också om det sista stycket i 27 §, d. v. s. om straff, då någon vanemässigt eller för att därmed bereda sig vinning verkställer fosterfördrivning. Talaren framhöll såsom ett skäl, varför man skulle välja utskottets förslag om nedsättning i straffarbetet till ett år i stället för mot nuvarande två år, som reservanterna velat bibehålla, att det skulle följa av bifall till reservanternas förslag, att en sådan förbrytare alltid måste häktas. Jag anser emellertid i likhet med den förste talaren, att någon vidare misskund behöver man icke hava med dem, som bedriva en så snuskig trafik, varom här är fråga. Man har heller icke hört, att det nuvarande straffet vållat olägenheter eller förorsakat, att det allmänna medvetandet rest sig där emot. Något giltigt humanitärt skäl för den av utskottet föreslagna straffsänkningen i detta avseende synes mig således icke föreligga.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag, som avse 26 och 27 §§ i lagförslaget.

Herr statsrådet Ekeberg: Herr andre vice talman! Vid diskussionen över detta ämne har man att hålla i sär två skilda spörsmål, som båda berördes av den förste ärade talaren. Det ena rör ett uttalande i utskottets motivering angående strafffrihet i vissa fall för fosterfördrivning, det andra åter rör själva den föreslagna lagtexten. Lag-

*Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

texten berör väl att märka alls icke frågan om strafffrihet, utan förslaget innefattar allenast vissa jämkningar i straffsatserna. Jag vågar uttrycka den förhoppningen, att var och en måtte pröva dessa frågor var för sig, och icke till äventyrs för att så att säga demonstrera mot vissa uttalanden i utskottets motivering gå ifrån utskottets förslag, såvitt angår själva straffsatserna.

Den förste ärade talaren nämnde någonting om kvalmigheten i vår tid och om vissa eftergifter mot sjukliga uppfattningar i tiden. Det kan då vara lämpligt, att jag erinrar om vad som för övrigt redan förut är berört, nämligen att upphovsmannen till det föreliggande förslaget är professor Johan Thyrén. Knappast någon har i vårt land med större kraft och talang än han dragit i härnad för åtgärder till värnande av vårt folks kroppsliga och andliga hälsa. Hans namn förefaller mig därför vara den bästa borgen för att de förslag till straffsänkning, som utskottet accepterat i överensstämmelse med kommitténs och regeringens förslag, icke innefatta någon fara för folkhälsan utan allenast utgöra en gärd av rättfärdighet. Jag vill också ytterligare påminna om att lagrådet enhälligt ställt sig på kommitténs och Kungl. Maj:ts ståndpunkt.

Jag skall nu i det följande icke uttala mig om nämnda passus i utskottets motivering. Det kan nämligen icke tillkomma mig att göra detta från denna plats. Jag vill hålla mig allenast till de föreslagna ändringarna i straffsatserna.

Alla äro vi väl ense därom, att en sänkning av nu gällande straff för fosterfördrivning är i högsta grad av omständigheterna påkallad. Att ett sådant behov föreligger, finner man genast, om man lägger vid sidan av varandra nu gällande straffsats för barnamord och fosterfördrivning. Fastän vårt rättsmedvetande dömer det förra brottet vida strängare, äro straffsatserna desamma. Det har icke alltid varit så. År 1864, vid tillkomsten av nu gällande strafflag, bestämdes straffet för barnamord till 4—10 år och för fosterfördrivning till 2—6 år. 1890 sänktes båda straffsatserna, straffet för barnamord till 2—6 år, straffet för fosterfördrivning till 1—6 år. 1907 företogs en sänkning allenast av minimum för barnamordsstraffet, så att straffsatserna blevo lika.

Det är en genomgående företeelse i praxis, att domstolarna, såvitt angår fosterfördrivning, använda straffminimum, även om omständigheterna icke äro särskilt mildrande. Detta visar bättre än något annat, att en lindring och en väsentlig lindring är av behovet påkallad. En sådan lindring ges i själva verket redan nu och det i två skilda former, nämligen dels benådningsvägen, varvid straffet ofta sättes till en bråkdel av nu gällande straffminimum, och dels helt enkelt i den formen, att åklagaren tillvällar sig en benådningsrätt, därigenom att han underlåter att sin plikt likmätigt verkställa åtal.

Nu förhåller det sig så, såsom vi finna av utskottets utlåtande, att lagutskottets samtliga ledamöter i stort sett äro ense beträffande straffsatserna. De variationer, som föreligga, äro, om man synar dem närmare i sömmarna, tämligen obetydliga. De gälla till en början fullbor-

dad fosterfördrivning, utövad av kvinnan själv. Man är ense därom, att straffminimum skall vara en månads fängelse, men medan straffmaximum enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag utgör fängelse i två år, uttala reservanterna, att straffmaximum är för lågt och att strafflatituden borde något vidgas. Den utvidgning, som därvid föreslås, inskränker sig emellertid därtill, att man vid sidan av fängelsestraff i två år ställer straffarbete intill ett år. Härigenom har man kommit fram till en straffsats, som såvitt jag vet är för vår strafflag fullkomligt unik. Jag vet icke ett enda fall i strafflagen, där man vid sidan av varandra har fängelsestraff och straffarbete och där fängelsetidens maximum är högre än straffarbetstidens maximum. Om man sporde, vad delinkventerna själva anse om denna sak, skulle man förvisso få det svar, att det maximum, som är föreslaget av Kungl. Maj:tt, i verkligheten är ett högre och mera avskräckande maximum än detta nu vid sidan därav föreslagna på ett års straffarbete. Förhållandet är nämligen det, att för det stora flertalet fångar och särskilt för dem, som det här gäller — de flesta, som drabbas av straff för detta brott, befinna sig i små omständigheter — är det i verkligheten just ingen skillnad mellan straffarbete och fängelse. Fängelsetidens har visserligen rätt att förskaffa sig vissa särskilda förmåner, men dessa förmåner har han i allmänhet icke råd att bestå sig. Såsom straffsatsen enligt reservationen är lagd, inträder sålunda det egendomliga förhållandet, att domstolen, om den ville döma så strängt som möjligt, icke komme att döma till straffarbete i ett år utan till fängelse i två år, därför att detta med allt fog måste räknas såsom det strängare straffet. Jag tror således, att man på goda grunder kan betvivla, att den i reservationen föreslagna straffsatsen verkligen framstår såsom något mera avskräckande för dem, mot vilka detta straffhot riktar sig. Det är en skärpning allenast i teorien, men denna teoretiska skärpning medför, såsom redan påpekats av lagutskottets ärade vice ordförande, vissa praktiska konsekvenser, som synas mig betänkliga. Det kan hända, att en och annan tjänsteman känner sig frestad att för fosterfördrivning häkta en bofast kvinna, om straffarbete ingår i straffsatsen och häktning sålunda lagligen kan ifrågakomma även beträffande den, som har stadigt hemvist. Men i sådant fall torde sakligt sett häktning alltid vara obefogad, ty de personer, varom här är fråga, äro icke några förbrytarnaturer i verklig mening, som behöva sättas inom lås och bom för att icke ge sig av. Men värre är, att av reservanternas förslag också följer, att preskriptionstiden utvidgas från två till fem år, vilket kan vara högst betänkligt. Det är möjligt, såsom den siste ärade talaren anförde, att detta icke så ofta visar sig äga någon betydelse, men om det någon gång sker, kunna konsekvenserna bliva mycket betänkliga. Antag t. ex. att en ung kvinna en gång begått ett felsteg och sedan under påtryckning av den manliga parten och genom välvilliga råd av en kvinna, som driver sådan här hantering, låtit förmå sig till fosterfördrivning. Sedan bildar hon ett lyckligt hem, men efter några år blir hennes medhjälperska avslöjad, det röres upp

*Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Ändrade strafflagsbestämmelser rörande fosterfördrivning m. m. (Forts.)

vad man brukar kalla en fosterfördrivningsaffär, och hon ryckes från hem och barn och ställes inför rätta.

Nu kanske någon skulle vilja säga: om reservanternas förslag icke innebär någon verklig höjning av straffmaximum, vore det måhända skäl att göra en sådan höjning. Förvisso icke. Ingen må hängiva sig åt den uppfattningen, att man därigenom kan åstadkomma ett spår i syfte att hålla dessa förbrytelser nere. Den som tror detta misstar sig ganska grundligt. Om man statistiskt undersöker, huru många som årligen straffas för förbrytelser av ifrågavarande slag, skall man finna, att siffran är alldeles förvånansvärt låg. Under åren 1913—1919 är det, såsom framgår av kommittébetänkandet, i genomsnitt allenast fyra, säger 4, kvinnor om året, som straffats enligt denna paragraf. Detta utgör en så försvinnande bråkdel av hela antalet förseelser, att man dessvärre nog har ganska svårt att vänta någon avsevärd verkan av straffhotet. Anledningarna till att straff så sällan ådömes äro två. Det ena är att åklagarna i det längsta draga sig för att åtala förseelser av detta slag. I detta avseende kan man vänta sig någon ändring, då straffet humaniserats och ställts i bättre förhållande till brottets verkliga natur. Den andra anledningen är den, att bevisningen är så ytterligt svår att åstadkomma. De flesta hithörande brott begås på ett tidigt stadium av havandeskapet, och i bevisemat ingår icke blott att kvinnan använt abortivmedel utan även att hon verkligen varit havande. För min del tror jag, att den avskräckande verkan och den moraliska förkastelsedom, som här obestriddligen är behöfvlig, gives med tillräcklig skärpa, så snart man över huvud hotar med ett frihetsstraff. Vad som verkar mest avskräckande på kvinnan härvidlag är nämligen hela den situation, som inträder, om brottet blir upptäckt. Fallet drages då inför offentligheten och omtalas i pressen, gärningen skall rannsakas inför en krets av män och kvinnan utfrågas om de mest intima förhållanden. Allt detta är för henne en formlig katastrof, vilken, i den mån hon verkligen räknar med upptäckt, måste verka synnerligen starkt återhållande. I de allra flesta fall begås denna gärning för att sopa igen spåren. Det är då uppenbart, att brottet endast sällan skulle bliva begånget, ifall kvinnan på allvar räknade med upptäckt. Jag tror därför, att det endast är en meningslös grymhet, om man på de få kvinnor, som verkligen råka i lagens våld, utkräver ett grövre straff än brottet i och för sig kan anses böra föranleda.

Herr Westman påyrkade socialsanitära åtgärder till förebyggande av detta slags förbrytelser. I detta avseende är jag fullkomligt ense med honom, och jag tror knappast, att någon här i den punkten är av annan mening. Men vill man med strafflagens hjälp träffa det onda, bör man i främsta rummet rikta sig mot medhjälparen, framför allt mot den yrkesmässige medhjälparen. Såsom synes av förslaget, äro straffen för dessa icke alls nedskurna på samma sätt som i fråga om kvinnan själv.

Den andra olikheten mellan utskottets förslag och reservationen av-

ser straffet för försök till fosterfördrivning, övat av kvinnan själv. I det fallet avser olikheten emellertid icke såsom i det nyssnämnda straffsatsens maximum utan i stället dess minimum. Enligt den kungl. propositionen och även enligt utskottets förslag skulle i denna straffsats ingå även böter, medan man däremot enligt reservanternas förslag skulle stanna vid fängelse. För min del tror jag, att denna fråga har ytterst liten praktisk betydelse. Jag vet icke ett enda fall, då nu gällande straffbestämmelse för försök till fosterfördrivning blivit tillämpad. Däremot måste jag säga, att reservanternas förslag stöter på vissa betänkligheter från rent principiell synpunkt. Enligt detta förslag skulle man sänka straffet för det fullbordade brottet lika mycket som enligt utskottets förslag, men däremot skulle enligt det förra försöksstraffets minimum stanna vid det nuvarande. Följden härav bleve den, att straffminimum för fullbordat brott och försök i dessa fall bleve ett och detsamma. Nu veta vi, att försöket enligt svensk rätt endast i sällsynta undantagsfall över huvud är straffbart. Under sådana förhållanden kan det icke vara riktigt att här för framtiden stadga samma straffminimum för försöket som för det fullbordade brottet. Man måste också komma ihåg, att dessa försök understundom kunna vara övade under synnerligen förmildrande omständigheter. Antag t. ex. att kvinnan av den manliga partens påtryckningar låtit förmå sig att använda abortivmedel, vilka dock ännu icke haft någon effekt. Så ångrar hon sig, inställer kuren, går kanske och anger sig själv. Är det icke då billigt, att man har möjlighet att ådöma böter?

Reservanterna hava slutligen också vänt sig mot det straff, som i 27 § andra stycket av förslaget stadgas för yrkesmässig fosterfördrivning. Jag medger, att detta är en punkt, som kan vara disputabel och i vilken man kan vara av olika meningar, men jag tror emellertid, att kammaren även här gör klokast i att taga den straffsats, som efter moget övervägande är föreslagen av en kommitté, i vilken såsom ordförande sitter vårt lands störste kriminalist och en av vår tids störste kriminalister. Denna straffsats är även den enhälligt godkänd av lagrådet.

Jag vågar sålunda, herr vice talman, uttrycka den förhoppningen, att utskottets förslag måtte vinna kammarens bifall.

Herr Rogberg: Herr talman! Jag vågar antaga, att kammaren icke hyser något större intresse för utredningen angående straffsatserna och de olika arterna av straff, men ehuru jag således gärna vill undvika den delen av förevarande fråga, kan jag ändock icke underlåta bedja att även därutinnan få yttra några ord.

Herr statsrådet kritiserade den straffsats för fullbordat brott, som reservanternas föreslagit i 26 §, under hänvisning till att en sådan straffsats icke finnes i strafflagen. Jag tror, att herr statsrådet i denna del har alldeles rätt, men reservanterna hava ansett sig kunna föreslå samma straffsats av den anledningen, att Kungl. Maj:t själv föreslagit en dylik i förevarande proposition för så vitt det gäller 23 §. Det är icke fullt

*Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

säkert, att domstolarna, såsom statsrådet yttrade, skulle anse att två års fängelse skulle vara ett strängare straff än ett års straffarbete. Vid det oförmodade fall, att domstolarna skulle anse sig böra ådöma det strängaste straffet, föreställer jag mig, att domstolarna snarare skulle välja det högsta måttet av straffarbete än det högsta måttet av fängelse.

De möjligheter till häktning, som reservanternas förslag innebär, torde icke heller böra avskräcka kammaren från att ansluta sig till reservanternas förslag, då, såsom samtliga talare, vilka här yttrat sig, framhållit, häktning sällan torde komma i fråga.

Och när herr statsrådet drog fram ett rörande exempel huru det skulle kunna gå, om man bibehölle den preskriptionstid, som reservanternas förslag föranleder, vill jag fråga, huruvida herr statsrådet tänkt sig, att ett dylikt fall skulle bli praktiskt. Herr statsrådet nämnde själv, att de mål, i vilka fråga om ansvar för fosterfördrivning förekommit, på senare tider inskränkt sig till fyra om året, och att åklagarna icke visat en alltför stor iver att anhängiggöra mål av denna beskaf-
fenhet.

Beträffande de straff för försök, som reservanterna föreslagit, borde även de kunna godtagas, då man betänker, att möjligheten till villkorlig dom sannolikt kommer att i stor omfattning av domstolarna anlitas. Och jag föreställer mig att då det gäller vanemässiga förbrytare, kunna domstolarna icke hava någon särskild böjelse att visa dem något högre mått av mildhet. Men huvudsynpunkten vid denna frågas bedömande är straffets betydelse för den allmänna rättsåskådningen. Reservanterna hava icke kunnat ansluta sig till den uppfattning, som den ärade talare, vilken förde utskottets talan, framförde. Det gäller icke bara en straff lindring, det gäller icke bara en humanisering — en humanisering, om vilken herr Åkerman påstod, att allmän enighet rådde — utan det gäller någonting annat och mycket mera. De sakkunniga hava förklarat, att fosterfördrivning är ett brott, som sannolikt varit sällsynt förr, men numera veterligen är rätt vanligt. Och nu tro reservanterna, att om ett brott, för vilket nationen tidigare liksom av sin instinkt skyggt tillbaka, bleve vanligare och lagstiftaren samtidigt sänkte straffet för samma brott, skulle det påverka rättsåskådningen. Om en kraftig straff lindring plötsligt gives såsom bevis på lagstiftarens ökade mildhet och humanitet, skall det icke fela, att de personer, som ägna sig åt eller vilja sysselsätta sig med denna ruskiga hantering, skola säga sig själva, att lagstiftaren måtte anse brottet vara av ringa betydelse för samfundet och brotten ökas. Själva samfundets synpunkt har icke i någon mån kommit fram i de sakkunnigas utlåtande och naturligtvis icke heller i den kungl. propositionen, och icke i utskottets hemställan. Jag skulle kunna — men jag tror icke, att kammaren är intresserad av den saken — med stöd av den statistik, som för oss alla är tillgänglig, upplysa med siffror huru pass allvarlig denna sak verkliga är och att vi faktiskt hotas att nå den punkt, vid vilken den naturliga folkmängds-
tillväxten här i landet fullständigt motväges av den naturliga dödlighe-

ten, d. v. s. att folkmängdstillväxten avstannar. Om då herrarna vilja ställa detta faktum i sammanhang med möjligheten till stark emigration och samtidigt med den fullt sannolika immigrationen från Tyskland, Polen, Ryssland och Finland, skola herrarna säkerligen finna denna fråga vara av synnerligen allvarlig beskaffenhet, och att den snarare borde bedömas från den synpunkten, om vi med lagens tillhjälp kunna hindra brottsligheten, än från den synpunkten att vi borde få fram en kanske mången gång i de enskilda fallen önskvärd lindring i straffet. Jag försäkrar herrarna, att reservanterna äro fulla av medkänsla för de olyckliga kvinnor, som nu begå det brott varom här är fråga, och reservanterna hava därför varit med om en allvarlig strafflindring, en strafflindring, vilken såsom herr Westman nämnde, måste leda till flitigt användande av den villkorliga domen. Men reservanterna hava icke velat vara med om att sätta straffet så lågt, att detsamma blir lägre än vad som enligt reservanternas uppfattning motsvarar det allmänna rättsmedvetandet här i landet, åtminstone det rättsmedvetande, som är rådande på landsbygden och i landets mindre städer. Det tillmötesgående mot vissa tidens fordringar, som reservanterna visat, borde kunna tillfredsställa alla och en var. Att gå så långt, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet godkänt, torde vara mera än vanskligt.

Jag får därför, herr talman — med förklarande att jag vid den paragraf, som nu föreligger, icke har något yrkande i övrigt — yrka bifall till reservationen jämväl beträffande motiveringen.

Herr Larsson, Jacob: Herr andre vice talman! Jag tror vi kunna giva den sista ärade talaren rätt däri, att kammaren svårligen kan hysa något större intresse för en juridisk utredning beträffande straffsatserna. Den sak, som vi här hava att behandla, är, skulle jag tro, mycket, mycket mindre en juridisk fråga än en allmän humanitär fråga. Men då den siste ärade talaren försökte gent emot herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet försvara den ståndpunkt i fråga om straffskalan, som reservanterna intagit, ber jag i alla fall, att kammarens ledamöter behagade beakta de ur humanitär synpunkt olyckliga följder, som skulle kunna åstadkommas genom ett bifall till reservanternas förslag. Det har av utskottets vice ordförande liksom av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet påpekats, att genom bibehållande av straffarbete i straffskalan i den särskilt omtvistade 26 § inträder häktningsrätt, om också icke häktningsplikt, och jag hemställer, om man verkligen kan hava det förtroendet till den stora mängden av våra åklagare, landsfiskaler och stadsfiskaler, att de icke komma att mången gång i alldeles oträngda och kanske mycket upprörande fall verkställa häktning. Det är ett av de huvudsystemål, som genom den föreslagna reformen skulle vinnas, att såvitt det finnes möjlighet skona kvinnan — jag vill inom parentes säga, att vad denna fråga närmast rör sig om, det är ett mildare bedömande av brott begånget av kvinnan själf — att man skulle skona kvinnan för häktning.

Den andra ur humanitär synpunkt synnerligen olyckliga påföljd,

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drining
m. m.
(Forts.)*

Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

som reservanternas förslag skulle medföra, är såsom redan påpekats den långa preskriptionstiden. Det bör väl, såsom förut erinrats, vara alldeles tillräckligt, att de stackars kvinnorna skola under två år hava damoklessvärdet svävande över huvudet.

Jag vill emellertid, som sagt, lämna dessa resonemang, men skall mot den siste ärade talaren be att få göra ett par erinringar.

Han framhöll de strängare straffens betydelse för den allmänna rättsuppfattningen, och han påpekade särskilt, i vilken förfärande grad fosterfördrivningen tilltagit, och att den hotade vårt folkbestånd, om jag fattade honom rätt. Men, mina herrar, huru har det varit under de tider, då vi haft nu gällande drakoniska bestämmelser i vår strafflag? Det är just under dessa tider, som den allmänna rättsuppfattningen har medfört att, såsom det påpekas här, åklagarna i allmänhet dragit sig för att inskrida mot den brottslige. Och är det icke just under nu gällande drakoniska lagbestämmelser, som fosterfördrivningsfrekvensen ökats i synnerligen hög grad? Är det då antagligt, att genom den förändring, som reservanterna föreslagit, man skulle på något mera verksamt sätt kunna främja den allmänna rättsuppfattningen och minska frekvensen i fråga om fosterfördrivningsmål? Nej, jag tror tvärtom, att just ett mildare bedömande här kan vara starkt verkande.

Det har varit huvudtemat hos reservanterna och framför allt hos den förste och den andre ärade talaren för reservationen, att utskottet i sin motivering velat göra ett programuttalande, som skulle vara bindande för den fortsatta utredningen i fråga om revision av 14 kap. strafflagen. Detta har av utskottets vice ordförande tillbakavisats, och jag skall med honom till fullo instämma i att här föreligger från utskottets sida ingalunda något programuttalande. Vad utskottet med sitt uttalande åsyftat, det är att fästa uppmärksamheten på att här föreligger ett problem av den omfattning, den svårlösa natur och den ömtåliga beskaffenhet, att man vid den fortsatta revisionen av 14 kap. strafflagen måste bedöma frågan i ett större sammanhang. Den förste ärade talaren uttalade sig ganska vidlyftigt om vad utskottet yttrat angående socialt och ekonomiskt nödläge, och han tycktes vilja pretendera, att det borde uppdragas några allmängiltiga regler för att bedöma, om något socialt eller ekonomiskt nödläge föreläge. Det tror jag är att alldeles för mycket för enkla detta problem. Det gäller här icke att taga upp några allmängiltiga regler. Vad det framför allt gäller, det är, att man skall så mycket som möjligt individualisera prövningen av de förbrytelser, varom här är fråga. Och vi må icke glömma, mina herrar, att här röra vi oss på ett område, där det icke gäller brottslingsnaturer i vanlig mening, utan där det gäller förseelser, tillkomna under inflytelse av de möjligen starkaste affekter, som naturen utrustat människorna med. Det är då nödvändigt, att man så lägger lagstiftningen, att tillräckligt utrymme lämnas för prövning i varje särskilt fall huruvida med hänsyn till de omständigheter, under vilka handlingen är begången, verklig skuld kan anses föreligga.

Den förste ärade talaren försökte göra gällande, att man här skulle riskera sedligt förfall. Nej, mina herrar, man riskerar icke sedligt förfall, därigenom att man mot en förvillad varelse utövar all den mildhet och humanitet, som är av behovet påkallad.

Den förste ärade talaren ville en jämförelse emellan lönnbränning och fosterfördrivning med hänsyn till straffskalan. Ja, det må väl kunna sättas i fråga, vilkendera av dessa förbrytelser som ur samhällets synpunkt är den farligaste. Fosterfördrivning tror jag icke på långt när är så socialt vådlig som en vitt utbredd lönnbränning. Men det må vara huru som helst med den saken.

Jag skulle till sist vilja till kammaren rikta den maningen att erinra sig ett gammalt skaldeord, som med någon obetydlig ändring skulle kunna lyda så: "Döm ej hårt den vilseförda. Icke mätte du den börda, ödet uppå henne lagt!" Det är tillämpningen av denna rent humanitära uppfattning i dessa frågor, som jag anser bör vara avgörande, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Jag skall be att få säga blott några ord. Jag skulle visserligen kunnat inskränka mig till att helt och hållet instämma i vad herr Westman och greve Spens och herr Rogberg här gjort gällande, ty även jag är av den mening, att reservationen bör föredragas framför utskottets hemställan. Vad hela denna sak, sådan jag ser den, beträffar, är det för mig avgörande, att fosterfördrivningen är ett brott, som är av den allra största farlighet för hela samhället. Jag kan knappast tänka mig ett brott, som för vårt folk är farligare. Vi hörde visserligen nyss den siste ärade talaren hava funnit ett annat brott, som vore för samhället ännu farligare, nämligen lönnbränning, och den är ju ett avskyvärt brott, därom äro vi alla ense. Jag hade dock icke trott, att det brottet skulle kunna anses för *nationen* farligare, än om fosterfördrivning skulle bliva allmän. Men om ett brott är så farligt för samhället, som det ifrågasvarande, är det en plikt mot samhället att straffa det så hårt, att denna fara undanröjes. Det synes mig, att för närvarande är denna fara större än någonsin. Jag har hört av läkare, de mest kunniga och som jag hyser det största förtroende för, att fosterfördrivandet tilltagit i en grad, som man icke kan göra sig en föreställning om, och det inom alla samhällsklasser. Det är ju någonting fruktansvärt, när man finner sig stå inför en dylik nationalolycka.

Den siste ärade talaren sade, att man bör vara mild mot kvinnor, som begå ett sådant felsteg. Det kunde ske under omständigheter, som vore mycket förmildrande. Ja, det är sant; men å andra sidan, om inom samhället den uppfattningen får göra sig gällande, att man i själva verket icke begår något brott, i fall man vidtager en fosterfördrivningshandling, om sålunda hela känslan av det orätta i handlings sättet nöts bort undan för undan, då måste man ju säga, att dessa kvinnor visserligen icke kunna hava några särskilda anspråk på mildhet vid deras behandling. Ett synnerligen farligt brott mot samhället föreligger och en reaktion från samhällets sida mot detta farliga brott är nödvändig.

*Andrade
strafflagsbe-
stämmeiser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Ja, nu har här åberopats, herr statsrådet gjorde det först, att trots de stränga straffen för närvarande hava i alla fall dessa brott tilltagit. Emellertid, såsom skäl härför anfördes dels bevisningssvårigheten, den kvarstår ju alltid, och dels att åklagarna icke åtala. För mig ligger saken så att, om åklagarna icke åtala trots sin lagliga skyldighet i detta avseende, borde herr justitieministern se till att åtgärder vidtoges, som tvingade åklagarna att fullgöra sin skyldighet. Kanske när allt kommer omkring är det så, att det är åklagarnas pliktförsummelse, som företrädesvis gör, att dessa brott tilltagit så mycket, men då är det på den punkten man skall vidtaga åtgärder men däremot vara varsam vid sänkandet av straffsatserna. Jag erkänner gärna att, trots allt tal om de riktiga straffsatserna, det alltid är en smaksak, huru man skall bestämma straffsatserna, och den ena kan hava bärande skäl för sin mening och den andra för sin. Men å andra sidan, när ett brott är så allmänt som detta, och när det är så farligt som detta, har man en alldeles särskild anledning att vara försiktig, när man sänker straffsatserna, och att avvakta huru förändringen verkar, innan man går alltför långt. Och vidare får jag säga, att påståendet, att man bör taga särskild hänsyn även till personer, som äro vaneförbrytare i fråga om dessa fosterfördrivningar och som hjälpa kvinnorna att begå dessa brott, kanske hava det såsom yrke, förefaller mig synnerligen märkvärdigt. Jag kan säga, att jag bokstavligen mådde illa, när jag hörde lagutskottets vice ordförande motivera de mindre stränga bestämmelser, som utskottet föreslagit med avseende på ifrågavarande brott.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Petré: Det är visserligen riktigt, vad den siste ärade tälaren nämnde, att de kriminella fosterfördrivningarna under de senare åren i högst väsentlig grad tilltagit, men vill jag i anledning av detta påpekande fästa uppmärksamheten på att, om man med framgång skall kunna bekämpa brottsligheten, skall man icke endast tänka på att straffa de enskilda individerna utan också söka utrota orsaken till brottsligheten. Orsaken till de brott, varom här är fråga, bottnar såsom vi veta mycket ofta ytterst i det svåra sociala och ekonomiska nödläge, vari dessa kvinnor vid brottets begående icke sällan befinna sig, ty det är ju utan tvivel mycket vanligt att, när en ogift kvinna, som blivit havande, meddelar detta till den man, som är skulden härtill, hon blir brutalt övergiven av denne. Utan tvivel är det då den nödställda belägenhet, vari hon kommer, när hennes arbetskraft sviker, hennes förtvivlan, när hon icke ser någon möjlighet att försörja det barn hon väntar, som driver henne att söka på konstlad väg bliva av med fostret. Vi kunna därför vara övertygade, att en hel del fosterfördrivningshandlingar skulle bliva ogjorda, därest samhället mera toge sig an blivande mödrar i nödställd belägenhet. Den stora nedgången i nativiteten, som under de senare årtiondena inträtt och som länge utgjort en källa till bekymmer för fosterlandsvännen, synes mig vara ett mycket starkt skäl för samhället att på allt

sätt stödja de nödställda kvinnor, som stå i begrepp att skänka landet nya liv, som äro behöfliga för att icke befolkningsstocken skall gå tillbaka. Jag tror vi alla måste erkänna, att vi icke tillräckligt beaktat detta, att vi här gjort oss skyldiga till försummelse, som vi böra söka råda bot för. Denna försummelse bör stämma oss till mildhet vid bedömande av de olyckliga brottslingar, vilkas straff vi nu gå att bestämma. Jag har, herr talman, med dessa ord velat framhålla önskvärdheten av att vid den fortsatta revisionen av straffbestämmelserna rörande fosterfördrivning och barnamord även den frågan tages upp till skärskådande vad samhället kan göra för ekonomiskt blottställda kvinnor, som skola bliva mödrar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEXANDERSON: Jag vill icke ingå på en vidare utveckling eller ett upprepande av de skäl, som under denna redan allt för långa debatt framförts, men det är särskilt en synpunkt som förefaller mig, ehuru redan en gång här berörd, böra ytterligare understrykas, därför att från reservanternas och deras hjälparens sida denna debatt förts så, att kammarens ledamöter kanske icke vunnit erforderlig klarhet därom, att i det föreliggande ärendet meningsskiljaktigheterna gälla tre särskilda punkter, där man kan taga ståndpunkt i var och en av dessa punkter, oberoende av huru man ställer sig i de övriga. Det gäller för det första, huru man skall ställa sig till straffet för kvinna, som fördrivar sitt foster — det är 26 §. Det gäller vidare, vilken lägsta straffsats skall gälla för den som vanemässigt eller för att därigenom bereda sig vinning hjälper kvinna att fördriva hennes foster. För det tredje gäller meningsskiljaktigheten den slutliga del av utskottets *motivering* till dess betänkande, där utskottet talar om vissa önskemål beträffande strafflagskommissionens framtida behandling av föreliggande ämne. Här vilja reservanterna att icke något uttalande alls skall göras, medan utskottet framhåller, att det är angeläget, att man går till bottnen med hela denna fråga och reder ut den ordentligt, då man framdeles tager upp ämnet i hela dess omfattning. Den framlagda föredragningsordningen innehåller ju, att paragraferna skola föredragas var för sig, och det blir således tillfälle att omrösta om dem var för sig. Sedan vidare rubrik och ingress behandlats, kommer slutligen att föredragas frågan om utskottets betänkande med motivering, och därvid blir tillfälle för den, som vill, att yrka på uteslutningar ur utskottets motivering.

För min del har jag visserligen ingen anledning att frångå utskottets betänkande i någon av dessa tre punkter. Och det har förekommit mig ytterst egendomligt, att debatten tagit sådana dimensioner, som den gjort, och att man från motsidan rivit upp principfrågan såsom man gjort, då det står fast, att vi i det hela och väsentliga äro eniga om vad som bör göras. När det talats så mycket om vikten av att med skärpa beivra den stora samhällsfara, som fosterfördrivningen innebär, är ju dock att märka, att man är ense om en radikal sänkning av den nuvarande straff-

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Ändrade
strafflagsbe-
stämmler
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

satsen, som är från ett till sex års straffarbete. Man är ense om att sänka den till fängelse och skillnaden är att reservanternas vilja vid sidan av fängelsestraffet stipulera straffarbete dock i högst ett år, d. v. s. det förutvarande minimum skulle nu bli maximum, medan enligt utskottets och Kungl. Maj:ts förslag allt straffarbete skulle bortfalla. I själva huvudfrågan, straffet för kvinnan vid fosterfördrivning, råder alltså i själva verket bra stor enighet, och det förefaller mig därför underligt, att man så starkt markerat olika principiella ståndpunkter i denna sak. Men i fråga om den meningsskiljaktighet, som verkligen ändock finns på denna punkt, torde det tillåtas mig att erinra om att vid sidan av avskräckningssynpunkten, som den ärade talaren på huvudstadsbänken tycktes anse förenligt med moderna straffprinciper att låta dominera, äro dock andra synpunkter att framhäva, som måste vara i minst lika hög grad avgörande. Vi straffa nu för tiden icke brottet utan brottslingen: individualpreventionen är en synpunkt, som måste tillmätas en mycket dominerande plats bredvid den allmänna preventionen, åt vilken denne talare allena skänkte beaktande.

Det är vidare icke så, att det blott är åklagarna som underlåtit att åtala, utan det är så, att högsta domstolen föreslagit och regeringen i fall efter fall givit benådning med tillämpning, så vitt man kan finna, av just den straffskala, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslås skola bli lagfäst. Det vittnar också om, att för ett rättsmedvetande, vars egenkap att vara ett *upplyst* rättsmedvetande icke kan sättas i fråga, det framstått såsom ett verkligt behov att väsentligen nedsätta det straff, det här gäller. Och vad angår frågan om bästa sättet för staten att säkerställa sig för den samhällsfara, som fosterfördrivningen utgör, är frågan mycket invecklad och kinkig att besvara. Den har varit föremål för ingående diskussion i vetenskapliga tidskrifter, bland annat i vårt södra grannland och i den gemensamma nordiska straffrättstidskriften, och därvid har från mycket vederhäftigt håll utvecklats den mening, att det finnes mycket som talar för att *straffrihet för kvinnan* är rent av det effektivaste vapnet, ty det vore på den vägen man bäst skulle komma åt dem, som hjälpa kvinnan vid fosterfördrivningen, och det är mot dem man framför allt bör rikta sig. Nu vill jag icke göra mig till talesman för denna åskådning, men påpekar, att problemet är ofantligt kinkigt och invecklat; och när utskottet i sitt betänkande sagt, att allt detta kan verkligen icke prövas utan ingående och allsidig utredning — det är allt vad utskottet begär, utan något bestämt direktiv, vart utredningen skall leda — tycker jag därför att utskottet har fullkomligt rätt.

Vad slutligen 27 § angår, ifråga om vilken den ärade talaren på Stockholmsbänken yttrade, att yrkesmässiga utövare och förhjälpare av fosterfördrivning borde man icke skona och att det på honom hade gjort ett rent beklämmande intryck att höra andra synpunkter göras gällande från lagutskottets vice ordförande, anser jag visserligen, såsom jag nyss antydde, det angeläget att starkt klämma efter just denna klass.

Men jag fäster uppmärksamheten på att 27 §:s straffbestämmelser omfatta icke bara dem, som yrkesmässigt, d. v. s. vanemässigt och för vinnings skull hjälpa kvinnor vid fosterfördrivning, utan det omfattar även dem, som utan vinning men visserligen gång på gång av någon egendomlig sorts ideell övertygelse, att fosterfördrivning är något nyttigt och gott, bedriva denna verksamhet, och den omfattar slutligen även den — och det fallet är nog av långt större praktisk betydelse — som i ett enstaka fall, kanske på kvinnans egen ivriga begäran och lockad utav en av henne erbjuden lön, varit henne behjälplig med att bortdriva foster. På sådana extrema fall kan det vara lämpligt att man kan sänka straffet till ett år och icke absolut obligatoriskt behöva häkta, såsom med nuvarande straffsats är nödvändigt. Däremot råder ju ingen meningskiljaktighet om maximisatsen i detta fall, och jag är övertygad att, i motsats till vad som gäller ifråga om bestraffning av kvinnan själv, domstolarne ingalunda, då de någon gång lyckas träffa de yrkesmässiga fosterfördrivarna, komma att lägga fingrarna emellan. Man behöver icke riskera att latitudens minimum kommer att bli normalt använt.

Andrade strafflagsbestämmelser rörande fosterfördrivning m. m.
(Forts.)

Med hänsyn till vad jag anfört, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan, närmast i vad föredragna paragraf angår.

Herr von Koch: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, synnerligast som jag icke hade tänkt att yttra mig i denna fråga; men i anledning av vad här i dag förekommit, ber jag att få säga några ord.

I det stora hela är jag synnerligen tacksam för det förslag, som genom chefen för justitiedepartementet blivit framlagt, och som godtagits av utskottet. För min del har jag dock den uppfattningen, att detta ömtåliga problem icke i större mån eller fullständigare kan lösas genom lagbestämmelser. Det är på andra vägar man skall träffa det onda. Men det är givetvis av betydelse, att lagstiftningen humaniseras på sådant sätt, att den tillfredsställer vår tids rättsuppfattning. Det är blott i ett enda avseende som jag är tveksam, nämligen beträffande den andra delen av 27 §, som även omnämndes av den siste ärade talaren. Jag blev ändå mera betänksam då jag hörde det anförande, som presterades av utskottets vice ordförande. Han antydde, att det finnes personer, som av missriktad filantropi betjänade kvinnorna, på det sätt paragrafen omtalar. Och av denna anledning skulle man nedsätta straffet. Jag får säga, att för min del finner jag icke någon som helst anledning att taga hänsyn till en sådan "filantropisk" verksamhet. Orsaken varför jag i alla fall icke följer reservanternas, utan går med på Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, är, att då straffet i enlighet med § 27 bestämmes till straffarbete från och med ett till och med sex år, det finnes möjlighet för domstolen att åstadkomma stränga straff för dessa personer, särskilt i fråga om sådana som yrkesmässigt begå dylika brott.

Däremot skulle jag vilja säga, att jag ställer mig betänksam mot att riksdagen nu skulle göra ett uttalande med direktiv för frågans vidare behandling av de sakkunniga. Jag har visserligen hört sägas av

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

åtskilliga talare i dag, att det icke skulle utgöra något direktiv, i händelse riksdagen godtager utskottets på sidorna 16 och 17 gjorda uttalande, men å andra sidan bestrides detta från personer, som deltagit i utskottets arbete. Jag kan icke finna annat, än att det är ett visst ställningstagande, man här skulle inlåta sig på från riksdagens sida. Låt vara att utskottet, som haft tillfälle att studera denna fråga, vågar stå för vad som säges i motiveringen, men jag tror i alla fall, att många med mig skulle önska, att då de sakkunnige utreda frågan på grundligaste sätt med hänsyn till de svåra och ömtåliga omständigheter, som här föreligga, de må komma med ett förslag, som är fullständigt obundet av något uttalande från riksdagen på förhand. Det är från denna synpunkt, som jag kommer att rösta för att denna del av motiveringen måtte uteslutas.

Herr Westman: Flere talare och särskilt den ärade talaren på Upplandsbänken, herr Alexanderson, hava givit uttryck åt sin förvåning över att från reservanternas sida rivits upp en principdebatt, då skillnaderna mellan de straffsatser, som föreslås av utskottet och reservanterna, icke äro större.

Anledningen till att herr Alexanderson här uttalat en sådan förvåning är säkerligen till stor del att söka däri, att den ärade talaren icke deltog i utskottsbehandlingen av detta ärende. Hade den ärade talaren det gjort och hört de skarpa meningsbrytningar mellan olika principiella ståndpunkter, som ägde rum under denna debatt, och hade han varit med om, hurusom de direktiv, som meddelas i utskottets betänkande på sidan 16 och följande för det förestående arbetet i och för den blivande straffrättsreformen, tillkommo genom en kompromiss, som avsåg att i viss mån tillgodose den ståndpunkt, som fördrade, att fosterfördrivning under ett tidigt stadium under alla omständigheter skulle vara straffri, så skulle den ärade talaren icke hava behandlat dessa direktiv med den godtrogenhet, som kom till uttryck i hans anförande.

Nu har emellertid av utskottets vice ordförande och herr Jacob Larsson i denna debatt förklarats, att dessa utskottets uttalanden, som jag avser, icke äro att fatta såsom något program. Nå, om herrarna för sin del verkligen stå på den ståndpunkt, som nu intages av vice ordföranden och herr Jacob Larsson och icke vilja inlägga så särskilt mycket i detta uttalande — om herrarna verkligen anse, att detta uttalande icke utgör något program, hoppas jag att herrarna skola vara med om att stryka det, då vi komma till den frågan. Härigenom undvika herrarna faran att missförstås. När under debatten herr statsrådet sade, att man noga har att skilja mellan det föreliggande lagförslaget och det uttalande, som utskottet gör i motiveringen, så föreföll statsrådets mening vara den, att utskottet verkligen ville giva ett direktiv för den blivande utredningen. Således ser man här, att uttalandet kan giva anledning till missuppfattning. Å andra sidan kan jag icke finna att det är behöfligt att rycka in det i utskottsutlåtandet. Vi se av de sakkun-

niges yttrande, anført på sidan 14, att man i alla fall utan påstötning ämnar taga upp det problem, utskottet åsyftar, och det grundligt. "Up- penbart är", säga nämligen de sakkunniga, "att hela frågan om lagens förhållande till fosterfördrivningen bör, så snart ske kan, från grunden underkastas en sorgfällig omprövning." Alltså, prövning kommer att ske, även om man stryker detta utskottets uttalande, som river upp frågan i hela dess principiella vidd.

*Andrade
strafflagsbe-
stämmeiser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

Jag skall icke upptaga kammarens tid med bemötande av åtskilliga andra uttalanden, som här gjorts. Det kunde eljest varit anledning att närmare ingå på det yttrande, som herr statsrådet gjorde sig skyldig till, då han förklarade att någon kombination av straffarbete på högst ett år med fängelse, såsom reservanterna föreslå, i andra fall icke fanns. Detta yttrande är emellertid här redan i korthet vederlagt, under hänvisning till att i föreliggande proposition en dylik kombination föreslås.

Med anledning av herr Petrén's yttrande skall jag nöja mig med att säga, att jag för min del synnerligen varmt behjärtar de synpunkter, herr Petrén framförde. Jag framhöll liknande synpunkter i det anförande, varmed jag började debatten — dock utan att ur dem draga alldeles samma slutsats som herr Petrén.

Jag kan ej heller gå så långt, att jag såsom en generell regel kan omfatta den princip, herr Jacob Larsson talade för, den nämligen, att man icke riskerade sedlighetens förfall genom att visa mildhet mot förvillade människor. Det är ju så, att inom nästan alla brottyper förekomma fall, då en människa är förvillad, och man bör naturligtvis hava en sådan strafflatitud, att man kan visa mildhet mot sådana personer i dessa ömmande fall. Men man kan icke gå så långt, att man med hänsyn till dessa förmildrande omständigheter för långt nedsätter straffmaximum. Det går icke för sig att lagstiftaren helt och hållet abdikerar från den ståndpunkten, att man genom lagen kan giva vägledning för det allmänna rättsmedvetandets utbildning i en viss riktning. Vi skola väl ändå i denna speciella fråga, varom vi nu skola besluta, icke ställa oss på en annan ståndpunkt än vi göra ifråga om strafflagstiftningen för övrigt.

Jag har, herr talman, av debatten icke funnit anledning att frånga min uppfattning och vidhåller mitt yrkande om bifall till reservanternas förslag.

Herr Larsson, Jacob: Endast några korta ord, vartill jag föranleddes av att den tolkning, reservanterna vilja giva åt vissa uttalanden i utskottets motivering, har förvillat t. o. m. ett så klart huvud som herr von Kochs. Det kan väl icke på något sätt vara farligt, om kammaren genom att godkänna även utskottets motivering stryker litet under vad de sakkunnige redan uttalat. Herr Westman har gjort sitt bästa med att försöka konstruera upp en meningsskiljaktighet mellan utskottet och de sakkunnige, men denna skiljaktighet föreligger enligt min mening alls icke. För att samstämmighet skall kunna råda, tycks herr

Äntrade
strafflagsbe-
sämmler
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

Westman förutsätta, att man skall använda även samma ord och samma ordställning, men det bör väl icke vara behöfligt. Jag trotsar vem som helst att, såsom herr Westman, kunna påstå, att det kan läsas ut någon skiljaktighet mellan utskottsmajoritetens uttalande och de sakkunniges, och det kan således icke vara någon fara i att godkänna utskottsbetänkandet, men det kan vara en fördel för de sakkunnige, som väl antagligen även i fortsättningen komma att behandla detta ärende, att de för det uttalande, som de själva gjort i sitt betänkande, finna sig ha ett visst stöd hos riksdagen.

Herr A l e x a n d e r s o n: Gent emot herr Westmans yttrande i fråga om motiveringen vill jag anmärka, att när den ärade talaren själv anser, att det kommer att företagas en utredning av samma beskaffenhet och gående i samma riktning, som den utskottet förordar, även utan ett sådant förord, så kan detta icke vara något starkt skäl för att stryka denna passus i motiveringen. Det kan möjligen hava varit onödigt att utskottet medtagit den, men om det nu var överflödigt, ligger däruti icke någon anledning för kammaren att stryka densamma. De herrar, som ha deltagit i utskottsbehandlingen och tillhöra utskottets majoritet, hava under debatten fastslagit, att uttalandet i fråga icke är avsett att innebära annat än ett yrkande på en förutsättningslös utredning i föreliggande spörsmål. Herr Westman har visserligen upplyst att de, som varit med i utskottsbehandlingen, genom något uttalande av någon utskottsledamot, från andra kammaren såsom jag förmodar, bibringats den uppfattningen, att innebörden skulle vara en annan. Men kammarens ledamöter böra läsa betänkandet efter såsom där står och icke efter någon uttolkning, som gjorts vid utskottsbehandlingen, och vilken uttolkning sedermera av utskottsledamöter tillhörande majoriteten uttryckligen desavuerats. Under sådana förhållanden, och ehuru saken icke tyckes vara så viktig, får jag såsom min mening uttala, att ifrågavarande del av utskottets motivering bör bibehållas.

Herr statsrådet E k e b e r g: Endast ett par ord! Jag skall icke inlåta mig på något bemötande av de invändningar, som gjorts mot vissa delar av mitt anförande, huru frestande det än kunde vara. Men då herr Westman i sitt nyss hållna anförande ville taga mitt uttalande till intäkt för den uppfattningen, att utskottets motivering skulle kunna föranleda olika tolkningar, måste jag betona, att jag i det hänseendet icke avsett att göra något som helst uttalande. För min del har jag icke haft anledning att tolka utskottets motivering på annat sätt, än de ledamöter av utskottet gjort, vilka stå bakom denna motivering.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu föredragna paragrafen.

23—25 §§.
Godkändes.

26 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Kvinna, som, i uppsåt att döda eller fördriva sitt foster, nyttjar invärtes eller utvärtes medel, som sådan verkan hava kan, varde dömd, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till *fängelse*, och, i annat fall, till fängelse i högst sex månader *eller böter*.

*Ändrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)*

(i reservanternas förslag:)

Kvinna, som, i uppsåt att döda eller fördriva sitt foster, nyttjar invärtes eller utvärtes medel, som sådan verkan hava kan, varde dömd, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till *straffarbete i högst ett år eller till fängelse*, och, i annat fall, till fängelse i högst sex månader.

Herr Westman: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag i den nu förevarande delen samt vidare på godkännande för ifrågasvarande paragraf av den lydelse, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner Kungl. Maj:ts av första lagutskottet i utlåtande nr 38 tillstyrkta förslag till ändrad lydelse av 14 kap. 26 § strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes för ifrågasvarande paragraf den lydelse, som förordats i den av herr Westman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 43.

Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
drivning
m. m.
(Forts.)

27 §.

Denna paragraf lydde:

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)**(i reservanternas förslag:)*

Den som, med kvinnans vilja, söker döda eller fördriva hennes foster, på sätt i 26 § sägs, varde dömd, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till straffarbete från och med sex månader till och med två år eller till fängelse i minst sex månader, och, i annat fall, till fängelse i högst ett år.

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Begår någon brott, som här sägs, vanemässigt eller för att därmed bereda sig vinning; dömes, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till straffarbete från och med ett till och med sex år, och, i annat fall, till sådant arbete i högst ett år.

(i reservanternas förslag:)

Begår någon brott, som här sägs, vanemässigt eller för att därmed bereda sig vinning; dömes, om fostret kommer utan liv eller ofullgånget fram, till straffarbete från och med två till och med sex år, och, i annat fall, till sådant arbete i högst ett år.

Herr Westman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av 14 kap. 27 § strafflagen samt vidare på godkännande av det utav herr Westman m. fl. reservationsvis framlagda förslaget till paragrafens lydelse; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner Kungl. Maj:ts av första lagutskottet i utlå-
tande nr 38 tillstyrkta förslag till ändrad lydelse av 14 kap. 27 § straff-
lagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes för ifrågavarande paragraf den lydelse, som förordats i den av herr Westman m. fl. vid utlå-
tandet avgivna reser-
vationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 48.

*Andrade
strafflagsbe-
stämmelser
rörande
fosterför-
driving
m. m.
(Forts.)*

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Herr *Westman*: Herr talman! Jag ber få hemställa i fråga om utskottets motivering, att det stycke, som börjar nere på sidan 16, "Utskottet har ansett sig böra i detta sammanhang framhålla några omständigheter, som enligt utskottets mening äro av beskaffenhet att vid den fortsatta strafflagsrevisionen påkalla särskild uppmärksamhet", måtte utgå och likaså de följande styckena t. o. m. det stycke, som på sidan 17 slutar med orden "till prövning." Med andra ord, detta yrkande innebär, att de direktiv, som utskottet ansett sig böra meddela i fråga om arbetet på en blivande straffrättsreform, måtte utgå.

Herr *Åkerman*: På de grunder jag förut anfört, anhåller jag att få yrka bifall till motiveringen oförändrad.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varpå herr förste vice talmannen yttrade, att därunder framställdt endast ett yrkande, avseende motiveringen, till vilket herr förste vice talmannen strax ville återkomma.

Därefter förklarades till en början på gjord proposition utskottets hemställan besvarad genom kammarens beslut beträffande lagförslaget.

I avseende å motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr *Westman*, att samma uttalanden skulle godkännas med utelämnande av den i slutet förekommande delen, som började med orden "Utskottet har ansett sig böra i detta sammanhang framhålla några omständigheter" och slutade med orden "i hela dess vidd upptages till prövning".

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Ändrade strafflagsbestämmelser rörande fosterfödring m. m. (Forts.)

Den, som godkänner motiveringen i första lagutskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Westmans yrkande rörande motiveringen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 48.

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—Pajala kyrkoby.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av väckta motioner om verkställande av utredning rörande en statsbana från Matarengi till Pajala kyrkoby.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 70) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 78) av herr *N. E. Nilsson* i Antnäs m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte på extra stat för år 1922 anvisa ett belopp av 75,000 kronor för verkställande av en allsidig utredning rörande framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala kyrkoby.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på angivna grunder hemställt, att herrar *Bergqvists* m. fl. och *N. E. Nilssons* i Antnäs m. fl. i ämnet väckta motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *N. M. Bäckström*, *O. Bergqvist*, *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund*, *F. T. Hamrin*, *J. D. Norman* och *P. M. Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava den ändrade lydelse reservationen utvisade och att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av herrar *Bergqvists* m. fl. och *Nilssons* i Antnäs m. fl. i ämnet väckta motioner måtte för verkställande av en förberedande utredning rörande framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala kyrkoby på extra stat för år 1922 bevilja ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Herr *Bergqvist*: Herr talman, mina herrar! Statsutskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka den förevarande motionen, vari begäres ett belopp av 75,000 för anställande av en allsidig utredning rörande framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala kyrkoby. Emellertid har mot utskottets avstyrkande utlåtande även avgivits en reservation, vilken dock går på en något mer begränsad linje än den, som motionärerna tänkt sig, i det att reservanterna begränsat sig till

att föreslå en förberedande utredning rörande ifrågavarande fortsättning av statsbanan till Matarengi och begära för detta ändamål 15,000 kronor. Jag skall nu be att få yttra några ord till förmån för reservationen. Jag skulle önska, att jag förfogade över de retoriska resurser, att jag kunde inverka på kammaren ifråga, men jag hoppas, att saken själv är så stark, att den går fram segrande utan tillhjälp av någon retorik.

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—Pajala kyrkoby. (Forts.)

Det är en ganska betydelsefull fråga det här gäller, fastän det be-
lopp, som begäres, är litet. Där uppe i den avlägsna gränsbygden bor
en fattig, men strävsam befolkning. Den är ju inte så stor. Dess nu-
merär kan i vad den närmare beröres av den föreslagna järnvägs-
sträckan uppskattas till omkring 10,000 själar eller något därutöver. Från
Fajala kyrkoby, som är ett slags centrum i denna avlägsna ort, är det
10 mil fågelvägen till närmaste järnvägsstation. Det är klart, att det
för de människor, som i den karga och isolerade bygden där uppe skola
söka sin utkomst, är av största vikt, att de kunna få underlättade kom-
munikationer och komma i förbindelse med det övriga Sverige. Frågan
har sålunda, från en synpunkt sett, samma betydelse, som varje annan
kommunikationsfråga, och den har den största betydelse såsom sådan,
därför att det gäller en befolkning, som är mera isolerad och längre
avlägst boende än andra orters befolkningar. Men härtill kommer,
att denna fråga även har en alldeles särskild innebörd. Den har en
nationell betydelse i eminent grad. Befolkningen däruppe talar ej det
svenska språket, utan det finska. Sålunda samma språk, som talas på
andra sidan gränsen! Vi svenskar äro intresserade av, att denna be-
folkning skall lära sig riksspråket, och riksdagen har offrat mycket för
detta ändamål genom skolor och andra anordningar för undervisnings-
väsendet. Emellertid visar erfarenheten att, fastän i detta avseende
mycket offrats, det likväl går sakta med det svenska kulturarbetet i
Finnbygden. Den bästa läromästaren därvidlag är järnvägen. Detta
hava vi redan hunnit göra erfarenhet av dels genom Gellivarebanan
och dels genom den bana, som är dragen till Matarengi. Vilja vi, att
den befolkning, som bor där uppe, en gång skall tala med svensk tunga,
lär det icke kunna ske med mindre, än att vi förse dem med järnvägs-
förbindelse.

Jag vill också framhålla, att förhållandena i denna gränsort icke
äro utan sin ömtåliga karaktär. Starka krafter äro i rörelse på andra
sidan gränsen för att vända befolkningens sinne från Sverige, men den
har hittills stadigt motstått alla locktoner öster ifrån. Jag tycker, att
detta är så vackert, att det bör vinna ett varmt erkännande från svens-
ka riksdagens sida. Vi skulle kunna tänka oss, att vi hade en opålitlig
befolkning däruppe, en befolkning, som icke kände med svenska kän-
slor och icke tänkte med svenska tankar. Då kanske den svenska riks-
dagen med uppräckt händer offrade miljoner för att binda denna be-
folkning fastare till landet. Men nu, när befolkningen är svenskt sin-
nad och litar till Sverige, så möter det kanske större svårighet att

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—Pajala kyrkoby. (Forts.) kunna få ett sådant företag som det här ifrågasatta till stånd. Jag tror, att vi göra klokt uti att se till, att även för framtiden marken däruppe icke blir mottaglig för några inflytelser utifrån, och jag tror även, att ett bifall till reservationen skulle hava en stor betydelse i detta avseende. Den finska befolkningen i Tornedalen litar till Sverige, till dess Konung och riksdag. Jag har här i min hand en petition, som kommit från befolkningen där uppe. Den har framkommit spontant utan alla påtryckningar. Den är på kort tid undertecknad av 1,000 personer, och jag skall be att få läsa upp några satser ur denna petition. Petitionärerna skriva så här: "Vi som bygga och bo i den svenska Tornedalen, ingen av oss vill lyssna till de finska locktonerna. Vi vilja vara och förbliva svenskar, vi vilja blott knytas fastare samman med det övriga svenska folket. Men detta kan effektivt ske endast genom livligare samfärdsel med det övriga Sverige. Och kommunikationerna äro de viktigaste ådrorna i statskroppen, genom vilka de olika folk-elementen bäst kunna enas till samma livsenhet. Men vi äro isolerade från det svenska livet. Vi kunna, trots vår goda vilja, aldrig vinna så stark livsgemenskap med Sverige och det svenska, som vi alla önska, genom de nuvarande åtgärderna med det syftet från statens sida. Genom dessa kan lika litet svenskt liv framskapas, som man kan väcka liv i en lem genom att droppvis införa blod i den. Nej, låt en gren av det svenska järnvägsnätet skjuta upp genom Tornedalen, och den skall bli den pulsåder, genom vilken svenskt liv, tänkesätt, själ och språk kan strömma in i Finnbygden! Sedan skall det icke dröja länge, förrän vår dal är svensk, och det ej längre behöver talas om någon Finnbygd. Ty vi ha nu sett, huru mycket järnvägen Haparanda—Övertorneå åstadkommit i det hänseendet. På få år har genom den utträttats lika mycket som genom det övriga kulturarbetet under tiotals år."

Det är sant, att denna järnväg icke kan på grund av de statsfinansiella förhållandena tänkas byggd under den närmaste framtiden, och det har också varit detta, som framför allt har föranlett utskottet att avstyrka motionen. Utskottet säger: "Då således en utredning i av motionärerna angivet syfte enligt utskottets mening torde för närvarande komma att bliva av föga praktiskt värde, får utskottet hemställa" om avslag.

Jag tror emellertid, att en utredning nu har sin stora betydelse åtminstone psykologiskt sett. Jag har nyss haft ett brev från Finnbygden, däri omförmäles, att man på finska sidan håller på att planera en järnväg upp till Pello. Det skulle icke vara särdeles angenämt för oss, om denna järnväg skulle komma till stånd, innan vi hade vidtagit någon åtgärd för en fortsättning av banan från Matarengi uppåt. Den utredning, som nu ifrågasättes, skulle också klarlägga en hel del frågor såsom om banans sträckning m. m., om möjligheten av dess räntabilitet och om utsikterna att kunna få trafik över från finska sidan till den svenska m. m. sådant. Nu säges det eller har sagts, att man icke vill invägga befolkningen i falska förhoppningar, att man snart får en järn-

väg byggd där. Jag tror icke, att det är så farligt med detta, men farligare är det, om man genom avslag avskär varje förhoppning. Beloppet är också litet, och när nu andra kammaren har tagit reservationen, vill jag hoppas, att även första kammaren följer exemplet och därmed ådagalägger sin villighet att understödja denna gränspost i öster, som vi hava där i de finsktalande församlingarna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—Pajala kyrkoby.
(Forts.)

Herr S w a r t z: Herr talman, mina herrar! Jag vill betyga min fulla aktning för det varma intresse och det varma sätt, varpå den föregående ärade talaren givit uttryck åt intresset med hänsyn till dessa gränsbygders förhållanden och behov. Men jag tror, att saken ligger nog helt annorlunda, än vad den föregående ärade talaren anförde. Han har liksom statsutskottet kommit till den uppfattningen, att under den närmaste tiden i alla händelser icke någon bana kan komma att byggas där uppe. Det är också anledningen, varför han, ehuru han, såsom motionär har begärt ett anslag av 75,000 kronor för en allsidig utredning, såsom reservant inom utskottet ansett sig böra stanna vid en begäran av endast 15,000 kronor för åstadkommande av en statistisk utredning i sammanhang med en okulärbesiktning av den tilltänkta järnvägen. Ja, det kunde man tänka sig, att man skulle kunnat gå med på, i händelse det varit fråga om det, men på avdelningen i utskottet hade man att beakta motionen och icke detta. Vi hade icke anledning att giva oss in på en närmare undersökning, hur det förhöll sig på detta område, förrän efteråt, då denna reservation kom fram. Nu hava vi från järnvägsstyrelsen fått det besked, att det är alldeles överflödigt att nu besluta om en okulärbesiktning och statistisk utredning, emedan en sådan utredning har igångsatts av järnvägsstyrelsen på Kungl. Maj:ts order; och för detta ändamål har järnvägsstyrelsen redan år 1918 fått ett belopp av 25,000 kronor sig anvisat. Och så säger järnvägsstyrelsen, att den okulära linjeundersökningen slutförts, varigenom man erhållit approximativa uppgifter på linjernas längder och kostnader. Dessa linjeundersökningar, som det här har varit fråga om, beröra icke allenast den gränslinje, som särskilt av motionärerna framhållits och som finnes här angiven, d. v. s. linjen från Övertorneå till Pajala, utan de omfatta även järnvägslinjen i fortsättningen upp till Kiruna ävensom en undersökning av en linje i Kalixdalen. Det är sålunda fullgjort vad som reservationen här först åsyftar få till stånd, nämligen en okulärbesiktning bl. a. av linjen Övertorneå—Pajala; och det har visat sig, att ur synpunkten av byggnadssvårigheter möta inga sådana av någon betydelse. Marken är för detta ändamål ganska tjänlig. Vad den nationalekonomiska betydelsen av linjen beträffar, så är den utredningen ännu icke avslutad, men den pågår, och man har i alla fall kommit så långt med avseende på den utredningen, att det visar sig, att rent nationalekonomiskt kan man icke just hava några vidare förhoppningar, att banan skall bära sig.

Om utred-
ning rörande
en statsbana
Matarengi—
Pajala
kyrkoby.
(Forts.)

Däremot säger järnvägsstyrelsen: "Emellertid finnes även en annan synpunkt, som bör beaktas vid bedömning av nu föreliggande frågor nämligen den nationella. Från denna synpunkt torde en fortsättning av bandelen Karungi—Övertorneå upp längs Torne älv till Kengis eller Pajala böra allvarligt övervägas. För att skydda den svenska kulturen i gränstrakterna, torde denna bana bli av största betydelse och helt säkert nödvändig, då banan på finska sidan fortsattes upp efter älven." Beträffande den finska sidan är jag i tillfälle att meddela, enligt de upplysningar jag själv fått från håll, som jag antar vara väl underrättat, att ifrån Torneå till Karungi på finska sidan var en provisorisk bana anordnad under kriget, och den lär nog ännu i någon mån trafikeras, men den är ännu icke byggd så, att den kan trafikeras på fullt allvar. Om någon fortsättning på den är påtänkt, vet jag icke, men den är i alla fall icke påbörjad. Under sådana omständigheter kan jag icke förstå, varför man nu skall giva ytterligare anslag till en undersökning som redan är igångsatt och till stor del utförd, och vartill medel hava blivit anslagna, utan att den, som har fått sig ålagt att utföra detta uppdrag — det skulle vara järnvägsstyrelsen enligt reservanternas förslag — på något sätt har förklarat, att den behöver ytterligare medel.

Såsom landet ligger, äro vi alla ense om själva saken. Vad vi äro oense om, det är att giva 15,000 kronor mera än vad som behövs, och det tror jag icke på något sätt kan vara lämpligt av riksdagen. Andra kamraren — det vet jag — har visserligen i en sen aftonstund beslutat att giva detta anslag. Jag förmodar, att man åtminstone kan tänka sig den möjligheten, att beslutet har fattats utan att alla hört den diskussion, som föregick beslutet, och det är icke gott att veta, hur det hade gått, om man klart hade vetat, att pengar redan äro anslagna för denna undersökning, vilken redan är igångsatt och till största delen fullbordad. Jag förstår icke, varför man skall kasta ut 15,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Jag ber till en början få uttala min stora förvåning över, att avdelningen nu först efteråt, sedan utskottet fattat sitt beslut, har funnit anledning att konferera med järnvägsstyrelsen i denna sak. Det hade väl ändå bort ske på ett något mera förberedande stadium.

Vidare vill jag säga, att de 25,000 kronor, som herr Swartz talade om, tillkommo, om ock indirekt, på grund av en motion vid 1917 års riksdag angående anslag till undersökning av sträckan från Kalix till Kiruna, där visserligen sträckan Pajala—Matarengi omnämnes — dock endast mera i förbigående. När jag jämte andra väckte motion om, att det skall bli en undersökning för framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala, har det varit för att betona, att vi vilja, att här skall tyngdpunkten ligga på befrämjandet av nationell svensk kultur i Tornedalen. Det är detta som vi vilja poängtera. Jag tror icke, att dessa 15,000 kronor skulle kunna bli överflödiga. Det står visser-

ligen i reservationen något om okulär besiktning jämte en statistisk utredning, men det står i klämman, att det är fråga om en förberedande utredning, och det är klart, att ju mer tillgång på pengar man har, desto utförligare kan denna förberedande utredning göras. För att lägga särskild tonvikt på detta, vilja vi hava en undersökning av förhållandena i den finska räjongen. Jag anser, att det vore klokt, om denna kammare följde andra kammarens exempel och beviljade beloppet. Det är så litet, men beviljandet av detsamma har en psykologisk inverkan. När befolkningen får höra, att första kammaren avslagit beloppet, ifall detta sker, har den icke reda på alla dessa detaljer, som herr Swartz upplyste om, utan den ser det som ett naket avslag. Jag tror icke, att vi skola gå den vägen. Om vi bevilja dessa 15,000 kronor, oaktat de eventuellt icke behövas, är ingen skada skedd. När jag ser saken ur rent psykologisk synpunkt, tycker jag som sagt, att det icke vore välbetänkt att avslå beloppet. Därför nödgas jag — särskilt med framhållande av vad det här egentligen gäller — betona betydelsen av den sträckning, varom nu är fråga.

Av denna anledning ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Swartz: Vad det beträffar, att den här av reservanten angivna delen av de föreslagna norrländska järnvägarna icke skulle vara särskilt inbegripen i undersökningen, skall jag be att få läsa upp följande: "Kungl. Maj:t har den 14 januari 1918 anbefallt styrelsen att verkställa förberedande utredning" — således användes precis samma uttryck som i reservationen — "rörande behovet av och förutsättningarna för en järnvägsanläggning genom Kalix och Torne älvdalar från Nederkalix eller Övertorneå till Kiruna" — jag ber att få påpeka, att bägge delarna ingå i undersökningen — "(alltså förbi Pajala) eller annan lämplig punkt å Riksgränsbanan, vilken utredning jämväl skulle omfatta okulärundersökning av och ungefärliga kostnadsberäkningar för de särskilda sträckningarna samt dessutom de nationalekonomiska förutsättningarna." Jag kan icke förstå i vad avseende den utredning, som reservanterna här hava begärt, skiljer sig från den utredning, som Kungl. Maj:t redan har ålagt järnvägsstyrelsen.

Vad det beträffar, att avdelningen icke fann sig föranlåten att, innan den behandlade motionen, fråga sig för i järnvägsstyrelsen, så vill jag säga, att motionen rörde sig på ett mycket större område, ty det var meningen att göra en sådan utredning, att man snart skulle kunna börja staka ut banan. Vi ansågo, att någon anledning därtill förefanns icke, ty det skulle komma att dröja så länge, innan utstakningen kunde ske. Det har ju reservanterna gått in på, och själva saken inskränker sig sålunda till just denna undersökning. Det blev då en helt annan fråga, och vi fingo därför anledning att höra efter hos järnvägsstyrelsen, varvid vi erhöilo detta svar.

Beträffande den psykologiska inverkan däruppe får jag säga, att jag

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—
Pajala kyrkoby.
(Forts.)

är alldeles övertygad om, att biskop Bergqvist mycket väl kan övertyga befolkningen om det intresse, som förefinnes för själva saken, utan att han behöver som underlag hava ett anslag på 15,000 kronor, som gives av riksdagen i alldeles bestämd motsats mot de synpunkter, riksdagen i år anlagt.

Herr Bergqvist: Herr talman! Jag ber att få säga, att jag har ett så vidsträckt stift, att jag icke hinner springa från stuga till stuga och tala om den saken.

Herr Asplund: Med anledning av de upplysningar, som lämnades i herr Swartz' första anförande, vill jag påminna kammaren om, att 1917 års riksdag avtog en motion, vari begärdes 25,000 kronor till utredning rörande en järnvägsförbindelse från Kiruna till Kalix eventuellt med sträckning förbi Pajala. Jag har anledning att vara mycket glad över att Kungl. Maj:t det oaktat verkställde utredning, men jag tycker, att det icke alls skulle vara ur vägen, att riksdagen nu gjorde en efterbeviljning och täckte det emot riksdagens föregående beslut använda anslaget.

Under sådana förutsättningar ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag kan knappast förstå, huru man kan försvara reservanternas ståndpunkt, sedan sådana upplysningar blivit lämnade kammaren som de herr Swartz lämnat. När nu kungl. järnvägsstyrelsen redan delvis har gjort undersökning i samma syfte som reservanternas önska, så säger man, att det kan ändå icke skada, att riksdagen beslutar att nu giva anslag "för att därmed täcka de kostnader, som varit förenade med denna utredning!" Är det motivering för ett bifall till reservanternas förslag? Jag måste verkligen fråga kammaren om det.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 113, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Om utredning rörande en statsbana Matarengi—Pajala kyrkoby.
(Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 47.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension m. m.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den statens befattningshavare åliggande skyldighet att erlägga avgifter för sin egen samt sina änkors och barns pensionering.

I en inom riksdagens andra kammare av herr *Falk* jämte fem övriga av kammarens ledamöter väckt motion, nr 46, som hänvisats till bankoutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta föranställa om utredning rörande en sådan revision av de för statsförvaltningen gällande pensionsbestämmelserna, att den befattningshavarna åliggande skyldigheten att erlägga avgifter för egen samt deras änkors och barns pensionering måtte bortfalla, ävensom att för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen föranledde.

Ang. om-läggning av sättet för uppbörd m.m. av statsanställdas pensionsavgifter.

Utskottet hade i det förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med förestående revision av gällande pensionsbestämmelser låta verkställa utredning angående omläggning, i överensstämmelse med vad i utlåtandet framhållits, av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas pensionsavgifter, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ang. om-
läggning av
sättet för
uppbörd m.m.
av statsan-
ställdas pen-
sionsavgifter.
(Forts.)

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: I den föreliggande frågan har utskottet haft att behandla ett yrkande, som går ut på utredning om, att den befattningshavarna i statens tjänst åliggande skyldigheten att er- lägga avgifter för egen samt deras änkers och barns pensionering måtte bortfalla ävensom att för riksdagen skall framläggas det förslag, vartill utredningen föranleder.

Om man går igenom utskottets motivering, så stannar man snart i tveksamhet, huruvida utskottet verkligen avser att fullt biträda motionärens hemställan, eller huruvida det förslag, som utskottet här gör, är av den art, att det endast skulle föranleda till en allsidig och förutsättningslös prövning av frågan, huru man skulle kunna förenkla uppbörden och redovisningen av pensionsavgifterna.

Inledningsvis säger utskottet i sin hemställan, att nuvarande bestämmelser uppenbarligen ha sin grund "i den riktiga satsen, att en var bör under sin krafts dagar göra avsättningar av sina inkomster för att trygga sitt uppehälle vid den tid, då arbetsförmågan sviker". Det är ju också på den standpunkten, som riksdagen står alltsedan 1907 års bestämmelser infördes därom, att med rätt till pensionering skulle följa avgiftsplikt från vederbörande tjänstemans sida. Men i fortsättningen av den motivering, som utskottet föreslår, kan jag icke få annan uppfattning av det sagda än att utskottet förordar en åtgärd, varigenom allt vad avgiftsplikt heter bortfaller, och att man i stället skulle försöka åstadkomma bidrag från tjänstemännens sida, när genom en lönereglering det gäller att bestämma det allmänna löneläget för tjänstemännen. Man skulle då sätta lönen lägre än eljest och så mycket lägre, som man anser, att hänsynen till pensionskostnaderna skulle kräva. Men man blir icke säker på — jag åtminstone kan icke klart se — vad utskottet i detta avseende menar, d. v. s. om det menar, att därmed all direkt bidragsplikt för tjänstemännen skulle bortfalla, eller om man önskar, att det skulle verkställas en utredning, vari det endast gäller att tillse, huruvida man icke kan åstadkomma ett förenklat eller billigare uppbördssätt för i fortsättningen utgående pensionsavgifter.

För egen del har jag ingenting emot, att en utredning av sistnämnda art sker, och jag tror, att åtskilligt i det avseendet kan åstadkommas. Jag ber att få hänvisa till det sätt, varpå man exempelvis i telegrafverket löst frågan; där har man på senare tiden hunnit omarbota jämväl änke- och pupillkassan och fått dess avgiftsbestämmelser ordnade på sådant sätt i förhållande till den allmänna löneplanen, att direkta avdrag kunna ske vid månadslönens utbetalning, varigenom man kommit fram till en form, som väsentligt förenklat det där förut ganska invecklade och på vissa håll fortfarande tillämpade sättet för beräkning av pensionsavgifter. Men jag kan för min del icke vara med om den kläm, som utskottet här föreslår, däri utskottet säger, att utredning skall verkställas angående omläggning av sättet för uppbörd och redovisning "i överensstämmelse med vad här ovan framhållits". Ty det som "ovan framhållits" är, såvitt jag förstår, att man skulle ordna det så, att pensionsavgiften

helt skulle bortfalla. Det förefaller mig dock vara rimligt och riktigt, att man här fattar ett beslut, som innebär begäran om *en förutsättningslös utredning rörande ett förenklat uppbördssätt och utan hänvisning till en motivering, av vars innehåll man icke kan bli fullt övertygad om, vad som därmed avses.*

Jämväl i andra kammaren uppstod i denna fråga strid, men därstred man å ena sidan för att man skulle helt avslå utskottets hemställan med dess begäran om en utredning, och å andra att man skulle bifalla utskottets förslag i förefintligt skick. Med några rösters majoritet blev den senare meningen segrande. Jag tror, att man på rätt sätt löser frågan, om man följer utskottet och sålunda hemställer om utredning, men icke en utredning, med direktiv i en hänvisning till motiveringen, utan en utredning, som blir förutsättningslös och allsidig. I sådant avseende ber jag först få yrka den ändring av klämman, att orden "i överensstämmelse med vad här ovan framhållits" på femte och sjätte raderna utgå, och att man i motiveringen på sid. 11, rad 8, efter ordet "kostnader" sätter punkt och stryker det återstående av samma stycke och sedermera godkänner i andra stycket "Av vad i ärendet blivit anfört" o. s. v. varefter det återstående av motiveringen på sid. 11 och första stycket på sid. 12 ytterligare strykes. Härigenom skulle motiveringen komma att erhålla följande förkortade lydelse:

"Ett åläggande för tjänstemännen att till statsverket inbetala vissa pensionsavgifter måste givetvis för detsamma medföra ett synnerligen vidlyftigt redovisningsväsende och naturligtvis även vara förbundet med avsevärda kostnader. Av vad i ärendet blivit anfört, torde också framgå, att en tämligen onödig omgång äger rum vid debitering och redovisning av statstjänares pensionsavgifter. Det vill under sådana förhållanden synas, som om åtgärder borde vidtagas i syfte att åstadkomma en förenkling härutinnan."

Och så fortsätter man på sid. 12: "I motionen beröres jämväl frågan om borttagandet av avgifterna för familjepensioneringen" o. s. v., som det står i utskottsbetänkandet, med den skillnaden, att på sätt jag förut yrkat i klämman orden "i överensstämmelse med vad här ovan framhållits" utgå, då klämman kommer att erhålla följande lydelse:

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med förestående revision av gällande pensionsbestämmelser låta verkställa utredning angående omläggning av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas pensionsavgift, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen må föranleda.

Herr Gustafsson: Herr vice talman! Den föregående ärade talaren har gjort sig till tolk för den uppfattningen, att det skulle i bankoutskottets utlåtande kunna ligga inrymd en möjlighet för statstjänarna att vid denna utredning få bort bestämmelserna om deltagande i inbetalning av viss del av sitt pensionsbelopp. Det har nu icke varit

Ang. om-
läggning av
sättet för
uppbörd m. m.
av statsan-
ställdas pen-
sionsavgifter.
(Forts.)

möjligt för bankoutsnittet att i ord uttrycka, vad vi här ha menat, så att den föregående ärade talaren hade kunnat känna sig tillfredsställd, men jag tror i alla fall, då hans yrkande icke går ut på annat än att det bara skulle ske ett förtydligande, att han skall känna sig nöjd med, att här i kammaren tydligt blir uttalat, att utskottet för sin del har tänkt sig en förenkling av sättet för uppbörd och redovisning av statsanställdas inbetalning av pensionsavgifterna, och att det således må ankomma på den blivande utredningen, under vilken form det kommer att försiggå. Under sådana förhållanden tror jag, herr vice talman, att kammaren mycket lugnt kan gå till behandling av frågan och godkänna utskottets motivering oförändrad, i likhet med vad som skett i andra kammaren.

Jag ber således, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skulle kunna nöja mig med en dylik förklaring, om den icke stode i strid med vad utskottet i sin motivering säger. När utskottet ger exempel på, hur utskottets mening skall genomföras, så står det där, att man skulle kunna genomföra den i samband med en löneroglering. Man talar om, att nu har en allmän löneroglering på vissa områden genomförts, och så fortsätter utskottet. "Men oaktat en löneroglering sålunda genomförts, torde med den uppställning omförmälda löneplan erhållit, det icke erbjuda någon svårighet att i samband med den revision av gällande pensionsföreskrifter, som måste bliva en följd av lönerogleringen och varom förslag ställts i utsikt redan till nästkommande års riksdag, i löneplanen införa nya avlöningsbelopp med iakttagande att pensionsavgifterna bortfalla."

När utskottet säger detta, är det svårt, ja, omöjligt att tro, att man endast syftar på att förenkla och förbilliga uppbörden av och bokföringssättet för dessa pensionsavgifter.

Jag nödgas därför vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att beträffande det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr Ekman, Carl Gustaf, att vad utskottet yttrat och hemställt, skulle godkännas med följande ändringar:

Av utskottets yttrande skulle utelämnas ej mindre den del, som å sid. 11 i det tryckta utlåtandet, rad 8 uppifrån, började med orden "vilket allt torde" och å samma sida, rad 17 nedifrån, slutade med orden "kostnader för statsverket", än även det stycke, som började med orden "Frågan om pensionsavgifternas borttagande" och slutade med orden "till grund för ovanberörda löneroglering".

I den s. k. klämman skulle orden "i överensstämmelse med vad här ovan framhållits" utelämnas.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt be-
rörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till herr
Ekmans yrkande vara med övervägande ja besvarad.

*Ang. om-
läggning av
sättet för
uppbörd m.m.
av statsan-
ställdas pen-
sionsavgifter.
(Forts.)*

Herr *Gustafsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes,
justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr C. G. Ekmans under överläggningen om
bankoutsrottets utlåtande nr 44 framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava ut-
fallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 37.

Föredrogs ånyo bankoutsrottets utlåtande och memorial:
nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig
pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.; samt
nr 47, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens
huvudkontor samt avdelningskontor i Malmö och Visby.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 56, i anledning av
Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av
12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbe-
svärets utgörande på landet jämte sex i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.*

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till jordbruksutskottet
hänvisad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av
propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit
riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad
lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen angående väghållningsbesvärets ut-
görande på landet den 23 oktober 1891.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling

Lagförslag om ändringar i den s. k. väglagen. (Forts.) förehaft tre inom första och tre inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

a) nr 41 i första kammaren av herr *Kvarnzelius* m. fl. och nr 129 i andra kammaren av herr *Edén* m. fl., likalydande, vari hemställts,

att riksdagen måtte för sin del besluta om sådan ändring i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet,

att i 12 § efter dess andra stycke såsom ett tredje stycke insattes ett stadgande av innehåll, att, därest för beredande av bättre och jämnare vägunderhåll sådant funnes nödigt, de väghållningsskyldiga finge besluta, att samtliga vägar eller viss vägsträcka inom väghållningsdistriktet skulle övertagas till underhåll medelst vägkassan med skyldighet för den, som därigenom helt eller delvis befriades från vägunderhåll in natura, att i stället bidra med penningar på sätt i andra stycket av nyssnämnda paragraf sades, dock att beslutet för att bliva gällande skulle underställas vederbörande länsstyrelses prövning;

samt att i 52 § efter dess andra stycke såsom nytt tredje stycke intoges ett stadgande av innehåll, att utgången av omröstning bestämdes genom enkel pluralitet av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet, dock att för beslut i fråga, som avsåges i 12 § tredje stycket, erfordrades två tredjedelar av de avgivna rösterna;

b) nr 14 i första kammaren av herr *Bondeson* m. fl. och nr 59 i andra kammaren av herr *Olsson* i Blädinge m. fl., likalydande, vari hemställts,

att riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring av väglagen, varom 1920 års vägsakkunniga hemställt; dock med den modifikation att, om vägdistriktets samtliga vägar övertagits till underhåll av vägkassan, det belopp, som därför erfordrades, skulle, i den mån detsamma icke täcktes genom statsbidrag, påföras samtliga vägfyrkar till lika andel för en var av dem;

c) nr 278 i andra kammaren av herr *Andersson* i Boda, vari hemställts,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition i förevarande hänseende måtte besluta sådan ändring i lag angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att, i det fall väghållningsdistriktet övertog underhållet av endast viss indelad vägsträcka, den naturaväghållare, som därigenom helt befriades från naturaväghållning, finge i ersättning därför ävensom för sin andel i vägdistriktets övriga utgifter erlägga vägskatt till samma belopp som icke naturaväghållare och sålunda likställas med dessa, samt

att vederbörande utskott måtte utforma erforderlig ändring i lagtexten;

d) nr 15 i första kammaren av herr *Isak Svensson*, vari hemställts, att första stycket av 60 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet måtte erhålla följande lydelse:

"Av uppskattade kostnaden för underhållet av allmän väg, bro och färja lämnas hälften av statsmedel. Därutöver — — — tillgång."

*Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)*

Utskottet hade i det föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte med avslag å motion II: 278 av herr Andersson i Boda bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

2) att motionerna I: 14 av herr Bondeson m. fl. och I: 41 av herr Kvarnzelius m. fl. samt II: 59 av herr Olsson i Blådinge m. fl. och II: 129 av herr Edén m. fl. måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anført och hemställt

3) att motionen I: 15 av herr Svensson, Isak, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I det av utskottet sålunda tillstyrka lagförslaget hade 60 § följande lydelse:

Av — — — tillgång.

Statsbidraget — — — sätt.

Inom distrikt, där vägunderhållet in natura helt eller delvis utföres av därtill jämlikt 7 § förpliktade väghållare, skall den av särskilda nämnden uppskattade kostnad för underhåll av all indelad väg inom distriktet, efter avdrag för bidraget av statsmedel, fördelas på de enligt 7 § till vägunderhåll in natura förpliktade vägfyrkar, varefter det belopp, som enligt denna fördelning på varje sådan fyrk belöper, såsom vägskatt påföres varje annan vägfyrk. Vad därutöver erfordras för bestridande av vägkassans utgifter enligt den fastställda utgiftsstaten påföres samtliga vägfyrkar tillika andel för en var av dem. Hava väghållningsdistrikts samtliga vägar övertagits till underhåll medelst vägkassan, skall hela det belopp, som utöver tillgängliga medel erfordras för täckande av vägkassans utgifter, på sätt nyss nämnts påföras samtliga vägfyrkar.

Reservation hade avgivits av, utom annan, greve *Hamilton* och herr *Olsson* i Broberg, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss ändrad lydelse och att utskottet bort hemställa:

1) att riksdagen måtte — — — proposition;

2) att motionerna I: 14 av herr Bondeson m. fl. — — — och hemställt;

3) att riksdagen i anledning av motion I: 15 av herr Svensson, Isak, måtte för sin del besluta att efter första stycket i 60 § av lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet införa ett stycke av följande lydelse:

Har väg jämlikt 12 § tredje stycket övertagits till underhåll av vägkassa, utgår ett ytterligare bidrag av statsmedel motsvarande 10 procent av uppskattade kostnaden för vägens underhåll.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman, mina herrar! Jag an-
håller att i avseende på föredragningen av jordbruksutskottets utlå-
tande nr 56 få hemställa, att detsamma må företagas till avgörande på
det sätt,

att först föredrages det av utskottet tillstyrkta lagförslaget para-
grafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att, sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställanden
föredragas;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår över-
läggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon
kammarens ledamot begäres.

Vad herr Aaby Ericsson sålunda hemställt bifölls.

Det av utskottet tillstyrkta lagförslaget.

12 §.

Herr Svensson, Isak: Herr vice talman, mina herrar! Då
jag varit motionär i ärendet, ber jag att få säga ett par ord. Jag skall
emellertid fatta mig kort.

Av utlåtandet ser jag till min ledsnad, att utskottet icke kunnat
förorda någon höjning av statsbidraget för vägunderhållet på landet
i enlighet med min motion, ehuru utskottet likväl ansett, att en höjning
”visserligen kan synas önskvärd”. Det är väl under sådana förhållanden,
förmodar jag, lönlöst att här i kammaren göra något yrkande härom.
Jag skall icke göra detta utan i stället ansluta mig till det förslag, som
innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen, ehuru jag anser, att
framställningen i min motion varit vida bättre och rättvisare, enär det
hade gått ut över alla väghållare med en förhöjning av tjugo procent av
den uppskattade kostnaden, då däremot yrkandet i reservationen endast
utgör en förhöjning av tio procent och enbarligen kommer sådant väg-
underhåll till godo, där vägstyrelsen övertagit väghållningsbesväret.

Jag erkänner ju, att innehållet i reservationen är ett steg framåt till
det bättre, men den föreslagna förhöjningen är ej tillfyllest för att be-
reda väghållare ersättning för den år efter år ökade väghållningstungan,
vilken så gott som helt och hållet påvilar lantborna.

I de allra flesta fall är det nog så, att uppskattningen av väghåll-
ningsbesväret verkställes flera år tillbaka under en tid, då allting var
billigt. Annorlunda ställer sig saken nu med dessa fördyrade kostnader
och då vägunderhållet i mycket hög grad försvårats genom biltrafiken,
vilken trafik alltjämt ökas och i följd härav större krav ställas på väg-
hållarna. Jag tror mig kunna påstå att detta vägunderhåll — möjligen
på något undantag när — åtminstone under nuvarande förhållanden,
är för lågt uppskattat.

Mot detta kan ju invändas, att den utvägen alltid finnes att föran-

stalta om ny uppskattning av vägunderhållet och därigenom bli i tillfälle att utfå högre ersättning av staten. Ja, detta är nog så riktigt; men vederbörande draga sig nog härför, så långt möjligt är, av den orsaken, att det är förenat med både kostnader och besvär.

*Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)*

Utan att i ringaste mån vilja vara med om att utkräva oskäligen avgifter eller på något sätt vara avogt stämd mot bil- eller motortrafiken — tvärtom är jag för min del mycket glad över, att dennas utveckling gått framåt så fort som skett — får man väl ändå erkänna, att denna trafik betydligt sliter vägarna, synnerligast där dessa vägar icke äro byggda för sådan trafik.

Några åtgärder måste emellertid skyndsamt vidtagas för att förhjälpa väghållarna till någon ersättning för dessa ökade underhållskostnader, och då nu reservanternas kommit fram med så blygsamma belopp som tio procents förhöjning att utgå endast för sådana vägar, där vägstyrelsen till följd av den ökade slitningen måst övertaga vägunderhållet, så tillåter jag mig hysa den förhoppningen, att denna kammare går med härför. Denna ersättning är naturligtvis enligt mitt förmenande icke tillräcklig, men det är ju ändå något, och vederbörande kunna ju i så fall se den goda viljan.

Av dem, som äro emot höjningen av statsbidraget, har framhållits, att den utredning angående vägväsendet, som nu pågår, snart kan vara färdig. Ja, det kan ju vara mycket möjligt, och för min del skulle jag önska, att den allaredan vore klar, men det dröjer törhända ännu något eller några år, och under tiden få väghållarna dragas med väghållnings-tungan.

Som saken nu ligger, kan jag intet annat göra, herr vice talman, än yrka bifall till den av herrar Hamilton och Olsson i Broberg vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Frändén: Herr talman! Den lindring av den tryckande väghållningsbördan, som lantmännen så länge önskat och väntat på, tror jag icke vinnes med det förslag, som återfinnes såväl i den kungl. propositionen som i motionärernas framställning. Att medelst entreprenad bortsätta vägarbeten kan ju i vissa fall möjligen bereda en enskild väghållare någon lättnad. Likaså kan man också tänka, att det i vissa fall kan inträffa, att vägarna bli något bättre hållna, men dessa enstaka fördelar tror jag icke komma att i ringaste mån uppväga de olägenheter och ökade kostnader, som skulle uppstå, därest *allt* vägunderhåll bortsattes på entreprenad. Jag har också ett stöd för denna min uppfattning i utskottsutlåtandet. Om *allt* vägunderhåll bortsattes på entreprenad, kunna vi vara säkra på, att vi inom en kort tid skulle vara beroende av strejker även på detta område och att ersättningen för vägunderhållet skulle komma att drivas upp till det oskäligen.

Lindring i det för oss lantmän olidligt tunga vägunderhållet får nog därför sökas i helt andra ändringsförslag än det, som återfinnes i dessa framställningar. Man kunde därför med skäl ha väntat, att när

Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)

så många av det liberala partiets ledamöter inkommit till riksdagen med motioner, att dessa skulle innehållit mera verkningfulla ändringsförslag än vad som här förekommit. För min del står det alldeles klart, att därest man i allmänhet önskar ett bättre vägunderhåll efter den förändring av trafik, som inträtt efter automobilernas tillkomst, då bör man också i första hand se till, att väghållarna få ett ökat statsbidrag. Vidare borde man också ha väntat, att reformerna riktats åt att uppskattningen i allmänhet skedde på ett mera rättvist sätt än som nu förekommer och att det vid uppskattningen toges bestämd hänsyn till den verkliga underhållskostnaden. Så sker ej i allmänhet nu. Det saknas icke exempel på, att i en del län uppskattningar ske, som äro rent av upprörande, i fråga om prissättningen av naturvägunderhållet, vilket har sin orsak i att den särskilda nämnden har till sin största uppgift att spara på statens medel, i en del län däremot blir ju uppskattningen rättvis, och där överstiger den med flerdubbelt belopp de förra.

I den för tillfället mera politiska väglagning, som de liberala här ha velat åstadkomma, ha de alldeles uteglömt det för vägunderhållets lindring mest verksamma medlet, nämligen att väghållarna bort få en ökad ersättning, och detta förvånar mig, då ju liberalerna alltid vilja värna om lantmännens förmåner. De tvenne närmast förutvarande regeringarna ha — det vågar man väl ändå säga — icke visat denna fråga den uppmärksamhet och det intresse, som man kunnat ha rätt att fordra, och jag ber få begagna tillfället att uttala den förhoppningen, att den regering, som till nästa års riksdag skall framlägga nödiga reformförslag, måtte på ett bättre sätt fylla sin uppgift och ägna denna fråga det berättigade intresse, som den förtjänar.

Då emellertid herrar reservanter i sin reservation i någon mån sökt att tillgodose väghållarna med ett ökat bidrag, ber jag, herr talman, få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr B a r t h e l s o n: Herr talman, mina herrar! Jag ber först få påpeka, att det förslag, som Kungl. Maj:t här framlägger, endast och allenast avser ändring i en detalj av den nuvarande väglagen, en detalj, visserligen mycket viktig, men dock endast en detalj. Det synes mig då vara ganska olämpligt att nu, såsom reservanterna vilja, i visst avseende ändra de grunder, efter vilka ersättning för vägunderhållet utgår. Konsekvenserna av det förslag, som innefattas i reservationen, komma, såsom den ärade talare, som senast hade ordet, antytt, att bliva först och främst ökade statsutgifter, men icke blott detta, utan det blir statsutgifter, som ingen nu kan beräkna. Kungl. Maj:t har lämnat ett förslag till detaljändringar, grundat på en utredning som påvisar att ett behov av en snar ändring i förevarande fall verkligen föreligger. Man kunde väl också ha fordrat, när det är fråga om ett större statsanslag eller en större utökning av ett nu utgående statsanslag, att reservanterna hade kommit med någon den minsta utredning i detta avseende, men det ha de icke gjort. De framhålla endast, att det blir ökade kostnader,

men icke i vilken grad. Man kan t. ex. icke alls beräkna, vilka eller huru många distrikt, som komma att begagna sig av det nya sätt för vägunderhållet, som Kungl. Maj:t här medger, nämligen att använda entreprenadsystemet. Man kan tänka sig, att det kommer att bli avsevärt många distrikt, som komma att begagna sig av denna utväg, som Kungl. Maj:t härvidlag vill giva dem, därför att reservanterna ha lagt sitt förslag så, att om det antages, detta kommer att bli en premiering för de vägdistrikt, som vilja använda entreprenadsystemet. Konsekvenserna av ett förslag, sådant som reservanternas, komma också att leda till en orättvis fördelning av statsbidraget. Det kan nämligen då icke undvikas, att ett vägdistrikt, där vägskatten t. ex. endast är 20 öre per fyrk, kommer att få lika mycket statsbidrag som ett distrikt, där den är fyradubbel eller 80 öre per fyrk. Det kan icke vara lämpligt, säger jag, att vara med om ett sådant förslag. För en utökning av statens bidrag till vägunderhållet måste fordras verklig utredning, men här föreligger ingen alls. Blott det veta vi, att reservanternas förslag föranleder högre statsutgifter.

*Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)*

Jag ber därför herr talman, att på de skäl, jag här anfört, få yrka reservanternas förslag, olämpligt även ur den synpunkten att vi till nästa års riksdag ha att vänta ett nytt förslag till väglag. Är det då skäl att lappa på den gamla lagen?

Jag ber därför, herr talman, att på de skäl, jag här anfört, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson: Ja, herr talman, det var icke min mening att deltaga i diskussionen i denna fråga, men då herr Frändén inblandat så mycket liberal politik i densamma, kunde jag icke annat än begära ordet.

Jag vill då säga, att jag icke tror det vara ur vägen att få dessa missförhållanden delvis avhjälpta, medan vi vänta på den stora reformen, och herr Frändén skall icke säga, att det ej har någon betydelse att få vägunderhållet lämnat på entreprenad. Jag vet, att åtminstone i mitt vägdistrikt finnes det en massa väghållare, som ha t. ex. en meter av vägen att sköta. Man kan få se vägpåle vid vägpåle på mycket kort avstånd från varandra, medan väghållarna själva bo en mil eller däröver från sina vägstycken. Nu kan man säga, att det vore rimligt att få bort dessa oegentligheter och få väghållet på entreprenad. Det skulle bli både billigare och bättre. Här gäller det icke någon stor reform av frågan, utan det är den vi vänta på. Det här är endast ett provisorium, tills vi få den stora reformen.

Varför herr Frändén gång på gång kommer fram med sina påståenden, att de liberala uraktlåtitt komma med förslag om stora och särskilt genomgripande åtgärder i denna fråga, det vet jag icke. Nog finnes det väl anledning att föra liberal politik på tal vid andra punkter än denna. Det här är väl en fråga, som vi skulle kunna behandla utan politiska synpunkter.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)

Herr Frändén: Herr talman! Jag har också delvis yrkat bifall till utskottets förslag, fastän jag har tagit mig friheten att något klandra de liberala motionärerna, därför att de icke velat se till, att man samtidigt kunde få ökat statsbidrag. Ty det är dock så, åtminstone i de norrländska vägdistrikten, att där ske uppskattningar av det natura vägunderhållet som ange en kostnad på ända ned till 9 à 10 öre per meter. Därav får man då omkring 3 öre i bidrag, medan andra län begagna andra metoder för uppskattningen. Jag har som sagt icke förbi-sett den förmån, som ligger i, att man på vissa håll kan bortsätta väg-hållet på entreprenad, men den möjlighet ha vi ju redan nu i gällande väglag.

Herr Kvarnzelius: Jag kan icke underlåta att här fästa herr Frändéns uppmärksamhet på, att det är fritt för vem som helst, att väcka motion i ett ämne inom den enligt grundlagen föreskrivna motionstiden. Således borde icke herr Frändén nödvändigt pretendera, att det skall komma förslag från liberalt håll i frågor, som ligga honom om hjärtat.

Herr Frändén: Jag har bara velat säga, att man har gått och väntat och varit lovad, att här skall bli en väglagsreform. Det har varit utlovat under 1919 och 1920 och nu alldeles säkert till 1921. Det är just därför jag velat stryka under, att denna förändring av väglagen icke tillhör de nödvändigaste. Jag vill säga, att jag alldeles säkert har lika god kännedom om vägförhållandena däruppe som den ärade liberala partichefen här i första kammaren, och det är därför jag vågat tillåta mig att göra en vänlig erinran till de liberala att väghållaren ingalunda är nöjd med väglagsreformer som öka deras kostnader för vägunderhållet. Jag har således ansett det vara på sin plats att fram-hålla, att man först finge en ändring genomförd på detta område att de väghållningsskyldiga erhöle högre bidrag till vägunderhållet.

Herr Ericsson, Aaby: Jag ber få fästa kammarens upp-märksamhet på, att andra kammaren redan har antagit utskottets för-slag och avslagit reservationen. Jag ber därför få yrka bifall till ut-skottets förslag.

Herr Bondeson: Jag är förekommen av herr Aaby Ericsson. Andra kammaren har, som sagt, godtagit utskottsförslaget.

Gent emot herr Frändén vill jag framhålla, att han icke synes ha läst motionerna. Liberalen greve Raoul Hamilton har i andra kam-maren väckt motion om att höja statsbidraget med 50 %, och i denna kammare är det en liberal ledamot, herr I. Svensson, som väckt motion om samma höjning av statsbidraget. För min del delar jag fullstän-digt dessa herrar motionärers åsikt, att det behöves högre statsbidrag, men under nuvarande förhållanden, när vi samt och synnerligen tala om att vi skola inskränka statsutgifterna, måste ju var och en lägga

band på sig, och då få icke de önskemål, som ligga honom närmast om hjärtat, tränga fram. Ty var och en anser, att den sak, som han talar för, är det nödvändigast att få statsbidrag till.

Jag kan för min del icke annat än yrka bifall till utskottets förslag, alldenstund utskottsförslaget fullt och helt innefattar det, som vi motionärer från Kronobergs län gjort hemställan om. Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Lagförslag
om ändringar
i den s. k.
väglagen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning godkändes den förevarande paragrafen.

52 §.

Godkändes.

60 §.

Herr Svensson, I s a k: Herr talman! Jag ber få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på godkännande av det utav utskottet tillstyrkta förslaget i den nu föredragna delen samt vidare på godkännande av samma förslag med den ändring, som föranleddes av godkännande av punkten 3 i greve Hamiltons och herr Olssons i Broberg reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Övriga delar av det under behandling varande lagförslaget.
Godkändes.

Utskottets hemställan.

Bifölls i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av kronans anspråk på äganderätt till vissa delar av de så kallade Skanörs store vång och Skanörs knä- eller norre vång samt Falsterbo vång, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana ägdomar, punkt 5.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Ang. försäljning av viss kronofjord i Söndrums socken m. m.

Punkten 2.

Kungl. Maj:t hade i proposition nr 87 punkten 5 föreslagit riksdagen medgiva, att, sedan från kronoparken Tyludden i Söndrums socken av Hallands län blivit avskilt ett område om 0,150 hektar, innefattande ägofiguren nr 14 b å distriktslantmätaren G. Norlins i ärendet åberopade karta samt ett område om 2,043 hektar, omfattande å samma karta med nr 15 och 16—21 betecknade ägofigurer,

dels nämnda två områden finge överlätas, det förra till lotsverket mot en ersättning till domänfonden av 10 kronor och det senare till tullverket mot en ersättning till domänfonden av 315 kronor,

dels ock återstående delen av kronoparken, omfattande en areal av 43,631 hektar, försäljas till Halmstads stad mot en köpeskilling av 12,000 kronor, att vid tillträdet kontant inbetalas till länsstyrelsen i Hallands län, samt under villkor i övrigt,

att köparen ensam vidkändes kostnader, som bleve förenade med köpets avslutande, ävensom för avskiljande av lots- och tullverkens områden;

att arrendeavgifter och andra inkomster av området, som belöpte på tiden före tillträdet, skulle tillkomma kronan, medan dylika inkomster, som belöpte på tiden efter tillträdet, skulle tillkomma köparen;

att köparen, därest kronans kostnader för iordningställande och underhåll av vägen från Halmstads stads västra utmark till Tyludden vid tiden för köpets avslutande överstigit 2,000 kronor, till kronan gälda överskjutande belopp;

att köparen vid påfordran uppförde betryggande stängsel mot lots- och tullverkens områden och för framtiden i gott stånd underhölle samma stängsel;

att fyrpersonalen vid Tylöns fyr och andra, som kunde vara därav i behov, skulle äga att från eller till det å kartan med nr 14 b betecknade området begagna de med nr 36 och a betecknade vägar;

att för samfärdsel till och från det för tullverket undantagna området finge begagnas de med a och nr 37 betecknade vägar;

att änkan Josefina Carlsson och hennes rättsinnehavare förbehölles rätt att tillsvidare och med ett års ömsesidig uppsägningsrätt mot en årlig avgäld av 25 kronor disponera de å kartan med nr 24 och 25 betecknade tomtområdena med därå varande byggnader; samt

att köparen, när sistberörda tomtupplåtelse från någondera sidan uppsagts, vore skyldig inlösa av Josefina Carlsson nu innehavda byggnader med belopp, som vid bristande överenskommelse bestämdes av tre gode män, utsedda i enlighet med bestämmelserna i lagen om skiljemän den 28 oktober 1887.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar *Ingeström* och *Elisson* samt friherre *Hermelin*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr Ingeström: Då jag, herr talman, finner synnerligen tungt vägande skäl föreligga för ett bifall till den kungl. propositionen i denna fråga, har jag inte kunnat vara med om utskottsutlåtandet utan har där låtit anteckna min reservation.

Med denna sak förhåller sig ungefär så, som jag i några korta ord skall söka redogöra för.

Ang. försäljning av viss kronojord i Söndrums socken m. m.
(Forts.)

Ungefär en mil utanför Halmstads stad ligger ett flygsandsområde, varav staden äger en del och staten en annan del. Detta flygsandsområde planterades för en del år tillbaka med barrskog. För några år sedan ingick ett konsortium i Halmstad till Kungl. Maj:t med anhållan att få köpa det område staten äger, men då Halmstads stad erfor detta, ingick även staden med en framställning till Kungl. Maj:t och anhöll att få företräde, ifall ifrågavarande område skulle komma att försälas. När dessa framställningar blevo allmänt bekanta, kom också den kommun, Söndrums kommun, inom vilken området är beläget, in med en framställning att få köpa detsamma, och en dylik framställning gjordes också av en änka, Josefina Carlsson, som på området i fråga arrenderade ett stycke jord och där ägde en torpstuga. Det föranstaltades om en utredning, och denna gav vid handen, att marken i fråga utgjordes av grund och mager sandmark på berggrund, att skogen var av stormarna från havet illa tilltygad och delvis bestod av bergtall. Vederbörande jägmästare och överjägmästare förklarade, att skogen ur skogshushållningssynpunkt vore av synnerligen ringa betydelse för staten. Domänstyrelsen tillstyrker också försäljningen. Konungens befallningshavande säger i sitt utlåtande, att området är synnerligen lämpligt för anläggande av ett havsbad, och i detta hänseende av enastående värdefull beskaffenhet samt att det skulle vara till ovärderligt gagn för Halmstads stad och den kringliggande orten, om Halmstad finge köpa detta område, då det är stadens mening att där anlägga en badort. Och Konungens befallningshavande framhåller vidare, att man, om staden övertar området, har de bästa garantier dels för att en verkligt modern badort med lämpliga anordningar kommer att upprättas, och dels också för att ordning och skick bli rådande på området.

Jag vill erinra kammaren om att riksdagen för några år sedan gick med på att till Varbergs stad försälja Getterön utanför Varberg, just för att staden skulle kunna ha kontroll över badlivet därstädes. Halmstads stadsfullmäktige framhålla också, huru viktigt det är, att staden får överta detta område och att det inte försäljes till enskild person. Man kan då befara jobberi, varjämte dessa enskilda personer eller ifrågavarande konsortium kunna komma på obestånd och badortens existens sålunda äventyras.

Uppskattningsmännen framhålla också, att det är synnerligen olämpligt att sälja området till enskild person, och de förklara, att Halmstads stad bör ha företräde, då staden äger de största förutsättningar för anläggandet av en badort på området.

Nu säger utskottet, att man icke tagit behörig hänsyn till Söndrums

Ang. försäljning av viss kronojord i Söndrums socken m. m.
(Forts.)

kommun. Söndrums kommun har intet annat motiv för sin framställning om inköp än att området ligger inom kommunen, och man kan vara övertygad om att ifall Söndrums kommun skulle få köpa området, skulle kommunen sedermera försälja det till staden Halmstad, och Söndrums kommun komme då att söka skaffa sig förtjänst på försäljningen av detta område.

Och vidare, säger man, är det inte utrett, huruvida icke ovannämnda änka som äger en stuga på platsen lämpligen borde få köpa området. Nu förhåller sig emellertid så, att änkan för några månader sedan avled. Men hennes rättsinnehavare finnas ju alltid kvar. Ja, om dessa rättsinnehavare upplysa uppskattningsmännen, att den numera avlidna änkan saknar nära anhöriga, lämpliga såsom egnahemsbrukare. I propositionen säges för övrigt tydligt ifrån, att Josefina Carlssons rättsinnehavare skulle få sitta kvar med viss uppsägningstid eller också skall staden vara skyldig att inlösa de nu av dem innehavda byggnaderna till belopp, som vid bristande överenskommelse skulle bestämmas av tre gode män. Jag kan således inte finna annat än att alla skäl tala för ett bifall till propositionen.

Ärendet förekom i går till behandling i andra kammaren, och där bifölls den kungl. propositionen utan någon votering.

Nu är det naturligtvis meningen, att Halmstads stad genast skulle igångsätta arbetena för badortens anläggande, och man måste väl säga sig, att det inte skulle vara lyckligt, om detta skulle uppskjutas under denna arbetslöshetstid.

Jag tillåter mig således yrka bifall till den kungl. propositionen och avslag å utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! När jag begärde ordet i denna fråga, var det inte därför att jag såsom halälänning har några lokalintressen i saken, utan därför att jag så väl känner till detta ärende och funnit utskottsutlåtandet oförklarligt. Utskottet tycks vilja grunda några slags rättsanspråk för numera avlidna änkan Carlsson — änkan Carlsson har avlidit helt nyligen — och på denna grund har utskottet ställt sig avvisande mot den kungl. propositionen. Änkan Carlsson har inga nära anförvanter och den omständigheten, att hon under en tid innehaft en lägenhet på området torde inte kunna anses grunda några rättsanspråk. Jordbruket är mycket ringa, jordmånen är sandig och mager och består av omväxlande klippor och flygsand. Det lär inte vara möjligt för stjärnhuset att kunna ekonomiskt utnyttja platsen och åstadkomma de nödiga förbindelserna med Halmstad, som av Halmstads stads befolkning användes för friluftsbad. Halmstads stad har redan ordnat reguliär trafik dit ut, och befolkningen begagnar sig därav. Det är synnerligen angeläget, att Halmstads stad blir ägare till detta område, icke minst med hänsyn till upprätthållandet av ordningen därute; det lär inte gå i längden att låta en massa människor fara dit ut, utan att det hålles ordning där.

Nu framhåller utskottet, att också Söndrums kommun uppträder som spekulant på detta jordområde. Jag vill då säga, att den omständigheten, att området ligger inom denna kommuns gränser, icke bör föranleda herrarna att tro, att det har ett sådant läge, att kommunen skulle ha någon särskild kommunal fördel av att förvärva området. De gjorda planteringarna avse huvudsakligast att binda flygsanden. Några kostnader för platsens ordnande och tillvaratagande lär kommunen icke vilja åtaga sig. Området ligger visserligen inom Söndrums kommuns gränser, men det ligger geografiskt så att säga skilt från kommunen på spetsen av en udde, som skjuter ut i havet, och Halmstads stad äger innanför denna spets ett område, som sträcker sig fram till havet på båda sidor, så att det är endast själva spetsen, som kommunen skulle erhålla. Om Söndrums kommun emellertid skulle bli ägare till området blir förhållandet bara det, att Söndrums kommun skulle sälja det i spekulationssyfte, och precis samma bleve förhållandet om änkan Carlsons storbhus bleve ägare därtill.

Ang. försäljning av viss kronojord i Söndrums socken m. m.
(Forts.)

Orsaken till att Halmstads stad uppträder som köpare är, att staden önskar, att detta område icke må utnyttjas i spekulationssyfte, utan staden vill förvärva området för att kunna trygga platsens användande som badort och tillflyktsort för stadens befolkning.

Jag vill bara säga, när man talar om Söndrums kommun såsom köpare, att den omständigheten, att staden blir ägare till området, i sin tur kommer att medföra, att där uppstå anläggningar, som bli skatteobjekt för Söndrums kommun, varför Söndrums kommun inte förlorar utan snarare vinner på att staden blir ägare till området. Jag håller före, att stadens övertagande därav lämnar de bästa garantierna för att platsen kommer att få den användning som badort, vartill den är lämpad, samt att reda och ordning upprätthållas därstädes och att platsen kommer att bevaras i värdigt skick, vilket betyder ganska mycket, ty därutöver ligger Tylön med sin säregna och vackra natur. Jag vill även framhålla, att staden icke har några andra intressen än rent ideella, och den omständigheten, att det blir en kommun, som köper området, bör utgöra den bästa garantien för staten, att området icke kommer att utnyttjas i spekulationsyfte.

Nu har utskottet gjort gällande, att försäljningssumman skulle vara väl låg, men jag vill framhålla, att området som är beläget en mil från Halmstad är ett flygsandsfält, varpå planterats litet tall för att binda sanden. Det är således ingen värdefull mark det är fråga om. Samtliga myndigheter, som yttrat sig över ärendet, ha också tillstyrkt försäljningen. Jag vill även påpeka, att om platsen i en framtid skulle användas till en större badort — för närvarande användes den för friluftsbad — så kommer detta att kräva mycket stora kostnader från stadens sida för anläggande av ordentliga förbindelser. Jag vill också erinra om att riksdagen 1919 beviljade en anhållan av Varbergs stad att få köpa en del av den utanför staden liggande Getterön på samma skäl, som här angivits.

Ang. försäljning av viss kronojord i Söndrums socken m. m.
(Forts.)

Jag vill sålunda med framhållande av dessa synpunkter i korthet yrka bifall till den kungl. propositionen och alltså avslag å utskottets hemställan.

Herr L a r s é n: Jag ber att få lämna några sakliga upplysningar rörande uppkomsten av föreliggande fråga, för att sålunda ge en bakgrund, mot vilken den bör ses.

Det område, som här är ifrågasatt till försäljning, är beläget en mil från Halmstad, längst ute på en udde. Den återstående delen av udden upptages av ett område, som tillhör Halmstads stad och är ett planterat flygsandsfält. Detta område sträcker sig från strand till strand över udden och ett stycke in på fastlandet. Platsen har sedan gamla tider varit en utflyktsort för stadens invånare, ty man har där betydligt bättre bad än inne i bukten.

Emellertid ha förhållandena där varit ganska oordnade. För att åstadkomma bättre ordning bildades i staden för något år sedan ett bolag, som skulle ta hand om saken. Detta bolag har anordnat väg dit ut. Det har där anlagt en del vägar och uppfört en liten restaurangbyggnad. Staden har emellertid icke velat till bolaget sälja området, utan detta har endast utarrenderats till tomter för sommarbostäder, av vilka omkring ett halvt dussin äro uppförda.

Nu begärde detta bolag att få inköpa statens område. Bolaget gjorde detta av två skäl. Ett skäl var, att det är rätt svårt att få goda tilläggsplatser för båtar där ute vid den fullständigt öppna kusten, men man väntade att man skulle kunna anordna sådana på det område staten äger. Dessutom har detta område de vackraste utsiktspunkterna, och det är tydligen av intresse för den besökande allmänheten att få tillträde även till dessa.

Emellertid begärde staden å sin sida att med företrädesrätt framför bolaget få inköpa området ifråga. Det är naturligt, att det för Halmstads stad har en viss betydelse, att området blir skyddat för vandalisering. Den faran ligger nära till hands, för den händelse området köpes av enskilda eller av ett bolag, att naturen här kommer att förstöras. Vi ha erfarenhet av hur dylika naturminnesmärken under de senaste årens lopp dels förstörts och dels löpt risk att förstöras. Jag erinrar om huruledes på Hallands ås i närheten av Torekov, ett säreget klipparti, Hovs hallar, för något år sedan höll på att komma i händerna på personer, som där tänkte anlägga ett stenbrott för export av sten till Danmark. Det är med dylik vandalisering för ögonen som staden ansett sig böra ingripa i fråga om Tyludden. Något ekonomiskt intresse för staden kan här icke föreligga av helt naturliga skäl. Den skog, som där finnes, är ingenting värd och stenen tänker man inte använda. Det är således endast ur naturskyddssynpunkt som staden önskar förvärva området, varjämte det naturligtvis är av intresse, ifall man där kommer att anlägga en badort, att staden äger hela udden.

Sedermera har inträffat att Söndrums kommun och en änka, vilken

bebott platsen, kommit som mellankommande parter med anhållan att få köpa området. Vad Söndrums kommun beträffar, torde man verkligen kunna betvivla, att en landskommun vill betala 12,000 kronor för ett område, som inte ger mer än 160 kronor i årlig inkomst, såvida man inte vill exploatera området i industriellt syfte. Man kan verkligen också ifrågasätta, om änkan, som begärt att få köpa området, skulle vilja betala 12,000 kronor för att bli ägare av en jordbit, för vilken hon förut erlagt endast 160 kronor i årligt arrende. I såväl det ena som andra av dessa fall har man alla skäl att anta, att det här blott är fråga om mellanhänder, som på ett eller annat sätt skulle göra sig vinst på affären genom att försälja området till enskilda eller till staden för höjt pris. Jag finner därför reservanternas ståndpunkt fullt förklarlig. Det gäller här att skydda ett område, som är värt att skydda och bevara, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. försäljning av viss kronojord i Söndrums socken m. m.
(Forts.)

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Då herrarna här hört åtskilliga Ortsrepresentanter, kunde det kanske också vara av intresse att få höra en ledamot av utskottet.

Nu är förhållandet det, att jag icke deltagit i behandlingen av denna fråga, men jag förstår de skäl utskottet haft för sitt yrkande.

Då vi nu emellertid från fullt sakkunnigt håll erfarit, att änkan är död och jordmänen mager, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet Hansson: Jag har icke mycket att tillägga utöver vad som förut sagts. Jag vill endast framhålla, att vi, när detta i och för sig obetydliga ärende behandlades inom departementet, i första hand fäste oss vid, att den odlade jorden var mycket dålig och att området i övrigt delvis är beväxt med martallar och för övrigt består av stenklippor, så att värdet av området i statens ägo icke är alltför stort. Vidare ville vi, ifall det visade sig behöfligt och lämpligt att på området anlägga ett strandbad, ha ordning och reda där, och därför ha vi föreslagit, att området skall överlämnas till den av spekulanterna, som enligt vår mening är bäst lämpad att hålla god ordning vid strandbadet. Jag har med denna lilla motivering velat klarlägga ärendets behandling inom departementet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,388,000 kronor, dels medgiva, att av detta anslag ett belopp av 800,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, ställdes till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 8,000,000 skarpladdade patroner m/94 med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 75 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp, dels ock medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1921 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*

Kungl. Maj:t hade i samband med detta anslagsäskande begärt riksdagens medgivande att under år 1921 av å anslaget förefintliga reservationer utbetala dyrtidstillägg åt viss hos skytteförbundens överstyrelse anställd personal.

Utskottet hade i den förevarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) till det frivilliga skytteväsendets befrämjande å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 1,376,000 kronor,

b) medgiva, att av detta anslag ett belopp av 800,000 kronor, motsvarande ammunitionsbidraget till äldre anslagsberättigade skyttar, ställdes till förfogande av arméförvaltningens artilleridepartement för anskaffning av mobiliseringsammunition, mot det att departementet till skytteförbundens överstyrelse utlämnade 8,000,000 skarpladdade patroner m/94 med skyldighet för överstyrelsen att återställa tomhylsor och laddramar, svarande mot 75 procent av det utlämnade antalet patroner, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle sådant påkalla, till överstyrelsen kontant utbetala sistnämnda belopp,

c) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1921 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *O. U. B. Olsson, J. Nilsson* i Malmö, *F. L. Lindqvist, A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén, O. Nilsson* i Örebro och *S. J. Karlsson* i Nynäshamn ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.

(Forts.)

”Utskottet håller före att i nu rådande statsfinansiella situation anslaget till den frivilliga skytterörelsen tillhör de anslag som i första hand böra kunna inbesparas. Detta så mycket hellre som nyttan av anslaget ur ren försvarssynpunkt alltid varit i hög grad omtvistad. Icke ens framstående skyttar i värnpliktsåldern hava ansetts kunna erhålla någon lindring eller lättnad i den för övriga värnpliktige fastställda övningstiden. Utskottet hemställer, att riksdagen må avslå Kungl. Maj:ts förslag i förevarande punkt.”

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Skytterörelsen har icke samma betydelse för vårt försvar i dag, som den hade den gången, då det för första gången beviljades anslag till densamma från riksdagens sida. I krig sker numera avgörandet på längre distanser och utvecklingen har fört därhän, att sådana vapen, som förut spelat den kanske mest betydande rollen, numera hava endast en underordnad betydelse. På längre avstånd är det numera kanonerna som äro dominerande och på kortare avstånd är det kulsprutor och maskingevär, som spela den största rollen. Skjutskickligheten kommer givetvis icke till sin rätt förrän vid rekognosceringar, och för denna uppgift användes endast folk med militär utbildning. Skjutskickligheten i och för sig är sålunda icke att förakta, om jag får använda det uttrycket, men om den icke förefinnes i samband med rent militär utbildning, är det klart, att den icke får den betydelse, som man i många fall vill tillskriva densamma. Jag har således av det skälet, att jag anser, att skytterörelsen icke har den betydelse för vårt försvar som många vilja tillmäta densamma, anslutit mig till den vid betänkandet under denna punkt fogade reservationen.

Då jag i fjol talade i samma ärende, tillät jag mig att uttala en del klander mot själva skytterörelsen, sådan den bedrives. Jag betecknade den som ett folknöje och som ett, på vissa ställen, mindre förstklassigt folknöje. Tillika uttalade jag klander mot det sätt, varpå man använde ammunitionen. Jag framhöll, att ammunitionen i en del fall icke användes i det syfte vartill den är avsedd, och ur den synpunkten ansåg jag, att staten borde själv använda den ammunition, den behöver och har. Vid detta tillfälle var det flera som bestredo riktigheten av mina uppgifter, men jag förmodar, att herrarna sedan den tiden haft tillfälle att kontrollera, huruvida mina små anklagelser, om jag så må säga, varit berättigade. Jag tror, att man åtminstone i några fall kommit underfund med, att jag den gången icke hade så orätt, utan att tvärt om det klander, som jag då riktade mot det sätt varpå våra skyttar på vissa ställen uppfört sig, visat sig vara alldeles riktigt och berättigat. Jag menar därför, att de medel som stå till vårt förfogande och den ammunition, som vi ha råd att bestå oss med böra användas till landets eget försvar, i vilket fall vi också få möjlighet att kontrollera det sätt på vilket dessa penningar och denna ammunition användas. Förutom av dessa rent militära skäl anser jag att man också av statsfinansiella skäl icke bör

bevilja det anslag, som här är ifråga. Jag tror, att det för alla är bekant, att vi under detta år med ljus och lykta sökt efter möjligheter att göra besparingar. Vi hava gått alldeles för långt i sparsamhet, då det gällt anslag till rent kulturella ändamål, vilket likaledes kan sägas i vissa fall om anslagen till rent produktiva ändamål som ock om anslaget till idrottens befrämjande. Vi hava sparat på alla möjliga punkter. Det skulle väl då vara förvånansvärt, om vi icke skulle kunna spara in ett anslag, som, enligt min mening, icke längre har någon uppgift att fylla. Jag har den uppfattningen, att, om skytterörelsen och med densamma jämställda rörelser vilja existera, böra de kunna göra det med egna kontingenter. Staten bör använda de medel, den har till sitt förfogande, för sitt eget försvar och under egen kontroll. Då vet man vad man får. Om staten har medel, att använda till det syfte varom här är fråga, vill jag nämna, att vi inom några dagar komma att behandla en fråga, som gäller lönereglering för militärer, manskap såväl som befäl. Om man anser sig ha god tillgång på pengar, får man tillfälle att där visa sin goda vilja.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)*

Med stöd av de skäl, som jag tillåtit mig anföra, ber jag till sist, herr vice talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr E n h ö r n i n g: Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har även i år inlagts en reservation mot tilldelande av anslag till den frivilliga skytterörelsen. Huvudmotiveringen härför är sparsamhet parat med det påståendet att den frivilliga skytterörelsen ej leder till några praktiska resultat såsom förkortad vapenövningstid för färdighet i handhavandet av geväret.

Vad sparsamhetssynpunkten beträffar, har man skådat mycket grunt.

Anslaget till skytterörelsen är en billig premie, som vi gärna böra offra vid sidan av de stora anslagen till vår värnkrafts upprätthållande, varav vårt lands självbestämmanderätt beror, detta så mycket mer som riksdagen i år avslagit den kungl. propositionen om utvidgad värnplikts-tid. Och tanken på förkortad värnpliktstid för skjutskickliga torde väl knappast någon taga på allvar — andra militära lärdomar och övningar äro också nödvändiga, även om vi endast skola möta det första anfallet, enligt herr Hellbergs åsikt. Då är det så mycket nödvändigare stå segrande, ty eljest vore ju vårt land prisgivet åt fienden.

Den frivilliga skytterörelsen har i vårt land gamla och goda anor, och resultatet av dess verksamhet har blivit, att vi stå bland de högsta på rangskalan, vad skjutskickligheten beträffar. Statens utgifter härför hava varit relativt små, och varför skulle vi icke nu visa oss frikostiga, då skytterörelsen skulle kunna få en ännu större betydelse än förr för vårt försvar.

Tiden är ond, och den blir ej bättre, om vi betrakta den genom idea-

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. litetens färgade glas. Vi måste se den sådan den är och visa världen vår vilja till liv.

(Forts.) Då nu, trots alla varnande röster, en gradvis nedsättning av vår försvarsberedskap pågår, borde man väl ej rikta en dödsstöt mot det frivilliga arbetet på att fostra män med säkert öga och säker hand. Den frivilliga skytterörelsen har dessutom utgjort och utgör allt fortfarande ett stort intresse för massor av medborgare, och detta intresse är i ständigt stigande. Detta måste vi även taga hänsyn till.

Vi böra ej inskränka de tillfällen då hurtiga ungdomar ur skilda levnadsförhållanden kunna lära bättre förstå varandra i ädel tävlan att skydda vårt fosterland.

Då dessutom det cirkusmässiga och skråniga, som tyvärr på senare tider börjat vidlåda vissa grenar av den idrottsliga rörelsen, är förvisat från skyttarnas sammankomster och övningar, över vilka något friskt, sunt och fosterländskt vilar, vädjar jag till kammaren att med kraft i arm och mod i barm i likhet med andra kammaren bifalla utskottets hemställan.

Herr Rosén: Herr talman! Jag kan icke vitsorda den siste ärade talarens uppgift, att intresset för den frivilliga skytterörelsen här i landet skulle vara i ständigt stigande. Tvärtom, förhåller det sig nog så, att detta intresse på många håll i rätt avsevärd mån befinner sig i sjunkande, och jag vill här nämna ett par skäl, varför så är förhållandet.

Det råder ute i landet ett mycket starkt missnöje med det sätt, varpå statens pristävlingar i regel anordnas. Härvidlag tillgår så, att framstående skyttar från avlägsna bygder intresseras för att begiva sig till regementenas skjutbanor för att där delta i distriktstävlingar. Där nödgas de alltid tävla med yrkesmilitärer, vilket förklarar, att dessa civila skyttar, som naturligtvis icke kunna mäta sig med dem, som ständigt ha tillfälle att öva sig i skjutning, oftast icke kunna vinna några pris och därför känna sig missnöjda. Vidare har det varit och är fortfarande ett gammalt önskemål, att de, som under några år deltagit i övningar på skjutbanor och utbildat sig till goda skyttar, skola få någon lindring i sin värnpliktstjänstgöring. Detta önskemål har icke beaktats. Det har framförts åtskilliga gånger även i riksdagen utan att vinna avseende. Under sådana förhållanden och då de värnpliktige, som utbildat sig i skjutning på frivillighetens väg, ändock få underkasta sig samma värnpliktstjänstgöring som andra, vilka vid inträdet i tjänstgöring äro fullkomligt odugliga skyttar, synes det vara meningslöst att fortsätta att utbilda sig i förväg.

Då det emellertid skulle bereda skytterörelsen ett rätt svårt avbräck, om anslaget till densamma nu på en gång slopades, vill jag för min del för denna gång rösta för anslaget. Men jag gör det i den bestämda förhoppningen, att man till nästa år verkligen skall lyckas komma fram med ett förslag till undanröjande av de missförhållanden på detta område, som man rätt allmänt ute i landet klagat över. Skulle man icke göra detta utan komma att fortsätta på samma sätt som hittills, an-

ser jag mig för min del vara skyldig att hädanefter rösta mot beviljande av ytterligare anslag för det ändamål, varom här är fråga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)*

Herr K v a r n z e l i u s: Herr talman! Den förste ärade talaren anförde såsom motiv, varför man borde bifalla reservanternas hemställan, bland annat det, att den ekonomiska depression, under vilken vi nu leva, manade till att företaga besparingar. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, att vid statsutskottets behandling i år av denna huvudtitel mycket avsevärda nedsättningar och besparingar ägt rum, större än som så långt jag kan minnas tillbaka förekommit beträffande denna huvudtitel. Men när utskottet detta oaktat icke ansett sig kunna vidtaga mer än en högst obetydlig nedsättning av detta anslag, så beror det på att anslaget bibehållits oförändrat efter samma beräkningsgrund som användes före kriget. Om anslaget hade höjts i proportion till den allmänna prisstegringen, skulle det givetvis i närvarande stund varit betydligt högre än det nu är. Därav följer också, att de skyttar, som under tiden efter världskrigets utbrott deltagit i skytteövningarna, under dessa år måst underkasta sig betydligt större ekonomiska uppoffringar än de förut fått göra, och det är tydligt, att det för dem under denna depressionstid skulle kännas ännu hårdare, om de skulle nödgas göra ytterligare uppoffringar. Det antal skott, som beräknas för varje skytt är 80, d. v. s. 8 serier. Huru snart skjuta de icke 8 serier! För så vitt de skola deltaga i övningarna, förefaller det mig, som om någon nedsättning av detta antal skott icke kan ifrågakomma, och de övriga anslagsposterna äro, såsom jag förut påvisat, oförändrade.

Vidare sade herr Nilsson, att den frivilliga skytterörelsen icke numera hade samma betydelse ur försvarssynpunkt, som den hade före kriget, emedan utvecklingen gått i den riktningen, att striderna numera avgöras på längre distanser än vad handvapnen kunna nå. Ja, det är ju olika med den saken. Under vissa förhållanden har det sista stora kriget förts på mycket korta distanser. Striderna ha i många fall avgjorts på något tiotal meters avstånd mellan skyttelinjerna och det förhåller sig således icke i alla fall så, som den ärade talaren sade. Vad var det för övrigt under boerkriget, vilket ju icke ligger så långt tillbaka i tiden, som gjorde att boerna visade så stor motståndskraft om icke just det, att de voro skickliga uti att använda handvapnen.

Nu är det naturligtvis bekvämt att säga, att det numera är kanoner som avgöra stridernas utgång, men jag misstänker, att det icke är lika säkert, att herr Nilsson, när Kungl. Maj:t kommer med proposition om anslag till kanoner, då vill taga konsekvenserna av det resonemang, som han här i dag fört. Sannolikt kommer han då att söka någon annan förevändning för att komma ifrån ett sådant krav.

Med anledning av vad herr Rosén yttrade vill jag säga, att jag tror, att det är riktigt som han sade, att det på vissa platser i landet inträtt en avmattning i intresset för skytterörelsen och att det måhända

*Anslag till
det frivilliga
skyttväsen-
det.*
(Forts.)

på en eller annan plats kommit till synes vissa oegentligheter inom skytterörelsen. Exempel härpå hava också anförts under debatten i andra kammaren. Det förhåller sig emellertid med denna sak på samma sätt som med alla andra folkliga rörelser. Det är alldeles ofrånkomligt att dylika avarter förekomma inom en rörelse, som omfattar mer än hundra tusen personer, men det riktiga är naturligtvis att man ifall man iakttagit något sådant fäster vederbörandes uppmärksamhet därpå. Förslidet är vädjades det också från regeringsbanken till samme talare, som i år anförde exempel på sådana oegentligheter — han anförde även exempel på sådana i föl — att han, om någonting förekomme av beskaffenhet att böra påtalas, därom ville göra anmälan i lantförsvarsdepartementet. Någon anmälan har emellertid icke gjorts, oaktat han haft en massa intyg att förete i dag. Om han hade inlämnat dessa intyg till vederbörande departement i syfte att få saken beivrad, hade det kanske visat sig, att anmärkningarna i många fall icke varit befogade. Därom äro ju alla ense, att det på detta som på andra områden så långt som möjligt skall gå juste och ordentligt tillväga och att inga missbruk av medel skola ifrågakomma, utan att medlen verkligen skola komma till användning för det ändamål, för vilket de varit avsedda.

Vad sedan beträffar att intresset för skytterörelsen i vissa delar av landet skulle vara i avtagande, kan man ju finna en ganska naturlig förklaringsgrund härtill. Den allmänna depression, som nu råder, inverkar givetvis även på denna rörelse, andra intressen hava måhända också i någon mån trängt intresset för den frivilliga skytterörelsen i bakgrunden. Det bästa sättet att vidmakthålla detta intresse är emellertid att riksdagen fortsätter såsom hittills och beviljar de medel, som äro erforderliga för ändamålet, och då Kungl. Maj:t varit rätt så sparsam på detta område, synes det mig, att denna kammare bör biträda utskottets förslag.

Jag nämnde, att statsutskottet vidtagit rätt avsevärda nedsättningar under fjärde huvudtiteln, och bästa beviset på att utskottet därvid gått så långt som man över huvud taget kan anse vara rimligt är, att andra kammaren, efter vad jag erfarit, godkänt vad statsutskottet föreslagit i alla punkter utom i en, där kammaren funnit sig böra gå längre än vad statsutskottet förordat. Under sådana förhållanden finner jag det tämligen självklart, att denna kammare inte skall komma att underbjuda vad statsutskottet föreslagit.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr L u n d b e r g: Jag läste under gårdagen en intervju med generalfältläkaren Bauer, däri han framhöll att Röda korsets framtidsverksamhet komme att, bland annat, inrikta sig på att verka för freden. Vidare framhöll han, att den Röda korskonferens, som hölls i Genève i början av april månad detta år, fattade beslut om att i den internationella Röda korskonferensens namn rikta en appell till alla världens folk att bekämpa den krigets anda, som fortfarande funnes i världen. Vi-

dare ansåg man, att om krigets anda effektivt skulle kunna bekämpas och om folken skulle bliva besjälade av fredstanken, så måste man börja med att genom undervisning söka påverka de unga. Konferensen beslöt därför att hänvända sig till de olika regeringarna för att i samtliga länder få till stånd en dylik undervisning. Det kan icke nekas till, att skytterörelsen, som just vänder sig till de unga, uppeggjar den krigsinstinkt, som Röda korset vill söka motverka och därigenom hindrar den uppfostran i fredens anda, på vilken hela vår kulturs framtid kommer att bero. Redan av detta skäl kan jag icke vara med om att tillstyrka ett anslag av denna art.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)*

Jag har också ett annat, ännu tyngre vägande skäl härför. För några dagar sedan besökte jag en skola, som huvudsakligen besöktes av barn från arbetarkvarteren. Det som då slog mig med häpnad var, att barnen sågo så undernärda och eländiga ut. När jag samtalade med åtskilliga av dem, fick jag reda på, att deras fäder voro arbetslösa och jag fick också mycket lätt klart för mig, att anledningen till den rent ut sagt sorgliga synen var undernärddhet, som berodde på, att arbetslöshetens hemska spöke nedtryckte deras hem. Jag menar, att om vi någonsin haft skäl att spara, så ha vi det ännu mera i ett tidsläge sådant som det nuvarande. Vi hava alla skäl att spara för att kunna avhjälpa den nöd som råder, och det är min uppfattning, att denna nöd är vida större än man i allmänhet föreställer sig. Riksdagen har tidigare sparat en hel del små belopp, avsedda för ändamål, som kunna vara nog så behjärtansvärda, men man har ansett och det gör även jag för min del, att riksdagens förfaringssätt härvidlag varit fullt riktigt. Jag kan då icke finna, att det skulle vara konsekvent att nu bevilja icke mindre än 1,380,000 kronor till någonting, som i det svåra läge, vari vi befinna oss, mycket väl kunde uppskjutas eller helt och hållet inställas. Då jag anser att skytterörelsen är farlig med hänsyn till freden, och även sparsamhets skäl tala mot detta anslag, böra vi icke bifalla vad statsutskottet under denna punkt föreslagit.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt av statsutskottets betänkande fogade reservationen.

Greve W a c h t m e i s t e r: Jag har begärt ordet med anledning av vad herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. talare här yttrat. Herr Nilsson hade funderingar om, att kanoner och kulsprutor numera skulle ha så att säga ätit ut gevären och att skytteövningar därför icke skulle vara av behovet påkallade. Likaså sade han, att skytterörelsen numera icke vore av någon större betydelse och att därför anslaget till densamma kunde användas på annat sätt, till exempel till att förbättra lönerna åt militärer. En klen tröst för skytterörelsen! Då emellertid herr Kvarnzelius redan har bemött allt detta, skall jag icke vidare giva mig in härpå.

Herr Rosén anmärkte, att dessa frivilliga skyttar, som icke äro fackmän på området, finge tävla med yrkesmilitärer. Detta är visser-

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)

ligen sant, men det är ett förhållande, som icke kan hjälpas. Tillika vill jag tillägga, att det långt ifrån är säkert, att dessa yrkesmilitärer alltid draga det längsta strået. Enligt den erfarenhet jag har, kommer ett motsatt förhållande rätt ofta till synes.

Vidare sade herr Rosén, att man borde göra någonting för att dessa skickliga skyttar skulle erhålla någon lindring i sin värnpliktstjänstgöring. Den saken har varit dryftad och man har bland fackmän vänt och vridit på densamma. Emellertid har det vid utredning visat sig att den lindring de värnpliktiga skyttarna skulle kunna erhålla skulle bli så liten att den fördel de därav möjligen skulle kunna draga ingalunda skulle komma att uppväga den stora skada, som skulle komma att tillfogas vårt försvar, därigenom att övningarna skulle bli splitttrade och att något hafsigt skulle komma att vila över det hela. Det ligger emellertid onekligen någonting i denna tanke, och jag för min del anser därför, att man icke bör uppgiva densamma.

Herr Lundberg nämnde om att generalfältläkaren Bauer i en intervju hade meddelat, att Röda korskonferensen i Genève uttalat den uppfattningen, att man genom undervisning borde söka påverka de unga i fredens intresse. Ja, denna undervisning om fredens välsignelse kan mycket väl försiggå parallellt med skytteövningarna och den frivilliga skytterörelsen. Att lägga landet försvarslöst kan icke befordra freden, det är åtminstone min, och såsom jag tror, de flesta andras mening.

Det har för mig alltid varit en gåta, att det socialdemokratiska partiet så envist motsatt sig alla anslag till den frivilliga skytterörelsen. Denna gåta har icke lösts genom vad i reservationen anförts och icke heller genom de anföranden, som från reservanternas sida här i dag hållits. Det synes mig att de blivit svaret skyldiga, varför den frivilliga skytterörelsen icke skulle vara till någon nytta för vårt försvar. Reservanterna säga, att det i hög grad är omtvistat, huruvida anslag till den frivilliga skytterörelsen är till någon nytta. Jag har den hedern att vara ordförande i ett av vårt lands skytteförbund och i denna min egenskap har jag haft rätt mycken kontakt med de truppförband, i vilka värnpliktiga skyttar äro inskrivna. Det har bland dem icke rått den ringaste meningsskiljaktighet om att icke den ökade skjutskicklighet, som genom den frivilliga skytterörelsen tillföres vårt försvarsväsende, är av utomordentligt stort värde för vårt försvar.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Herr Nilsson, J o h a n, i Malmö: Endast ett par ord med anledning av vad herr Kvarnzelius yttrade.

Herr Kvarnzelius talade om den sparsamhet som statsutskottet iakttagit, och den är ju rätt så uppenbar, då den visat sig uti åtskilliga miljoner kronor. Men vi böra icke låta därav förfeda oss att överskatta betydelsen av denna sparsamhet, ty i själva verket är den icke

så stor som det ser ut. Vi minnas, att vi på anslaget till värnplikts-övningar sparat in 5 miljoner kronor. Man hade begärt mycket jämfört med vad som för detta år är anvisat för 1921, och därför prutades det ned 5 miljoner kronor. På många andra anslag är det endast priset som inverkat, och följaktligen har försvaret i det stora hela ändå fått ungefär vad det normalt borde få. Man har för all del begärt mycket, men blivit utsatt för stora prutningar. Detta betyder dock icke någon mera betydande sparsamhet, avvikande från vad som kunnat anses skäligt. Jag tror därför icke att gränsen för sparsamheten sammanfaller med den ståndpunkt, herr Kvarzelius intager. I tider som dessa, då man vid alla tillfällen söker efter möjligheter att kunna göra besparingar, kan man utan svårighet gå ett steg längre än vad som här föreslagits.

Jag har icke, som hr Kvarzelius påstår, sagt, att kanoner ersätta gevären, men jag har sagt, att kanoner spela en dominerande roll på längre avstånd, och att på kortare avstånd kulsprutor och maskingevär äro de dominerande vapnen. Skjutskickligheten är icke att förakta, men den kommer endast till sin rätt i samband med uppgifter, för vilkas fyllande rent militär utbildning kräves.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till den vid denna punkt av utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr W o h l i n: Den förste ärade talarens anförande var i år väsentligt måttfullare och mindre självsäkert än i fjol, och jag kan därför nu inskränka mig till några kortfattade anmärkningar. Då kammaren för några dagar sedan med stor röstövertikt uttalade sig emot den av regeringen föreslagna ökningen i övningstiden för värnpliktiga av 1921 års klass, vid jämförelse med den förra året beslutade övningstiden för värnpliktiga av 1920 års klass, torde nog kammarmajoritetens uppfattning icke i första rummet hava bottnat i statsfinansiella betänkligheter, i synnerhet efter det uttalande av herr statsministern, som gjordes under debatten, nämligen att vår budget efter slutförd omräkning visat sig vara relativt fast. Motståndet mot regeringspropositionen om förlängd övningstid härrörde nog i första rummet därav, att man icke kunde övertygas om att den utökade värnpliktstiden skulle medföra en sådan uppenbar och påtaglig vinst för landets värnkraft, som av herr försvarsministern gjordes gällande. Det synes mig hava varit tvivlet på denna vinst för vår värnkraft, som var bestämmande för kammarens majoritet. Man har inom stora fraktioner inom riksdagen, såvitt jag förstår, uppfattningen, att värnpliktstidens längd icke äger avgörande betydelse för värnkraften, för så vitt icke fullt effektiva garantier finnas för att varje dag av värnpliktstiden effektivt utnyttjas för vinnande av sådana militära färdigheter, som i farans stund äro verkligt utslagsgivande och icke i mer eller mindre stor utsträckning användes till militär dressyr och annat, som för värnkraften saknar väsentlig betydelse. Man torde också inom stora lager av vårt folk, även där försvarsväsen-

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*
(Forts.)

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)*

det betraktas med välvilja, hysa uppfattningen, att den goda militära andan är väsentligen bestämmande för försvarskraften, och man har gjort den erfarenheten, att denna anda bland våra värnpliktige ofördelaktigt påverkats av en alltför långt utsträckt värnpliktstid i förhållande till vad som varit absolut nödvändigt. När emellertid nu frågan om detta anslag till skytterörelsen föreligger, kan man ej göra gällande någon enda av dessa invändningar, som man brukat göra mot en alltför långt utsträckt värnpliktstid. Det har så många gånger sagts, att jag ej ånyo behöver utveckla det, hurusom den stora svenska folk rörelse, om vilken det här rör sig, bottnar i en försvarsanda hos folket, som i alla hänseenden är sund och som är så mycket mer att bygga på, som denna rörelse vilar på frivillighetens grund. Den svenska försvarsorganisationen må efter försvarsrevisionen i framtiden utvecklas i den ena eller andra riktningen — därom veta vi i denna stund föga — men i vilken riktning revisionen än kommer att gå, vågar jag det påståendet, att den militära färdighet, som ligger i hanterandet av geväret och i skickligheten att skjuta, alltid kommer att intaga en synnerligen framstående plats bland betingelserna för vår värnpliktsarmés duglighet i striden. Från reservanternas sida, liksom av den förste ärade talaren i dag, har visserligen förklarats, att nyttan av detta anslag till den frivilliga skytterörelsen icke är oomtvistlig, det vill säga att skytterörelsen själv, eftersom den är beroende av statsanslaget, är beträffande sin nytta för vår försvarskraft omtvistlig. Jag kan väl icke i någon mån tävla med den militära sakkunskap, som företrädes av herr Johan Nilsson i Malmö, men mitt enkla förstånd säger mig, att hur de militärtekniska experternas åsikter än gå ihop eller isär, kommer skjutskickligheten alltid att intaga en mycket betydande plats i en armés försvarskraft. Då det vidare sagts av såväl reservanterna som av herr Rosén, att det icke hittills gjorts något försök att minska värnpliktstiden för våra skarpskyttar, synes mig den logiska konsekvensen av denna tanke, med vilken jag i mångt och mycket sympatiserar, vara att vid den pågående försvarsrevisionen en verkligt ingående undersökning göres, om icke möjligheter förefinnas för att tillgodose detta önskemål om lättnad och lindring för skarpskyttarna i fråga om deras militära tjänstgöring.

Vid förra årets riksdag uttalade jag mig i allmänhet om den socialdemokratiska oppositionen mot detta förslag och försökte analysera karaktären av denna opposition, och jag har ingen anledning att i år frångå vad jag då yttrade. Jag kom visserligen, när jag såg den fulltaliga socialdemokratiska reservationen vid den förevarande punkten att tänka på en gammal sats i ABC-boken, nämligen att man med all sin möda och all sin flit ej kan tvätta en neger vit, eller, om jag i likhet med min ärade kollega på Uplandsbänken herr Alexanderson skall använda en bild ur naturens liv, på en annan sats under en annan bokstav, nämligen, att zebran är ett randigt djur och ränderna gå aldrig ur. I själva verket äro emellertid dessa satsar ingalunda här tillämpliga, ty det ligger tydligen och gror inom det socialdemokratiska partiet en

växande känsla av att det motstånd, som här reses, är baserat på för-åldrade doktriner, och man finner bevis därpå i den matta kraft, med vilken de ärade representanterna för reservationen i år uppträtt. Herr Lindhagen, med vilken jag ibland sympatiserar och ibland alldeles icke, använde i fjol, för att slå an de vecka och lyriska känsloträngarna i kammarledamöternas hjärtan, ett uttryck som han ofta brukar upprepa i detta samband och som kanske åter kommer att framdragas, nämligen att den frivilliga skytterörelsen är stridande mot en högre etisk kultur, enär målet, pricken, som man siktar på "är ett människohjärta". Denna erinran gör nog hos många en viss verkan, men jag vill för att ställa saken i sin rätta belysning, berätta hurusom jag i höstas besökte en del av Europa, där pest och farsoter foro fram i stor utsträckning. Där mötte jag en dag på landsvägen en hund, som löpte mot mig med fradga kring munnen. Jag tog fram min gamla revolver, som jag alltid har med mig på resor, sköt och lyckades träffa hunden, fastän det icke var någon större förtjänst, då avståndet var kort. Sedan fick jag veta, att en vecka tidigare en ingenjör och en arbetare vid ett närbeläget oljeraffinaderi hade blivit bitna av en rabiessmittad hund, och att sådana hundar voro talrika i trakten. Om det över huvud skulle gälla för våra skarpskyttar att träffa "pricken", bleve det, herr Lindhagen, icke fråga om människohjärtan utan om rabiessmittade hundar, ty så måste man kalla människor, som skulle komma att kasta sig över vårt gamla fredsälskande folk, detta folk, som så kraftigt företräder rättens idéer i världen och som alltid kommer att fasthålla vid sin rättrådiga och förnämliga fredspolitik. Huru livligt jag än hoppas, att den dagen aldrig kommer, då vi bliva på sådant sätt överfallna, så är det dock en plikt för oss att icke genom att vägra detta anslag döda den stora och friska svenska folkörelse, varom det här rör sig och visa bristande intresse för den fosterlandskärlek, som uppbär denna folkörelse.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr L i n d h a g e n: Jag beklagar, att jag nu fick bekräftelse på ett påstående, som en bekant gjorde en gång, men som jag icke trodde på. Han sade, att herr Wohlin var mycket farlig, ty han gick omkring med revolver i trakten, där han vid det tillfället bodde — jag tror det var Lidingön — och sköt andras hundar. Herr talman, jag bestred det, men nu har han ju själv sagt, att han, "sin vana likmätigt", även i Polen gick och sköt andras hundar. Detta var egentligen också hans stora patos i denna debatt om anslaget till skytteväsendets upprätthållande.

Det var i alla fall en företeelse, som han tog fasta på och som också jag tycker, man bör taga fasta på, och det är den, att det varje år förefinnes en socialdemokratisk reservation vid detta anslag. Man måste då fråga sig: Varför äro just socialdemokraterna reseranter, och varför är det alltid så gott som alla socialdemokraterna?

Ja, det är, herr talman, en historisk företeelse. Det beror på att

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*

(Forts.)

socialdemokratien i sin ungdoms vår var ett antimilitaristiskt och fredsk-aktivistiskt parti, och att man då i de djupa leden inplantade nödvändigheten av militarismens avskaffande och fredsidéernas seger. En sådan sådd faller i god jord just i människors hjärtan, och det är icke så lätt att rycka upp detta säde med rötterna, fastän vi nu äro i färd därmed. Herr Wohlin sade, att vi här sträva bara för freden. Jag märkte det i förmiddags, då kammaren beslöt att man icke ens fick diskutera de rättstankar, som likväl måste göra sig gällande för att det skall kunna bli någon varaktig fred. Det voro herrarna emot, och jag förmodar också, att herr Wohlin isynnerhet var det. Därför är allt detta bara talesätt, för att icke säga onödiga sådana.

Nu har socialdemokratien blivit en makt. Man rycker upp till maktens säten och sammansmälter med de gamla bestående inrättningarna. Man får också en känsla för de gamla institutionernas betydelse. Man är mer benägen att godkänna försvaret utan att ha så mycket som en tanke på att detta snarast bör avskaffas, och även på socialdemokraternas yttersta flygel går man samma väg. Jag har på senare tider i "Stormklockan" t. o. m. läst en insändare, som visar, hur ungdomen numera vill uppfostras till militarismen. Det heter nu mångestades: "In i skytterörelsen att förbereda er till det blivande inbördeskriget!"

Således är det icke underligt, att herr Wohlin med goda skäl kan säga, att försvaret för reservationen från socialdemokratien blir svagare år från år. Men det beror på, att det försvar, som nu användes, sker med ett sådant antikverat-strategiskt vapen, som herr Nilsson försökte sig på. Jag skall be herr Nilsson att avstå från det en gång för alla. Ty den förvisningen kan man ändå ha, att alla militära strateger komma att rycka fram och säga, att skytterörelsen är något mycket bra. Socialdemokraterna komma i all synnerhet aldrig att kunna övervinna ett sådant argument som detta: Om vi vilja ha ett försvar, måste vi ha det förankrat hos folket och därför skola vi akta oss för att taga bort det spontana intresse, som ligger i skytterörelsen. Det hjälper för övrigt ej heller att säga, att man numera skjuter med kanoner, och icke kommer varann så nära. Visst icke, herr Nilsson! Nu sticker man, såsom i sista kriget, ned varann med bajonetter, då man stormar, det är det allra modernaste. Närmare har man knappast kommit varann förr än som nu sker vid dessa stormningar med bajonetterna, när ingenting annat hjälper. Socialdemokraterna få säkerligen antingen överge sin reservation eller återgå till sin vår och dess idéer. Först då kunna de med framgång hävda sin reservation.

Det var ett litet uttalande i den riktningen, som framkom i herr Lundbergs anförande. Den socialdemokratiska reservationen är mera ett historiskt minnesmärke än en levande nutidsverklighet. Nu befinna vi oss, som fortfarande hålla på människornas avväpning såsom en livsfråga, i en försvinnande minoritet bland folkets förtroendemän, men säkerligen icke bland folket. Den yttersta högern liksom den yttersta

vänstern av socialdemokratien äro militarister ända ut i fingerspetsarna. De ha också båda samtidigt ur sitt program utkastat de andliga värden, som jag varit med om att föra in i detsamma. Även där stå vi ensamma. Vi fortsätta dock att hävda, att människornas avrustning är en tidsfråga, då vi tro, att aldrig någon social fred eller det tusenåriga riket kan komma till synes med tillhjälp av några som helst vapen. Ty dessa vapen förvandla människorna till banditer, de må befinna sig inom vilket parti som helst.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*
(Forts.)

Jag har här framför mig en skrivelse, som delats ut bland kammarens ledamöter: "Döda icke skytterörelsen!" Jag vill ej klandra den uppfattning, som där kommer till synes, även om den icke är min egen. Ty jag förstår, att då man inplantat hos en del folk den uppfattningen, att det högsta, som finnes, är att med vapen försvara sitt land och tror att man kan det — vilket herr Hellberg, då det gällde ökad värnplikt inte trodde — många medborgare med ärlig övertygelse hängiva sig åt skytterörelsen såsom en vacker sak. Ur den synpunkten kan även jag högakta detta upprop. Men i fråga om uppropets slutsats måste jag göra en erinran. Sammanfattningen av detta dokument är följande: "Vad får landet genom detta anslag? Ett skjutskickligt folk". Icke mera! Men tänk efter vad vi få på samma gång! *Ett fördummat folk!* Ett folk, som — eftersom herr Wohlin vill det, skall jag upprepa min liknelse — ett folk, som tror, att den högsta uppgift, det har, är att träffa pricken, som symboliserar ett människohjärta. Ty det är till detta ett sådant folk uppfostras och icke till fredens tankar. Man finner ej i något enda yttrande, som under debatten fällt till förmån för detta anslag, en underton av känsla för detta utom från herr Lundberg, en längtan efter vapens nedläggande, efter fred på jorden. Herr Wohlin sade tvärtom, att detta anslag "alltid" kommer att stå kvar, vilket han ansåg vara utomordentligt bra. Ja, skall detta bli den nya bonderörelsens lösen, gratulerar jag den; den kommer då att stå på huvudet mycket snart.

Jag begärde egentligen ordet, därför att det är ganska intressant att konstatera, att vi här röra oss med två folkrörelser: den gamla fredsrörelsen, som också socialdemokraterna fordom slogo vakt om, och vidare en modern skytterörelse, som är en folklig militaristisk rörelse. Med vilken beredvillighet anslår man icke nu medel till skytterörelsen, som skall uppfostra folket på det sätt jag sade! Men är det möjligt att få anslag till fredsrörelsen, när det gäller att uppfostra folket för fredens tankar? Nej, tvärtom, det går utför. Interparlamentarikerna skaffa sig själva till egen trevnad anslag hur mycket som helst, men till folkrörelsen går icke ett öre. I detta års budget har t. o. m. utan någon motivering försvunnit den lilla tillstymmelse till anslag åt dessa tankar, som låg i det lilla beloppet av, som jag tror, 750 kronor, till fredsbyrån i Bern, som ju är centralorganisationen för fredsföreningarnas arbete i Europa. Så står det till med den saken. Här vill man för alltid bibe-

Anslag till det frivilliga skytteväsendet. hålla det rikligt tilltagna, som kommer att fördumma folket, men det lilla, som ges åt fredstankarna, tager man alldeles bort.

(Forts.) Man avböjer ock, såsom skedde genom det på herr Swartzs initiativ organiserade avslaget i dag på de två utrikespolitiska interpellationerna, varje diskussion inom parlamentet om hela denna sekreta diplomati, denna gammalmodiga diplomati, som bakom sina kulisser bara upprätthåller detta oefterrättliga tillstånd. Man vågar icke släppa in något ljus över regeringens förhåvanden utan, som herr Swartz sade mig, söker skaffa sig underrättelse om vad som behagar utrikesledningen, den officiella såväl som den fördolda. Det är tydligen en befallning ovanifrån, från utrikesdepartementet eller regeringen, som åstadkommit detta organiserade motstånd mot att riksdagen ens skall tillåtas diskutera fredstankarna. Det är ett supplement till den sorgliga företeelse med det folkfördummande skytteanslaget.

Jag har ingen anledning att yrka något särskilt i fråga om någon viss post i denna budget, ty, herr talman, jag är emot hela budgeten. Men då jag nu har ordet i denna punkt, har jag ett särskilt skäl att såsom ett uttryck för min synnerliga ovilja även mot hela budgeten yrka blankt avslag på det förevarande anslaget till den frivilliga skytterörelsen, men icke på den socialdemokratiska reservationens nuvarande motiv utan på de motiv, som anfördes för densamma under partiets ungdomsfriska och segersälla vår.

Herr Olsson, Oscar: När jag hörde herr Lindhagens patriotiska anförande, kom jag att tänka på den gamla satsen: "Så jag målar, ty så roar mig att måla." Han har i dag på tal om skytterörelsen visat betydligt mindre intresse för skytteanslagets avskaffande ur budgeten än begär att komma åt socialdemokratien, som här genom sina representanter lagt fram sitt gamla förslag om skytteanslagets avskaffande. Hans yrkande sammanföll dock rätt nära med det socialdemokratiska partiets ställning i denna fråga. Och vad den målning beträffar, som herrar Wachtmeister och Wohlin upprullade, berodde den naturligtvis — därom är jag alldeles övertygad — icke på något sätt på illvilja hos dessa herrar utan på rent troskyldig okunnighet om förhållandena. Det är ju inte så förfärligt kinkigt, då det gäller det socialdemokratiska partiets ställning i en eller annan fråga, att man målar upp så, som det roar en att måla. Det tages icke så värst illa upp varken till höger eller till vänster.

Det var ytterligt rörande att se detta herr Wohlins frejdiga mod att ge sig på att tvätta ränderna ur zebror och tvätta negrer vita. Om herr Wohlin emellertid haft litet reda på den ställning, som det socialdemokratiska partiet intagit till skytterörelsen, så skulle han haft reda på att det i gamla tider var rätt stor meningsskiljaktighet inom det socialdemokratiska partiets och även inom ungdomsförbundets leder i denna fråga, under det att man nu praktiskt taget kan säga, att det socialdemokratiska partiet står enhälligt. Således är detta raka motsatsen

till vad både herr Lindhagen och herr Wohlin behagat förutsätta och proklamera såsom fakta, med den respekt för fakta, som mer än en gång har förvänat mig hos dessa herrar.

Herr Lindhagen insinuerade icke, utan han proklamerade som ett faktum, att socialdemokratien hade tagit avstånd ifrån sin antimilitaristiska ståndpunkt sedan gamla tider. Det har det socialdemokratiska partiet visst icke gjort. Det är lika antimilitaristiskt nu som det någonsin har varit. Att herr Lindhagen under en viss tid var i sällskap med f. d. socialdemokrater, som övergått till ren militarism, kan ju i någon mån förklara hans missuppfattning i det här fallet, med den lätta fantasi, som han, då det gäller att komma åt gamla partivänner, anser vara ett nog så behändigt och bekvämt vapen. Men det är också på det sättet, att socialdemokratien har på sitt program punkten om hävdandet av nationernas självbestämmanderätt, och det socialdemokratiska partiet även i Sverige har också sagt, att det icke kan fränsäga sig skyldigheten att hävda denna självbestämmanderätt. Men det är en sak att stå på den ståndpunkten och en annan sak att stå på den rent försvarsnihilistiska ståndpunkten. Det är väl icke nödvändigt, att vara militarist därför att man icke står på den sistnämnda ståndpunkten?

Citatet av herr Hellberg var ju också felaktigt, så som det kom, nämligen i den meningen att herr Hellberg skulle på något sätt ha velat förklara ett militärt försvar såsom obehövt. Han stod i detta fall, så vitt jag förstår, fullkomligt på samma ståndpunkt som socialdemokraterna, att det är en illusion att tro, att ett militärt försvar någonsin kan bli tryggande för folket. Om man således citerar rätt, så har man icke så lätt att draga sådana slutsatser, som herr Lindhagen drog, då han var så angelägen om att angripa det socialdemokratiska partiet.

Det, som var särskilt tråkigt för herr Lindhagen, var, att inledaren av denna debatt icke talade om allt möjligt, som kunde förekomma, då det blir fråga om försvar och militarism, utan höll sig till den här föreliggande frågan. Ja, det är ju rysligt ledsamt för herr Lindhagen, och jag kan förstå, att det från hans synpunkt sett närmast är att betrakta som en sorts förolämpning; men här i kammaren ha vi andra ledamöter den uppfattningen, att det icke alls är opassande att hålla sig till den fråga, varom debatten skall röra sig.

Det som egentligen föranledde mig att begära ordet var herr Wachmeisters förvåning över att socialdemokraterna kunde ha en sådan uppfattning, då det gällde den frivilliga skytterörelsen. Det är icke alls förvånansvärt, och herr Wachtmeister var själv inne på förklaringen. Jag är riktigt glad över den synpunkt, som först framfördes här i debatten av herr Rosén och som så varmt upptogs av herrarna Wachmeister och Wohlin, nämligen att den frivilliga skytterörelsen verkligen skulle kunna komma till användning på det sättet att därigenom lättnad skulle kunna beredas under värnpliktstiden, men jag vill fästa herr Wachmeisters uppmärksamhet på att han själv erkände, att, med den organisation, som skytterörelsen nu har, och efter de sakkunnigundersökningar,

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*
(Forts.)

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)

som blivit gjorda, resultatet befanns vara så ytterligt obetydligt, att det icke kan anses hava något som helst inflytande ifråga om lättnad under värnpliktstiden. Då saken ligger på det sättet, så borde man kanske också kunna förstå, att det socialdemokratiska partiet och icke minst de medlemmar av det socialdemokratiska partiet, vilka — så starka och övertygade antimilitarister de än äro — dock äro övertygade om att en avrustning måste bliva en *allmän* avrustning, som det står i det socialdemokratiska programmet, det är icke så förunderligt, säger jag, om dessa socialdemokrater, som hava den åsikten, att en avrustning icke kan isolerat företagas av vårt land, och att det därför är av stor vikt och betydelse, att folkets känsla för försvaret icke undermineras, måste starkare än andra hålla på att icke en man, icke ett dagsverke, icke ett öre går till försvaret, utöver vad som kan bevisas vara alldeles oundgängligt för att icke utsätta vårt lands självbestånd för de allra mest ödesdigra faror. Och jag ber att få försäkra ledaren för bondeförbundet i denna kammare, som ofta här har ådagalagt i ord en synnerligen demokratisk uppfattning, att det icke torde gå för sig att få någon försvarsvilja här i landet, innan icke endast arbetare utan även bönder äro fullt och starkt genomträngda av den övertygelsen, att det här icke offras ett öre, icke en man och icke ett dagsverke mera än som är absolut nödvändigt. Den största tjänst, som svenska folkets representer, som äro övertygade om försvarets nödvändighet, kunna göra svenska folket, är att arbeta för att denna övertygelse också må kunna utbreda sig inom folkets breda lager, arbetare såväl som bönder.

Nu var det åtskilliga synpunkter i fråga om den sparsamhet, som skall iakttagas vid denna riksdag, som hava blivit något lättvindigt behandlade, synes det mig, icke bara av statsutskottets ärade ordförande utan också av herr Wohlin, vars partikamrat för några dagar sedan, då åttonde huvudtiteln behandlades, lät höra det, att landet var fullt av lanthandlare och andra näringsidkare, som stodo på ruinens brant och som det skulle gå synnerligen illa för om icke från deras debetsedlar toges bort, först och främst vad det då gällde, en utgift för en handelskolas förstatligande, vilken skulle kosta några tusen kronor om året. Här är det fråga om något över en miljon kronor. Jag hade verkligen trott att vi från samma håll i dag skulle få se framförda lanthandlarnas och andra näringsidkares skuggor i proportion till det betydligt högre anslaget. I dag är det icke alls tal om att vårt land hotas av ruin, fastän det gäller betydligt större summor än vid det tillfället.

Jag förstår naturligtvis mycket väl, att den talare, som då målade upp dessa skräcksyner för kammaren, anser, att det i dag är en annan sak, en sak, som ligger nationens hjärta betydligt närmare, än då det gäller de anslag, som stå på åttonde huvudtiteln. Jo, för allt i världen! Men man skulle också kunna tänka sig, att ifrån det håll, där man icke är så kinkig, då det gäller den här miljonen plus några hundra tusen kronor till, att man ifrån det hållet kunde förstå, att socialdemokraterna, när de, så vitt jag kan se, på mycket goda grunder — vilket för övrigt

av herr Wachtmeister i hans anförande blivit bestyrkt — anse, att skytte-*Anslag till*
rörelsen, med den nuvarande organisationen, betyder så gott som ingen-*det frivilliga*
ting för svenska folkets försvar, skulle vilja i någon mån lätta på bör-*skytteväsen-*
dorna, då man ser, att man kan göra det utan risk för vårt lands själv-*det.*
ständighet och oberoende — för att taga till dessa stora ord, som så
flitigt ha använts här i debatten. (Forts.)

Det är möjligt, att en frivillig skytterörelse under den tid, då vi äro tvungna att hava ett försvar, kan bliva av betydelse, men det blir för visso icke den sorts skytterörelse, som vi hava nu i dag och som bland annat har kritiserats av herr Rosén i hans anförande. Den skytterörelsen måste nog läggas på andra linjer, på sådana linjer att folkets förtroende på ett helt annat sätt än beträffande den nuvarande skytterörelsen kan komma den till del. Den saken är det icke tu tal om.

Jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Friherre B a r n e k o w : Det gäller väl här närmast att avgöra, om skytterörelsen är till gagn för vårt försvar. Jag har under denna debatt trott mig finna, att om vi kunde komma överens om att skytterörelsen är till gagn, så skulle den få ett nära nog enhälligt bifall här i dag. — Den förste ärade talaren, herr Johan Nilsson i Malmö, var inne på frågan om de olika vapnens betydelse. Jag skall ej gå närmare in därpå, men kan ändå ej underlåta att påminna om uppgifter, som väl äro kända av oss alla, ej blott från boerkriget utan också från det sista kriget. Om herr Johan Nilsson, som jag antar, har reda på, att officerarne då fingo lägga bort varje stark färg på sin uniform och varje blank knapp i sin rock för att ej bli nedskjutna, så förmodar jag, att herr Johan Nilsson icke antager, att det var med kanonerna, som man siktade på dem, utan att det var de enskilda skyttarna, som genom att nedskjuta officerarne bland sina motståndare kanske ofta ändrade utgången av ett angrepp. Om herr Johan Nilsson varit med någon gång i en övning och deltagit som man i ledet, där det använts både kulsprutor och handgevär, så förmodar jag, att han ändå fått en viss känsla av, att det ej är så lätt att sköta en kulspruta, att det ej är så lätt att skuta till måls med den, som man säger. Den kan man väl lätt begagna till att meja med, men att skjuta på ett enskilt föremål är ej så lätt, som han har föreställt sig. Med ett gevär i hand däremot kan man lätt plocka undan kulspruteskyttarna. —

Sedan var herr Johan Nilsson inne ett enda ögonblick på de små fester, som skyttarna hade efter sina segrar. Han gick ej så mycket in på den saken, men eftersom han dock berörde den, kan jag ej neka mig att säga, att den agerade vi ut i fjol. Jag tror också, att han vill giva mig rätt i, att man måste skilja huvudsak från bisak. Jag tror, att det händer inom flere kårer än skyttarnes — efter sina examina vid universiteten till exempel — att man gör en liten fest. Men jag förmodar, att herr Nilsson ej vill vara med om att draga in anslaget till universiteten för det.

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)

Ja, så var det ett yttrande av herr Rosén om den här tävlan mellan de civila och de militära skyttarna, ett yttrande, som redan blivit bemött, men i anledning varav jag ber att få göra ett påpekande. Det är, som greve Wachtmeister nämnde, ej alls säkert, att en militär skytt drar det längsta sträet. Jag har själv varit med och tävlat med under-officers- och officerskårer och sett dem grundligt slagna. Det är väl ändå ej så, att vårt militära manskap, jag höll på att säga just för deras skjutskicklighets skull, har fri tillgång till ammunition, utan de få i ganska stor utsträckning liksom de frivilliga skyttarne själva skaffa sig ammunition.

Herr Lundberg gjorde en mycket vacker jämförelse, då han talade om Röda korset och dess insats genom att arbeta för freden. Men herr Lundberg, jag undrar — jag har åtminstone ej fått reda på den saken — är det så, att Röda korset verkligen har slutat att rusta sig för kriget? Jag trodde, att det fortfarande rustade sig för att i händelse en sådan olycka som krig skulle hända oss, dock kunna utföra sitt värv där, och så är det ju också med vårt försvar.

Herr Oscar Olsson gjorde den anmärkningen mot föregående talare, att de målade precis som de ville om socialdemokratien. Jag vill ej taga dem i försvar, ty jag förmodar, att de försvara sig själva, men jag tror, att det behövs ingen målning, utan i dag skola vi få det nöjet att döma herrar socialdemokrater efter deras gärningar, då de votera. Herr Olsson sade: "Vi äro fortfarande antimilitarister, men vi vilja dock hävda vårt lands självständighet." Jag förmodar, att han då menade: med vapnens makt eventuellt; och då vågar jag säga, att åtminstone jag för min del i den bemärkelsen också skall bliva antimilitarist. När nu herrar socialdemokrater på punkt efter punkt säga: "Ja, försvara vår självständighet, det vilja vi, men på denna punkt vilja vi ändå ej vara med", så undrar jag, om det ej påminner om den där personen, som fick en böld och sade: "När som helst och var som helst men bara inte precis här". Det är så, att bara det blir fråga om försvaret, så kommer det alltid lika olägligt, och då herr Olsson så vackert lär, att vi böra draga in på medlen till skytterörelsen för att göra vårt försvar populärt eller rättare sagt för att hindra, att det blir impopulärt, då vågar jag bestrida, att herr Olsson har rätt. Jag vågar säga, att skytterörelsen, den frivilliga övningen för försvaret, är någonting, som gör försvaret populärt. Jag tror, att om detta anslag till skytterörelsen minskas här i dag, så skulle det utöva en ganska olycklig inverkan på vår skytterörelse, och det är ju dock icke med statsanslag, som denna annat än till en ringa del bedrives, utan det är genom enskild uppoffring; de enskilda männen få här träda fram och uppoffra sig för arbetet, och på dem måste ett avslag givetvis verka så, som om riksdagen ej ansåge deras arbete vara något värt. Tvärtom anser jag, att vi böra giva dem en uppmuntran, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr P å l s s o n: Herr talman! Den förste ärade talaren herr

Johan Nilsson i Malmö yttrade, att skytterörelsen numera saknade all betydelse och berättigande. Den saknade folkets förtroende och vore ej värd att uppmuntras med statsanslag. Jag undrar, om det ej ligger en stor överdrift i ett sådant yttrande. Det visar sig på sidan 14 i utskottsutlåtandet, att antalet anslagsberättigade skyttar för år 1922 ansetts böra beräknas till 120,000, därav 100,000 äldre skyttar och 20,000 mycket unga skyttar och nybörjare. Det måste om en rörelse, som under sin fana samlar en så stor massa ungdomar i Sverige, icke vara rätta uttrycket att säga, att rörelsen saknar berättigande. Jag undrar även, om icke detta stora deltagande i en rörelse, som går vid sidan av andra ungdomssammanslutningar i landet, är orsaken till och utgör det rätta svaret på herr Lindhagens fråga, "varför jämt och ständigt socialdemokratiska reservanter vilja söka komma åt detta anslag genom avslagsyrkande år efter år upprepade". Denna höga medlemssiffra bör även giva herr Olsson något att tänka på, då han sade, att han skulle vara med om att skapa en skytterörelse, som ägde folkets förtroende. Jag tror, att ett så talrikt deltagande som detta visar, att den redan äger folkets förtroende, och att det således från herr Olssons sida är andra synpunkter, som läggas på denna fråga vid hans avslagsyrkande än de, som bäras på läpparna. Och vidare: det belopp, som skulle beviljas åt denna skytterörelse, får ej mätas med samma skala som andra penninganslag, ty det är att märka, att största delen av anslaget eller 800,000 kronor, gå ej ut i kontanter utan i ammunition. Det är alldeles klart för alla, som någorlunda studerat sig in i denna fråga, att det är nödvändigt att omsätta det lager av mobiliseringsammunition, som finnes vid armén, annars blir den för omodern. Det är ju också en mycket gammal modell, som här skjutes upp, och i stället för att ammunitionen kanske om några år är omodern och då ej kan användas i fält, så kan den nu med fördel användas vid sådana här målskjutningar. Ett sådant anslag kan därför mycket väl försvaras även efter sparsamhetens måttstock. Bli det rent avslag på denna punkt kan det hända, att vi för denna ammunitions omsättnings skull nödgas att om några år anställa en autodafé på stora mängder av denna ammunition, som nu i skytterörelsen lämpligen och utan nämnvärd särskild kostnad kan användas. Den har en viss begränsad tid för att vara duglig och modern i fält. Då det sålunda i denna fråga ej är ett så stort direkt penninganslag, som är före, så anser jag, att den omtalade sparsamheten i detta fall mycket väl kan anses vara tillgodosedd i och med det att utskottet har från den kungl. propositionen avdragit 11,858 kronor. Här har således avdrag redan skett, och således kan man fullt verifiera den sparsamhet, som man naturligtvis bör lägga på denna fråga, liksom på alla andra frågor detta år. Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*
(Forts.)

Herr Ström: Ja, mina herrar, jag hör, att ni ha bråttom, men klockan är inte sju ännu!

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)*

Jag blev uppkallad egentligen av min gamle vän Lindhagen, som begagnade tillfället, som jag tror för första gången, att rikta en stöt åt vänster. Jag vet dock ej, om han anser, att jag står till vänster om honom. Herr Lindhagen kanske anser, att han själv står längst till vänster, men han yttrade ungefär så, att även yttersta vänstern har blivit militaristisk. Det skulle jag vilja bestrida. Jag vill erkänna, att vi ej ha kvar vår gamla försvarsnihilistiska åskådning, och i den mån som han menar detta, så är det riktigt, att vi ha lärt av händelserna i världen, att en konsekvent försvarsnihilistisk uppfattning icke är möjlig att upprätthålla i en värld fylld av krig, kapprustningar, sociala strider och vit terror, och jag tror, att ej ens herr Lindhagen själv i de allra yttersta konsekvenserna skall vara villig att bibehålla denna uppfattning. Vi ha övergivit den, men vi ha icke i något avseende övergivit vår antimilitarism. Vi äro villiga att försvara ett socialistiskt fädernesland med alla medel, mot både inre och yttre fiender och förtryckare, men vi äro icke villiga att offra en man, ett öre för ett kapitalistiskt samhälles försvar. Och detta också med hänsyn därtill, att det kapitalistiska samhället riktar sitt s. k. yttre försvar också mot — såsom det många gånger har betonats, om ej i riksdagen så vid debatterna ute i bygderna och i pressen och för övrigt i de allmänna diskussionerna — den s. k. inre fienden.

Jag minnes, hur det var förr, för 20 år sedan, då jag, kan jag säga, först började verka inom det socialdemokratiska partiet. Många år efteråt liksom många år dessförinnan var det socialdemokratiska partiet, då rödare till färgen än nu, den inre fienden, men nu har socialdemokratien blivit hofffähig, blivit ett mäktigt och stort parti, ett parti som regerat även i det kapitalistiska samhället utan att detta tagit skada, och därför så anser man icke längre socialdemokratien vara någon inre fiende. I stället antar jag, att man numera med den inre fienden menar kommunisterna och kanske också — jag vet icke säkert — i någon mån den meningsriktning, som herr Lindhagen företräder — jag vet icke riktigt, vad namn partiet bär. Det är också detta, som jag tror ligger bakom vad herr Lindhagen citerade ur en kommunistisk tidning, när han yttrade, att denna tidning — jag tror, att det var Stormklockan — hade uppmanat sina meningsfränder att gå in i den frivilliga skytteörelsen. Jag tager för givet att det gjordes med just den motiveringen att, sådan den frivilliga skytteörelsen nu är beskaffad och med den anda, som besjalar den, är den riktad även emot arbetarklassen, och det enda sättet att kunna neutralisera den är, att man också ifrån arbetarklassens sida går in i den och på det sättet inifrån erövrar densamma. Kanske, min käre vän Lindhagen, att detta skall visa sig vara det enda sättet att kunna få avslag på de anslag till den frivilliga skytteörelsen, som här i riksdagen frambaras. Det är möjligt, att vi då icke skola behöva få vare sig några kungl. propositioner om anslag eller någon utskottsmajoritet, som tillstyrker sådana anslag.

Sedan vill jag också erinra om, att den frivilliga skytteörelsen

en gång hade en annan grund att stå på än den grunden, som den står på i dag. När August Blanche och hans vänner kallade till liv den gamla skarpskytterörelsen, så voro motiven framför allt de, att man ville hava ett folkligt väpnat värn emot det hot ovanifrån inom landet, emot demokratien, emot folket, som även då framskyntade och som ofta i vår historia tagit faktisk gestalt. Men denna sociala — om jag får kalla den så — och frihetliga bakgrund för skytterörelsen såsom ett värn emot det inre förtrycket, emot herremaktens tyranni, har alldeles försvunnit. Den frivilliga skytterörelsen har erövrats ifrån folket av dess fiender, har uteslutande fått en militaristisk prägel och just därför att den har en sådan militaristisk prägel, därför att den är ett vapen i de maktägandes, de besittandes händer, är det, som vi bekämpa densamma. Därför kommer jag till slut, ehuru med en helt annan motivering, till samma yrkande som herr Lindhagen, till att vi här böra yrka avslag på och rösta avslag på det anslag, som begäres, och liksom herr Lindhagen, gör jag det också med den motiveringen att jag anser, att i detta avslagsyrkande bör läggas också ett principiellt betonde av att vi äro fiender till hela den militära budget, som här föreligger. Icke för det att jag längre tror, att det är möjligt att kunna avrusta i en kapitalistisk värld eller att det ens är möjligt för något enskilt land att kunna avrusta — det visar världskriget och det visar Versaillesfreden och allt som skett, att det är en utopi, ty det tillåter icke kapitalet — men vi kunna ur andra synpunkter finna att på den väg man hittills har vandrat är det omöjligt att nå fram till en allmän avrustning eller avväpning. Denna allmänna avrustning kan först komma, då arbetarklassen i hela världen har tagit den revolutionära makten i sina händer och kan skrida till en avrustning i samtliga länder. Detta är, såvitt jag kan finna, den enda väg, varpå man kan genomföra avrustningen och åstadkomma en allmän och bestående världsfred.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Bara två ord. Herr Ström påstod, att han var beredd att försvara ett socialdemokratiskt fädernesland. Herr Ström är kanske beredd till något mera? Herr Ströms högsta kommunistiska uppdragsgivare hava till och med erövrat ett socialdemokratiskt fädernesland med vapenmakt. Jag skulle emellertid tro, att herr Ström över huvud taget vill hava någon resonans för något, som han behagar kalla antimilitarism, så borde han först och främst, om han det vågar och har rätt därtill, taga avstånd ifrån den imperialistiska militarismen i världen, som han och hans vänner giva sitt allra varmaste och starkaste erkännande, då denna just trampar under fötterna till och med små folk, som hava en socialdemokratisk samhällsordning.

Vad vidare herr Ströms tal beträffar — och detta var det andra ordet — om den väpnade makten mot "den inre fienden", så proklamerade han till min stora häpnad, att han fortfarande var fientligt stämd

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.
(Forts.)

Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.

(Forts.)

emot vapenmaktens användning emot "den inre fienden". Det socialdemokratiska partiet har alltid hållit på den principen, att vårt lands försvar icke får användas i de inre stridigheterna, och detta håller socialdemokratiska partiet fortfarande på. Men det gör icke herr Ström, utan han anser, om man skall döma efter den programskrift, som han är solidarisk med, att endast under en tid, då en klass förbereder sig till kamp om makten, bör den förbjuda användande av våldsmedel — och så kommer det — *emedan den är för svag att själv bruka dem.*

Jag får säga, att det manlighetsidealet är något av det, som jag tycker, att herr Ström möjligen kan nå upp till.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag tänker icke, herr vice talman, förlänga denna debatt, men jag ber, med anledning av vad som sagts här och då jag biträtt utskottets hemställan, att få säga ett par, tre ord.

Jag hyser den övertygelsen, att, om icke i den nya härorganisationen en skytterörelse kan infogas såsom ett organiskt moment, varigenom man, samtidigt som man medgiver lätnader för de i rörelsen deltagande, skaffar vårt försvar såsom helhet ökad effekt, så kan och bör man i längden icke uppehålla en rörelse av denna art. Kan så däremot ske, så tror jag på dess fortsatta livslängd.

Då jag vet, att man inom försvarsrevisionen kommer att göra verkliga ansträngningar för att undersöka detta problem och då, till dess den undersökningen blivit gjord, man icke synes böra ödelägga den skytterörelse, som nu finnes, har jag för min del biträtt utskottets hemställan, vartill jag yrkar bifall.

Herr S t r ö m: Det var litet svårt för mig att uppfatta herr Olssons anförande, ty han talade dåligt ur skägget, men såvitt jag fattade honom rätt, ville han säga, att jag borde taga avstånd ifrån den imperialistiska makt, som trampar små folk under fötterna, eller något sådant.

Jag vet ju, vad herr Oscar Olsson syftar på, men jag skulle också vilja be herr Oscar Olsson att han för sin del först ville taga avstånd ifrån de imperialistiska strävanden och tendenser, som i så utomordentligt hög grad göra sig gällande ifrån ententens sida och som hava gått ut över så många små folk och som nu gå ut över det tyska riket, även där det har rätten på sin sida. Jag är övertygad om att, därest de stora och mäktiga ententemakterna ville avstå ifrån sin imperialism, ville nedlägga sina mäktiga vapen, så skulle de icke behöva utgöra ett hot för de revolutionära folken, som då också skulle kunna få möjlighet att skrida till en avrustning.

Vad sedan angår herr Olssons manlighetsideal och mitt, så är det ju möjligt, att herr Oscar Olsson har något sådant ideal, som överträffar mitt och andras, med det måste jag säga, att icke är det just något bevis på att man besitter någon alldeles extra manlighet att anförä något lösröck, okontrollerbart citat ur någon broschyr, som man för tillfället kan hava tillgänglig i sin pulpetlåda.

Herr Lindhagen: Jag skall bara beriktiga ett yttrande av herr Ström. Jag känner det politiska livet, och jag kan lätt bli skyldig för osannfärdighet annars.

Jag sade icke, att en viss tidning, Stormklockan, hade uppfordrat till att ingå i skytterörelsen. Den officiella ledningen av tidningen, var den befinner sig, är nog så opportunistisk och taktiskt klok att den icke säger ut sådana saker. Det var i insändare från entusiastiska ungdomar, som man sade, att nu skola vi gå in i skytterörelsen för att öva oss i vapnens bruk för vårt eget bruk. Jag fäste mig vid detta förhållande, ty det är en frontförändring emot vad jag varit med om att kämpa för. Den beror på vars och ens olika övertygelse nu, men jag vill konstatera, att vi fredsaktivister för närvarande smultit samman till en liten skara, vilket icke hindrar att bland folket kanske finns majoritet i själva verket just för våra förmenanden.

Så yttrade också herr Ström — vilket är konsekvent för övrigt — att han kommit till den övertygelsen, att ett ensamt folks avrustning är en utopi. Även där äro ni sålunda i armarna på varandra allihop!

Jag åter vidhåller, herr talman, att för oss svenskar skulle det vara den största fördelen, den största säkerheten och det mest lysande förödomet för andra, om vi började med att ensamma avrusta totalt, om ingen annan vill göra det.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, dels på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt, dels på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr O. U. B. Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, dels ock på avslag å utskottets hemställan; och förklarade herr andre vice talmannen sig finna den första propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av reservationen, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr O. U. B. Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 41.

Punkterna 24—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
det frivilliga
skytteväsen-
det.*

(Forts.)

Anslag till
intendentur-
utrustning åt
landstormen.

Punkten 32.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att av det för anskaffande av intendenturutrustning åt landstormen utav 1918 års riksdag beviljade anslag, 1,755,800 kronor, å extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag anvisa återstoden, 277,900 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

”Då ifrågavarande anskaffning utan större olägenhet torde kunna tillsvidade anstå, har utskottet av statsfinansiella skäl icke ansett sig nu kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke må av riksdagen bifallas.”

Reservation hade anmälts av herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *J. L. Widell*, *O. Bergqvist*, *E. A. Hallin*, *A. R. Rooth*, *P. Nilsson* i Bonarp, *J. Erlansson*, *K. E. W. Söderhielm* och *P. M. Olsson* i Blådinge, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

”Under erinran att ifrågavarande anvisning är ägnad att bereda någon lättnad åt vår hårt beträngda beklädnadsindustri hemställer utskottet, att riksdagen må av det för anskaffande av intendenturutrustning åt landstormen utav 1918 års riksdag beviljade anslag, 1,755,800 kronor, å extra stat för år 1922 såsom reservationsanslag anvisa återstoden, 277,900 kronor.”

Herr *Widell*: Herr vice talman! De sorgliga erfarenheter, som vid mobiliseringen 1914 gjordes beträffande landstormens intendenturutrustning, medförde, att det vid följande årens riksdagar beviljades jämförelsevis betydande anslag för anskaffande av sådan utrustning. Emellertid visade det sig, att de beviljade medlen icke på långt när kunde förslå för ändamålet, och det tillkallades då sakkunniga, som utarbetade en fullständig plan för landstormens förseende med intendenturutrustning.

Då förslag i den riktningen skulle föreläggas riksdagen — det var till 1918 års riksdag — ansåg sig emellertid Kungl. Maj:t av finansiella skäl icke då kunna taga upp förslaget i hela dess vidd utan inskränkte sig till att endast begära medel för de närmast följande två åren. Det var det anslag, som nu omnämnes här, 1,755,800 kronor. Av detta anslag beviljades hälften på 1919 års stat och avsikten var att återstoden skulle beviljas på 1920 års stat. Vid riksdagen 1919 ansågs det emellertid på grund av de finansiella förhållandena icke vara möjligt att då bevilja hela det återstående beloppet, utan beviljades på 1920 års stat endast 400,000 kronor. Man tänkte sig, att återstoden skulle beviljas på följande års stat. Så blev dock icke förhållandet, utan på 1921 års stat beviljades 200,000 kronor, och då återstod således att bevilja ett belopp av 277,900 kronor. Kungl. Maj:t har nu begärt, att detta återstående belopp skall anvisas på 1922 års stat, men utskottet har föreslagit, att denna Kungl. Maj:ts begäran skall avslås.

Det är nog ett ytterligt sällsynt fall att ett utskott hemställer om vägrande av anvisning på ett redan beviljat anslag. Jag erinrar mig icke ett enda fall, då något sådant tidigare har ägt rum, utan det förhållandet, att ett anslag är beviljat, har ansetts förplikta riksdagen till att också anvisa medlen, när den tiden kommer. Då nu utskottet har gått ifrån denna praxis, hade man anledning vänta, att synnerligen bärande skäl skulle hava anförts därför, men ser man på utskottets motivering, så lyder den helt enkelt: "Då ifrågavarande anskaffning utan större olägenhet torde kunna tillsvidare anstå, har utskottet av statsfinansiella skäl icke ansett sig nu kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag."

*Anslag till
intendentur-
utrustning åt
landstormen.
(Forts.)*

Vad beträffar den saken, att anskaffningen kunde "utan större olägenhet" anstå, så torde detta väl dock vara tvivelaktigt, om man tänker på huru synnerligen illa försedd armén är med intendenturutrustning. Detta gäller icke bara landstormen, utan det gäller tyvärr även linjen, och om det skulle gälla, är det möjligt, att den utrustning, som anskaffats för landstormen, kan komma linjen tillgodo.

Emellertid är huvudskälet uppenbarligen de finansiella svårigheterna. Ja, det är klart, att dessa finansiella svårigheter nödga oss att spara över allt, där vi kunna göra det; men jag får säga, att den punkt, som utskottet här har valt för sin sparsamhet, är en av de sämsta tänkbara, såvitt jag kan se, ty det finnes något, som heter ekonomiska svårigheter i landet också. En talare på Malmöbanken har för en stund sedan erinrat om den stora arbetslöshet, som för närvarande råder i landet, och denna arbetslöshet är tyvärr en verklighet; det är också bekant, att den ingalunda är minst, kanske tvärt om störst, inom textilindustrien. Det förefaller då vara en märkvärdig sparsamhet att, samtidigt som man beviljar textilindustriens arbetare arbetslöshetsunderstöd till stora belopp, vägra att anvisa ett av riksdagen beviljat anslag för anskaffande av sådan materiel, som just dessa fabriker frambringa. Det förefaller mig att, om man icke vill taga detta anslag på grund av militära skäl, man verkligen borde taga det med hänsyn till textilindustriens ställning.

Det kan ju sägas, att beloppet icke är betydande; 278,000 kronor kunna ju icke bringa textilindustrien på fötter, det är ju självklart, men varje beställning är värdefull under tider som de nuvarande, och jag har anledning att antaga, att denna beställning skulle för vissa fabriker komma att möjliggöra arbetets bedrivande allt fortfarande.

På grund av de skäl, som jag här anført, anhåller jag, herr vice talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av mig jämte flera ledamöter av utskottet avgivna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Den föregående ärade talaren hade förväntat, att vi, utskottets ledamöter, skulle komma med starkare skäl än vi gjort, då vi hava vägrat att i år anvisa detta belopp, som är äskat.

*Anslag till
intendentur-
utrustning åt
landstormen.*
(Forts.)

Ja, det kan jag ju vara villig att medge, att det icke är så synnerligen starka skäl, som hava anförts, men det är dock samma skäl som varit bestämmande för statsutskottet i en hel massa andra punkter, det skälet nämligen att skjuta undan allt, som icke är oundgängligen nödvändigt, och man skulle ju kunnat förvänta, att åtminstone reservanterna skulle hava kommit med de starkare skälen. Men vad hava de anført? Jo, de säga endast: "Under erinran att ifrågavarande anvisning är ägnad att bereda någon lättnad åt vår hårt beträngda beklädnadsindustri hemställer utskottet," etc.

Det primära borde väl vara, att det är nödvändigt för det ändamål, för vilket äskandet är avsett, och sedan såsom ett ytterligare skäl skulle man kunna åberopa läget inom textilindustrien.

Nu är det emellertid så, att ingen kan på allvar påstå, att vårt lands säkerhet eller vårt lands försvar på något som helst sätt äventyras, ifall vi låta med denna anvisning anstå något år. Jag tror därför, att utskottet har haft goda skäl för sig, då det här har föreslagit, att vi skulle låta anstå ännu något år med denna anvisning.

Detta är icke någon ny företeelse, att man vägrar en sådan anvisning. Det har förekommit åtskilliga gånger. Ehuru väl riksdagen förut beviljat ett anslag, som skulle utgå med visst belopp år för år, så har till och med Kungl. Maj:t meddelat, att Kungl. Maj:t på grund av vissa skäl funnit sig icke böra göra något äskande, utan har det fått anstå därmed. Detta tillvägagångssätt har således prejudikat redan förut.

Jag vill icke ytterligare upptaga tiden, utan anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Koch: Herr talman! När man som jag har det tveaktiga nöjet att tillhöra statens arbetslöshetskommission och därvid bemärker, huru arbetslösheten griper omkring sig i allt större utsträckning, huru tusentals människor måste åtnjuta statsunderstöd för att kunna existera och huru förtvivlan bemäktiga sig de arbetslösa, som vilja arbeta, men som icke kunna få göra det, kan jag icke neka till att det väckte min förvåning att finna, att majoriteten av statsutskottet här har yrkat avslag på detta anslag, som dock skulle möjliggöra att en hel mängd människor finge en god sysselsättning.

Min förvåning har vuxit därav, att jag funnit, att de, som kanske stå arbetarna närmast, hava varit med om att yrka avslag på detta anslag. Jag ber få säga, att jag försökt få en liten utredning — dock utan någon absolut säkerhet för att beräkningen är riktig — om i vilken mån detta anslag skulle kunna minska arbetslösheten. Genom denna utredning, som verkstälts av sakkunnig person på detta område, har jag kommit till den uppfattningen att ett hundratal arbetslösa skulle kunna sysselsättas under 18 veckor, d. v. s. ett tredjedels år, om detta anslag beviljades. Detta dock under förutsättning att samma arbetsvillkor tillämpas som inom textilindustrien i Norrköping f. n. råda. Jag har också fått det bestämda meddelandet ifrån sakkunnigt håll, att den beställning,

som då skulle ifrågakomma, måste betraktas såsom synnerligen förmånlig för staten, emedan ullpriset nu är nere på ungefär samma nivå som före krigets utbrott.

Jag vill icke nu gå djupare in i frågan, då så många andra ärenden här äro före. Jag har bara velat på det bestämdaste framhålla, att det ur den synpunkt, som jag ser saken här, nämligen ur arbetslöshetens synpunkt, vore synnerligen önskligt, att detta anslag nu beviljades av riksdagen. Jag ber i detta avseende få nämna, att det på kammarens bord för närvarande ligger en proposition om anslag för understöd och nödhjälpsarbete åt arbetslösa och dylika, ett anslag, som med ungefär 10,000,000 kronor understiger det belopp, som arbetslöshetskommissionen ansåg vara nödvändigt för att kunna säkerställa de arbetslösa. Jag undrar, om icke detta förhållande, som tillkommit sedan statsutskottet fattat sitt beslut i denna fråga, i någon mån kan verka omstämmande på statsutskottets ledamöter och få kammaren i sin helhet att gå med på detta anslag, detta anslag, som avser en tillverkning, som är speciellt lämplig för vissa av de arbetslösa, nämligen för dem som äro sysselsatta inom textilindustrien.

Jag ber med dessa ord, herr vice talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Ericsson, Aaby: Herr talman! Endast några få ord med anledning av vad den ärade ordföranden i statsutskottet yttrade om att till och med Kungl. Maj:t hade avstått från att begära anslag, som fört ut av riksdagen beviljats. Ja, men det är väl dock en himmelsvitt olika sak, ty Kungl. Maj:t anser i dessa fall, att de icke behövas, men nu anser Kungl. Maj:t, att anslaget behöves, och därför begäres det. Är det inte ändå en god affär, när det är arbetslöshet i landet och vi hava anvisat dessa pengar samt persedlarna förr eller senare måste inköpas, att vi inköpa dem just nu, när vi kanske få dem billigast och på samma gång bereda arbetstillfällen?

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Bara ett par ord! Jag skall inte gå framför vare sig utskottet eller reservanterna, men när herr von Koch undrar över att vi representanter i statsutskottet, som stå arbetarna närmast, hava kunnat gå med på utskottets förslag, vill jag säga, att då vi granskat fjärde huvudtiteln — liksom vid granskningen av alla huvudtitlar — hava vi ansett oss skyldiga att taga hänsyn till den sak som föreligger. Jag är inte alls emot att arbetslösheten lindras även genom en åtgärd i detta sammanhang, men jag tycker inte, att man kan säga, att denna sak har med försvaret att göra. Skulle vi gå fram på de vägar, som herr von Koch antydde, att vi borde gå, så undrar jag, vad vi över huvud skulle pruta på i denna huvudtitel, ty då skulle man alltid kunnat få anledning att på varje punkt säga, att här kan man på något litet sätt eller på något stort sätt lindra arbetslösheten. Vi hava således på avdelningen, när det gäller denna punkt, liksom vid andra punkter

*Anslag till
intendentur-
utrustning åt
landstormen.
(Forts.)*

följt sakskaalen. Vi hava sett efter, om det är behöfligt för försvaret eller ej, och det är därifrån vi hava utgått.

Nu kan herr von Koch säga, att vi ibland hava motiverat ett förslag särskilt genom att anföra, vad dess beviljande betyder för en arbetarstam eller en arbetargrupp, men jag vill fästa uppmärksamheten på att detta alltid har varit ett skäl så att säga vid sidan, en hisak för utskottet, och då har det också i någon mån även rört försvarsfrågan, ty det har därvid gällt sådana arbetargrupper, som icke kunnat avskedas utan att man riskerat, att en för försvaret direkt nödvändig mindre eller större arbetargrupp upplöstes. Vårt resonemang här står således icke på något sätt i strid med vårt resonemang, när det gällt viss vapentillverkning eller när det gällt varvsarbetare, vilka just på grund av sin yrkesutbildning äro av vikt och betydelse för försvaret. Riksdagen kan visserligen handla på det sättet, herr von Koch föreslår, men jag anser dock icke, att det är lämpligt att lämna arbetslöshetsunderstöd under rubriken försvarsanslag. Det tycker jag inte precis är den riktiga vägen att gå.

Herr von Koch: Jag respekterar fullkomligt den synpunkt, som herr Olsson nyss antydde, att man skall vara saklig och taga hänsyn till speciellt det område, som man skall behandla. Men bör man icke ändå kunna rikta blicken omkring sig och se, huru livet gestaltar sig? Bör man icke i alla fall, när nu denna arbetslöshet råder, kunna taga någon hänsyn härtill och ställa om, att sådana arbeten som kunna motverka arbetslösheten verkligen komma till stånd?

Det kanske kan tilläggas, att från den synpunkt jag anlagt på denna fråga, nämligen från arbetslöshetssynpunkten, är det mycket svårt att finna lämpliga arbeten. I de flesta fall äro själva materialkostnaderna så betydande, att en alltför ringa del av själva anslaget går till löner o. dyl. för arbetarna. Här är dock ett område, där man på ett mycket naturligt sätt kan skaffa arbete åt ganska många människor, därför att de äro vana vid detta arbete. Det bör också framhållas att en massa av textilarbetarna, tusental av dem, just nu gå arbetslösa.

Jag har under mitt arbete med denna sak blivit livligt övertygad om de demoraliserande verkningarna av att lämna folk understöd och att vad som framför allt är av vikt är att man ser till, att man kan sysselsätta folk. Det är en uppfattning, som delas av alla arbetare, som äro självmedvetna, och särskilt av de äldre bland arbetarna. Jag har därför icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle vädja till herrarna, när det nu gives en möjlighet att utan svårighet kunna bereda arbete genom ett anslag, som riksdagen i alla fall förut beviljat, att riksdagen måtte anvisa beloppet vid detta tillfälle.

Herr Kvarnzellius: Jag vill försäkra den siste ärade talaren, att vi inom den avdelning, som haft att handlägga denna huvudtitel, vid varje anslag tagit hänsyn till den omständigheten, huruvida genom ett tillstyrkande av detsamma någon lättnad på arbetsmarknaden kunnat be-

redas. Då herr von Koch säger, att utskottet icke riktat blicken omkring sig och sett, huru förhållandena äro, beror det därför på att han icke har kännedom om verkliga förhållandet. Även när vi behandlade nu ifrågavarande anslag, beaktades denna synpunkt, och den har sålunda icke varit främmande för utskottet, när ärendet handlades. Men jag för min del hade den uppfattningen — och jag har den fortfarande trots de siffror, som nämndes av herr von Koch — att man med dessa 278,000 kronor, om det gäller att lindra arbetslösheten på annat sätt, kan åstadkomma anordningar och arbeten, varigenom man under betydligt längre tid kan sysselsätta ett betydligt större antal arbetare än genom beviljandet av ifrågavarande anslag. När det gäller att bereda sysselsättning åt de arbetslösa kommer det att bliva fråga om så mycket pengar, att man måste lägga de synpunkter på denna fråga, som måste vara de primära, nämligen att för minsta möjliga antal kronor bereda det största möjliga antal armar sysselsättning. Jag tror icke, att man genom detta anslags beviljande kan uppnå ett sådant resultat, och det är därför jag fortfarande vidhåller min uppfattning.

*Anslag till
intendentur-
utrustning åt
landstormen.
(Forts.)*

Herr von Koch: Herr talman! Om möjligtvis kammaren fick den uppfattningen av mitt anförande, att jag riktade ett angrepp mot statsutskottets politik i allmänhet, var det ett misstag. Jag riktade min replik endast mot det anförande min ärade granne hade här i kammaren.

Jag ber i alla fall, när jag har ordet, att få säga, att här får man dock samtidigt som man bereder arbete valuta för pengarna. Man får en vara som behövs, som riksdagen och Kungl. Maj:t måste erkänna vara behöflig för försvaret, och samtidigt kommer man även i någon mån en betryckt näring till hjälp. Giver det ofta något tillfälle, då man med jämförelsevis små medel kan vinna flera olika och så betydelsefulla syften? Jag bara frågar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag å utskottets hemställan och antagande av det förslag, som innefattades i den vid denna punkt anförda reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A punkten 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr J. Nilsson i Skottlandshus m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 46.

Punkterna 33 och 34.

Vad utskottets hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—38.

Vad utskottets hemställt bifölls.

*Anslag till
truppförbandens
övn-
ingar.*

Punkten 39.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 50,000 kronor till 2,048,463 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten för egen del yttrat följande:

”Mot beräkningen av förevarande anslag har utskottet allenast funnit anledning till den erinran, att antalet lejningsdagar på grund av den beslutade minskningen av de värnpliktigas tjänstgöringstid synes kunna för år 1922 nedsättas. Enligt en av utskottet verkställt approximativ beräkning (bil. B) torde antalet lejningsdagar, varom här är fråga, kunna reduceras från av Kungl. Maj:t angivna 253,596 till omkring 208,000. Anslaget till truppförbandens övningar torde härigenom kunna minskas med i runt tal 130,000 kronor utöver av Kungl. Maj:t angivna 50,000 kronor och synes alltså böra för år 1922 upptagas med 1,918,463 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 180,000 kronor till 1,918,463 kronor.”

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *C. G. Ekman* och *F. T. Hamrin*, vilka ej antytt sin mening;

dels ock av herrar *O. U. B. Olsson*, *J. Nilsson* i Malmö, *F. L. Lindqvist*, *A. Anderson* i Råstock, *O. H. Waldén*, *O. Nilsson* i Örebro och

S. J. Karlsson i Nynäshamn, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

”Mot beräkningen — — — 208,000 kronor. Anslaget skulle härigenom minskas med i runt tal 130,000 kronor utöver av Kungl. Maj:t angivna 50,000 kronor.

*Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)*

På grund av det svåra statsfinansiella läget, som nödgar till den största sparsamhet på alla områden, torde dessutom det beräknade anslagsbeloppet för frivilliga landstormsövningar, 95,910 kronor, böra insparas, varjämte det beräknade anslaget för vinterövningar, 374,500 kronor, torde böra nedsättas till i runt tal 175,000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 475,410 kronor till 1,623,053 kronor.”

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall icke länge upptaga tiden, men jag vill fästa uppmärksamheten på den som jag finner ganska väl motiverade reservation, som är vidfogad denna punkt.

Denna reservation rör bland annat vinterövningarna. Vinterövningarna äro uppdelade på tre avdelningar, och den sista av dessa eller manskapets vinterövningar står upptagen till 225,000 kronor. Detta anslag är emellertid av den art, att departementschefen år 1920 ifrågasatte, om dessa 225,000 kronor till ifrågavarande övningar borde anslås, eftersom det ju var ställt i utsikt en minskning av övningstiden. Det förutsattes t. o. m., att detta anslag möjligen skulle komma att tagas i anspråk för någon till vintern förlagd repetitionsövning. Att departementschefen då framlade förslaget, berodde på att det antagligen på grund av dyrtiden skulle bliva brist på de andra rubrikerna, övningarna för artilleriet och fortifikationen, så att anslaget under alla förhållanden skulle behövas.

Då således anslagets indragning redan i fjol ifrågasattes av departementschefen själv, ehuru han stannade för att begära dessa 225,000 kronor, tror jag, att kammaren skall giva mig rätt, då jag fäster uppmärksamheten på att förhållandena i år dock äro sådana, att några anslag, vilkas behövlighet kan ifrågasättas, icke böra av kammaren beviljas. Reservanterna hava icke alldeles strukit dessa 225,000 kronor i sin reservation utan låtit ett par tiotusental kronor stå kvar, och de hava dessutom varit så försiktiga, att de hava överlämnat åt Kungl. Maj:t att rörande titel III använda pengarna på bästa sätt, varför, om det skulle uppstå vissa svårigheter, som det är litet svårt för avdelningen att hava en saklig uppfattning om, det dock skulle finnas möjligheter för Kungl. Maj:t att ha viss frihet vid användande av det anslag, som reservanterna föreslå. Det blir en nedprutning på denna punkt ifrån 374,500 kronor till 175,000 kronor, och därigenom skulle några svårigheter icke behöva uppstå.

Så är det en punkt till, som är viktigare, nämligen titel V, där det gäller frivilliga övningar med landstormen. Jag vill hemställa till kamma-

Anslag till truppförbandens övningar. (Forts.) ren, om det är sådana tider nu, att vi böra bevilja 95,910 kronor till dessa frivilliga övningar med landstormen. Det måste väl ändå var och en erkänna, att dessa övningar icke äro av den vikt och betydelse, att vårt försvar kan på något sätt anses i sina väsentliga delar läderat, om de upphöra under detta år. Det är ju för resten icke nödvändigt, att de upphöra, även om anslaget indrages. Är det så, att ett starkt intresse förefinnes, kunna frivilliga övningar ändå komma till stånd. Jag tror inte, att vi hava råd att i år anslå dessa 95,910 kronor till frivilliga övningar med landstormen.

Den beskäring, som reservanternas förslag innebär utöver utskottets, gör, att summan skulle reduceras till 1,623,053 kronor. Till denna reservation ber jag att få yrka bifall.

Herr statsrådet H a m m a r s k j ö l d: Gent emot vad den föregående talaren sade ber jag få påpeka, att detta anslag är beräknat efter det pris och de kostnader, vilka voro gällande före kristiden. På grund av penningvärdets fall och den rådande dyrtiden är det belopp, Kungl. Maj:t äskat, redan nedskuret.

Vad den förste talarens erinring om de frivilliga landstormsövningarna beträffar, vill jag framhålla, att landstormen fortfarande måste anses spela en viktig roll i vårt försvar. I 1914 års försvarsplan ingick för landstormen dels obligatoriska övningar, dels även frivilliga övningar. Nu har riksdagen år efter år inställt de obligatoriska övningarna. Detta gör naturligtvis, att de enda återstående övningar, som finnas för landstormen, nämligen de frivilliga övningarna, icke förlorat sin betydelse utan tvärtom vunnit ökad betydelse.

Vad nu frågan om vinterövningar beträffar, är det visserligen sant, att dåvarande chefen för lantförsvarsdepartementet, när 1920 års statsverksproposition avgavs, ställde sig ganska tveksam om möjligheten att för den närmaste framtiden anordna dylika övningar, men sedan dess hava förhållandena ändrats. När frågan om tjänstgöringsförhållandena för 1920 års klass avgjordes i riksdagen, upptogs i övningsplanen även att i vissa fall lägga en repetitionsövning till vintern, och min närmaste företrädare som chef för försvarsdepartementet bestämde i den grundläggande ordern för värnpliktstjänstgöringen under nu pågående utbildningsåret, att en repetitionsövning skulle förläggas till vintern för icke mindre än 16 infanteriregementen. I enlighet härmed hava också dylika övningar ägt rum. På grund av särskilda förhållanden — brist på snö — hava övningarna ordnats ganska långt norrut, vilket haft till följd, att icke blott årets anslag utan även förut befintliga reservationer förbrukats. Om jag rätt fattat riksdagens beslut i år med avseende på värnpliktstjänstgöringen för 1921 års klass, är det riksdagens mening, att samma system, som bestämdes förra året, skall tillämpas även under nästa år. Sålunda torde även nästkommande år vissa repetitionsövningar komma att förläggas till vintern. Likaledes måste man taga i

även av fast anställda. Och det kan naturligtvis icke vara rimligt att helt och hållet inställa vinterutbildningen för sistnämnda manskap.

Jag kan sålunda, herr talman, icke finna, att de skäl, som reservanterna anfört för att stryka hela anslaget till frivilliga landstormsövningar och beskära anslaget till särskild vinterutbildning med halva beloppet, äro på något sätt bärande.

*Anslag till
trupperförban-
dens öv-
ningar.
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Jag kan fatta mig mycket kort efter det yttrande, som nu hållits av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Jag vill till det yttrandet endast lägga, att detta anslag givetvis icke på långt när räcker för det ändamål det är avsett till, utan man måste bevilja ett extra förstärkningsanslag, för att det skall gå ihop. Att under sådana förhållanden pruta på det ordinarie anslaget anser jag vara att sticka huvudet i busken, och det skulle endast betyda, att vi finge tillbaka det i annan form.

Enbart i fråga om hästlega är det räknat med ett så lågt pris, att om man skulle gå efter de pris, som i verkligheten utbetalas, räckte anslaget endast till lega av hästar om övningarna skola bedrivas i den utsträckning, som förutsattes. Således blir det under alla förhållanden nödvändigt för Kungl. Maj:tt att göra avsevärda inskränkningar i fråga om trupperförbandens övningar.

Vad de frivilliga landstormsövningarna beträffar, förhåller det sig därmed så, att det är för saken intresserade enskilda personer, som själva underkasta sig en hel del uppoffringar för att deltaga i dessa övningar, och att under sådana förhållanden vägra det statsbidrag, som här är ifrågasatt, vilket ju icke är något synnerligen stort belopp, anser jag icke vara rimligt, försåvitt man icke vill utgå ifrån vad jag hörde en talare i andra kammaren yttra, nämligen att det bara är förmögelt folk, som intresserar sig för den saken. Min erfarenhet är emellertid den, att det även är personer i blygsamma ekonomiska förhållanden, som äro intresserade deltagare i dessa övningar, och man kan icke begära att de skola bära hela kostnaden, utan de måste hava någon uppmuntran från statens sida.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Som kammaren behagade finna, har jag jämte en kamrat vid denna punkt avgivit en blank reservation, och jag ber med anledning därav att få säga några ord.

Då utskottet skulle justera sitt yttrande, hade jag ännu icke haft tillfälle att så noga penetrera denna punkt, för vilken jag satt ett frågetecken, att jag redan då kunde framställa ett skriftligt yrkande. Sedan jag nu haft tillfälle att överväga den, ber jag att få framställa ett yrkande. Det gäller de under titel V förekommande frivilliga övningarna med landstormen. Jag har sålunda icke kunnat förena mig med de övriga reservanterna om att verkställa nedprutning på anslaget om vinter-

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

övningar. Jag tror, att de skäl, som i detta avseende blivit anförda av herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet liksom också av herr Kvarnzelius, måste tillerkännas vitsord. Jag har således anslutit mig till deras uppfattning på denna punkt.

Men i fråga om landstormsövningarna har jag kommit till det resultatet, att det förefaller mig, som om det anslaget kan utan verklig olägenhet för försvaret nu indragas. Jag måste säga, ehuru jag förstår den synpunkt, som legat till grund vid beviljandet av tidigare anslag, nämligen att, när det här verkligen gällt ett av frivilliga intresserade utfört arbete, man då vill uppmuntra dem dels genom att bereda möjlighet till erhållande av erfaren ledning och dels med till dem personligen utgående dagbidrag. Men då det under nuvarande situation gäller att för anslag efter anslag undersöka, huruvida anslaget verkligen är av förhållandena *oundgängligen* påkallat, har jag kommit till det resultatet, att man här kan göra den besparing, som ligger i att stryka dessa 95,000 kronor.

Den siste ärade talaren sade, att detta icke är så synnerligen mycket. Det förefaller mig dock vara ett aktningvärt belopp, och det synes mig, att om man kan göra den besparingen, så bör det ske.

Det yrkande som jag ber att få framställa innebär, att jag i utskottets yttrande under punkt 39, nederst på sidan, där utskottets yttrande börjar, föreslår följande ändrade lydelse:

"Mot beräkningen av förevarande anslag har utskottet allenast funnit anledning till ett par erinringar. Antalet lejningsdagar" o. s. v. i likhet med utskottets yttrande i sin motivering. Efter den punkt, där utskottet behandlat frågan om antalet lejningsdagar m. m., så fortsätter jag efter siffran 208,000, som återfinnes på följande sida i betänkandet, tredje raden uppifrån: "Vidare synes utan svårare olägenhet det under tit. V upptagna beloppet, 95,910 kronor, till frivilliga övningar med landstormen, kunna för år 1922 indragas. Anslaget till truppförbandens övningar" — detta i likhet med utskottets hemställan — "torde härigenom kunna minskas med i runt tal 226,000 kronor utöver av vad Kungl. Maj:t angivna 50,000 kronor och synes alltså böra för år 1922 upptagas med 1,822,463 kronor. Utskottet hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 276,000 kronor till 1,822,463 kronor."

Jag anhåller om bifall till ett så formulrat yrkande.

Friherre Barnekow: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över den siste ärade talarens yrkande. Jag åtminstone har icke i handlingarna här kunnat leta ut att han är för ett rent slopande av landstormen. Skola vi hava landstorm, så måste vi givetvis även hava landstormsbefäl, och de övningar, som detta anslag är avsett att möjliggöra, äro väl huvudsakligen sådana övningar eller kurser, där landstormsbefäl utbildas. Jag har själv deltagit i icke mindre än två dylika kurser, och jag har kunnat konstatera, som just

herr Kvarnzelius anmärkte, att det ofta är de mindre bemedlade, f. d. *Anslag till truppförbandens övningar.* (Forts.)
 underbefäl och dylika, vilka av intresse för saken taga del i dessa kurser, varigenom de erhålla utbildning till plutonchefer och dylikt. De hava kanske aldrig förut tjänstgjort som annat än halvtroppchefer. En dylik övning är absolut nödvändig — vågar jag säga — även för landstomsfolkets utbildning, ty om vi någon gång skola hava en femdagarsövning, eller vad det kan vara för landstormen, så måste landstombsbefälet hava fått någon utbildning för den tjänst, som det skall sköta.

Ur den synpunkten ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n, O s c a r: Gent emot vad den siste ärade talaren yttrade ber jag att få fästa uppmärksamheten på att landstombsbefälets utbildning genom frivilliga övningar nog har en viss betydelse, men hans sätt att draga slutsatser av vår ståndpunkt i denna fråga är icke precis så riktigt. Det är icke någon här, som under denna diskussion har ifrågasatt landstormens slopande eller avskaffande, men den ärade talaren får kanske erkänna, att de landstomsövningar, som äro de viktigaste, äro de ordinarie, de obligatoriska landstomsövningarna. Om det är så, att riksdagen finner så starka skäl föreligga för sparsamhet, att riksdagen anser sig vara tvungen att slopa de ordinarie landstomsövningarna, är det väl icke precis konsekvent, att riksdagen då beviljar anslag till de övningar, som väl ändå måste anses mindre betydelsefulla än de ordinarie.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag kom tyvärr icke i tillfälle att höra allt vad den ärade talaren på Kristianstadslänsbänken anförde, men jag ber endast att få erinra om att det förhåller sig så, att vi hava de frivilliga landstomsövningarna kvar från den tid, då vi icke hade obligatoriska landstomsövningar. I sammanhang med 1914 års härordning infördes obligatoriska landstomsövningar, men man bibehöll likväl den förutvarande formen av frivilliga landstomsövningar med statsbidrag. Jag finner för min del, att man under nästa år kan utan olägenhet indraga anslaget till dessa frivilliga landstomsövningar, och därför vidhåller jag mitt yrkande.

Friherre B a r n e k o w: Jag ber bara få påpeka, att jag tror, att vi icke vid dessa obligatoriska landstomsövningar, som den siste ärade talaren omnämnde, kunna få tillräckligt antal utbildat befäl för landstormen ännu så länge. Det är visserligen sant, som han framhåller, att de obligatoriska landstomsövningarna för närvarande icke äga rum, men vad jag vill påpeka är, att vi, då de skola sättas i gång, måste hava befäl för att leda övningarna, och det befälet kan icke skapas på en gång. Därför måste dessa frivilliga övningar bibehållas för att vi en gång, då de obligatoriska landstomsövningarna återkomma, skola hava tillräckligt befäl för desamma.

Anslag till
truppförbandens
övningar.
(Forts.)

Herr *Kvarnzelius*: Ja, herr talman, med anledning av vad herr *Ekman* yttrade om obligatoriska landstormsövningar ber jag att få fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att de hava varit inställda flera år och förmodligen fortfarande komma att vara inställda. Under sådana förhållanden är det av ännu större betydelse, om de, som skola föra befäl inom landstormen, kunna få tillfälle till någon övning, och man bereder ju ökad möjlighet därtill genom detta anslag.

Herr *Ekman, Carl Gustaf*: Ja, det förhåller sig ju så, att det varit ekonomiska skäl, som föranlett riksdagen att besluta de obligatoriska landstormsövningarnas inställande.

Då resonerar jag för min del så: när man funnit att detta kunnat i viktiga punkter ske med hänsyn till ekonomiska skäl utan att rubba något rent organisatoriskt sett nödvändigt, så kan man fullfölja förfaringssättet jämväl då det gäller de frivilliga landstormsövningarna. Jag hemställer fortfarande om bifall till mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats, dels bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt, dels antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *O. U. B. Olsson* m. fl. vid punkten anförda reservationen, dels ock, av herr *Ekman, Carl Gustaf*, att vad utskottet yttrat och hemställt skulle godkännas i följande ändrade avfattning:

”Mot beräkningen av förevarande anslag har utskottet allenast funnit anledning till ett par erinringar. Antalet lejningsdagar på grund av den beslutade minskningen av de värnpliktigas tjänstgöringstid synes kunna för år 1922 nedsättas. Enligt en av utskottet verkställd approximativ beräkning (bil. B) torde antalet lejningsdagar, varom här är fråga, kunna reduceras från av Kungl. Maj:t angivna 253,596 till omkring 208,000. Vidare synes utan svårare olägenhet det under tit. V upptagna beloppet, 95,910 kronor, till frivilliga övningar med landstormen, kunna för år 1922 indragas. Anslaget till truppförbandens övningar torde härigenom kunna minskas med i runt tal 226,000 kronor utöver av Kungl. Maj:t angivna 50,000 kronor och synes alltså böra för år 1922 upptagas med 1,822,463 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 276,000 kronor till 1,822,463 kronor.”

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr *Carl Gustaf Ekman*s yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 *Anslag till truppförbandens övningar.*
A punkten 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr C. G. Ekmans yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 47.

Punkterna 40 och 41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för år 1922 åter uppföra ordinarie reservationsanslag till fält- och fälttjänstövningar och därå anvisa 640,000 kronor. *Anslag till fält- och fälttjänstövningar.*

Reservation hade avgivits av herrar *O. U. B. Olsson, J. Nilsson i Malmö, F. L. Lindqvist, A. Anderson i Råstock, O. H. Waldén, O. Nilsson i Örebro och S. J. Karlsson i Nynäshamn*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Vi hava vid denna punkt bifogat en blank reservation. Med denna avse vi icke att göra någon besparing annat än för tillfället, då det ekonomiska läget kan betraktas som särskilt tryckt.

Det är så med dessa fälttjänstövningar, att de förekomma vart tredje år. I fjol ägde en sådan rum. Det blir alltså ingen av i år, ingen nästa år utan först året därpå. Då mena vi reserveranter i utskottet, att man utan olägenhet kan vänta med att avsätta medel därtill till nästa år, alltså först i staten för 1923. Nu kan det invändas att även armé- och befälsövningar böra äga rum. Detta är riktigt och därför har jag för min del tänkt att man skulle kunna bevilja hälften av det begärda anslaget och låta med andra hälften anstå till nästkommande år.

Vi erkänna det ändamålsenliga med dessa fälttjänstövningar. Så länge man har ett försvar, måste dessa övningar finnas för att befäl och manskap skola erhålla den utbildning, som är behövlig för att de skola få vana att röra sig i större truppförband.

Jag skulle alltså vilja hemställa, att riksdagen beslutade att anslå hälften av det äskade beloppet, d. v. s. 320,000 kronor.

Herr Kvarnzelius: Genom ett bifall till det yrkande, som

Anslag till
fält- och
fälttjänstöv-
ningar.
(Forts.)

framställdes av den siste ärade talaren, har man endast ordnat det så att man får taga upp så mycket större anslagsbelopp ett kommande år. Ty så snart det blir fråga om att ordna en fälttjänstövning eller fältövning, så är det alldeles tydligt, att det här anslaget icke är tillräckligt. Det vet också den föregående ärade talaren. Transportkostnaderna på järnväg ensamt sluka nästan hela anslaget på grund av de höjda taxorna.

Vad är det då egentligen för ekonomi med att till ett kommande år uppskjuta en anslagspost, som man icke kan komma ifrån. För såvitt man över huvud taget skall hava ett försvar, så måste man se till att officerskåren får den nödvändiga utbildning, som erhålles genom dessa övningar, annars kan man lika väl taga bort hela försvaret. Jag tror, att erfarenheterna från de sista fälttjänstövningarna ådagalade behovet av dessa övningar mer än något annat.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet H a m m a r s k j ö l d: Detta anslag är avsett för tre särskilda huvudändamål. Det ena är fältövningar för officerare, det andra är mindre fälttjänstövningar, som äga rum årligen inom varje arméfördelning, antingen med hela arméfördelningen eller också med en del av densamma. Det tredje ändamålet utgöres av större fälttjänstövningar.

Den förste ärade talaren ifrågasatte icke någon rubbning av de två första ändamålen, nämligen fältövningarna och de mindre fälttjänstövningarna, utan han föreslog endast, att man skulle uppskjuta de större fälttjänstövningarna och i sammanhang härmed bevilja medel för dylika övningar först året närmast före det år under vilket övningarna skola äga rum, eller, därest man vill taga beloppet på tilläggsstat, först under övningsåret.

Under nuvarande förhållanden är det synnerligen angeläget, att någon inskränkning icke vidtages i fältövningarna och i de mindre fälttjänstövningarna, ty vid båda dessa slag av övningar måste man inöva de nya taktiska förfaringssätt, som uppkommit under kriget, hela mekanismen för ordergivning och för samverkan mellan de olika trupp-slagen. Vad särskilt officersövningarna beträffar, är det naturligtvis av så mycket större vikt att kunna hava dylika övningar utan trupp, när de övningar som försiggå med trupp äro så väsentligt inskränkta som de genom riksdagens beslut om värnpliktstjänstgöringen hava blivit för den närmaste framtiden.

Från början var det nog meningen att man vissa år skulle reservera en del av anslaget för större fälttjänstövningar, vilka icke anordnades varje år utan i allmänhet vart annat eller vart tredje år. Så kan icke förfaras för närvarande. Jag tror icke, att man kan hålla alla de övningar, herr Johan Nilsson avser, för 320,000 kronor, emedan, som statsutskottets ordförande erinrade, allting har stigit så väsentligt, järnvägstransporter, kostnaden för lejning av hästar, kostnaden för halm

m. m. Sedan anslaget bestämdes, hava dessutom genom den nya uppställningen av huvudtiteln tillkommit vissa poster, som skola bestridas av detta anslag, men som förut gingo på mathållningsanslaget, nämligen utgifterna för kokplats och kokved. *Anslag till fält- och fälttjänstövningar.* (Forts.)

När propositionen utarbetades var det icke möjligt att noga angiva, hur stort belopp, som komme att åtgå för fältövningar och mindre fälttjänstövningar under år 1922. Därtill voro prisförhållandena alltför ovissa. Skulle man räkna efter de pris, som gällde, då propositionen avfattades, skulle helt visst anslaget i det närmaste åtgå till fältövningar och mindre fälttjänstövningar. Nu har emellertid prisfall inträffat, och det är möjligt, att även någon sänkning kommer att vidtagas i järnvägs-tarifferna. I så fall kommer naturligtvis icke hela det begärda anslaget att förbrukas under året för de angivna ändamålen utan det blir möjligt reservera en del av anslaget för avhållande av större fälttjänstövningar under ett kommande år. Om riksdagen beviljar endast 320,000 kronor, kommer ett dylikt beslut antagligen att leda till, att riksdagen nästa år får bevilja medel på tilläggsstat för att kunna tillgodose det angelägnaste behovet.

Under sådana omständigheter tror jag, att alla skäl tala för att kammaren följer utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, att anslaget bestämdes till 320,000 kronor; och förklarade herr förste vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 A punkten 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att anslaget bestämmas till 320,000 kronor.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 30.

Punkterna 43—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkten 50.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
befrämjande
av det frivil-
liga sjuk-
vårdsväsen-
det i krig.*

Punkten 51.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till befrämjande av det frivilliga sjukvårdsväsendet i krig å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Utskottet, som icke funnit sig böra tillstyrka större förhöjning av anslaget än med 5,000 kronor till 15,000 kronor, hade hemställt, att riksdagen måtte till befrämjande av det frivilliga sjukvårdsväsendet i krig å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Herr von Koch: Herr talman! Jag ber för min del att få uttala det önskemålet, att det anslag, som här är föreslaget att utgå, måtte förhöjas till det belopp, som andra kammaren i dag har bifallit, nämligen 25,000 kronor.

När jag nu gör detta, så tror jag, att någon motivering för ett sådant förslag näppeligen behöver här framställas. Förhållandet är ju det, att Röda korsets verksamhet är känd över hela vårt land. Dess betydelsefulla verksamhet ej minst under kriget är av den art, att jag anser det vara en hederssak för staten att bevilja detsamma ett så stort anslag, att det måtte kunna fullfölja sin gagnade verksamhet.

Utän att närmare ingå på någon ytterligare motivering ber jag sålunda, herr talman, att få föreslå, att det av utskottet föreslagna anslaget av 15,000 kronor måtte förhöjas till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av 25,000 kronor.

Herr Sederholm: Jag har icke mycket att tillägga till vad den föregående talaren yttrade. Röda korsets verksamhet är ju så allmänt erkänd, att någon motivering för ett understöd till denna förening knappast behöves. Det är dessutom naturligt, att det anslag, som beviljades 1906 med 10,000 kronor, med den utvidgning, som föreningens verksamhet sedan dess har fått, nu givetvis ställer sig oproportionerligt litet mot vad det var då. Under sådana förhållanden och då nu hela vårt folk samlas i enig strävan att visa sitt intresse och sin uppskattning av Röda korsets verksamhet under de närmast förflutna åren, så kan jag ej finna annat än, att det är en fullt tillbörlig gård av den aktning och förbindelse, vari vi känna oss stå till denna förening, om vi nu i likhet med medkammaren bevilja detta förhöjda anslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Såsom framhållits av den föregående talaren, har detta anslag förut utgått med 10,000 kronor. Kungl. Maj:t hade begärt en förhöjning till 25,000 kronor och utskottet har sin vana troget att spara så mycket som möjligt ansett, att en ökning av 5,000 kronor till 15,000 kronor kunde vara tillräcklig. Jag vill emellertid villigt medgiva, att det icke varit någon vidare stark stämning vare sig för den ena eller andra summan i statsutskottet. Jag tror där-

för, att ingen av statsutskottets ledamöter kommer att taga det så synnerligen hårt om kammaren nu vill följa medkammaren och bevilja 25,000 kronor för ändamålet. Jag ber därför att få meddela, att om kammaren beviljar 25,000 kronor, har jag ingenting att invända däremot.

Anslag till befrämjande av det frivilliga sjukvårdsväsendet i kvig.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 52—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen yttrade: Med anledning av den långt framskridna tiden anser jag skäligen att avbryta förhandlingarna.

Behandlingen av återstående, på föredragningslistan förekommande ärenden kommer att äga rum vid nästa sammanträde, som hålles om tisdag klockan 2 e. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 223, beträffande vissa återstående delar av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till ny konkurslag m. m., förslag till lag om utmättningsed m. m. och förslag till lag om ändring i vissa delar av utsokningslagen m. m.;

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 225, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsokningslagen m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för avhjälpande av brist på underbefäl vid infanteriet;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en bostadslägenhet för en förrådsvaktmästare och en eldare vid Kronobergs regemente;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av vissa för komplettering av arméns radiotelegrafmateriel anvisade medel;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ammunitionsförrådshus m. m. å Stora Fjäderholmen;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för pansarbåten Sveas omändring till depåfartyg för undervattensbåtar m. m.;

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader i anledning av en inom Älvsborgs fästning inträffad eldsvåda;

nr 133, i anledning av väckt motion om löneförbättring åt löjtnanten Nils Hægström;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lufttrafik; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Göteborgs och Bohus läns landsting från skyldighet att för statens järnvägars räkning inlösa visst markområde vid Tingstad jämte två i ämnet väckta motioner;

bankoutslottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av väckta motioner om pensioner åt två änkor efter distriktsveterinärer;

nr 49, i anledning av justitieombudsmannens framställning angående anslag till täckande av kostnader för justitieombudsmansexpeditionens flyttning, uppvärmning och telefoner; samt

nr 50, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av anslaget till bestridande av expenser vid militieombudsmannens expedition, vikariatsersättning m. m.; ävensom

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets tjänstemän och vaktbetjäning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 7,11 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.